

บทที่ ๓
วิเคราะห์เนื้อหาสารคดีรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด
ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ. ๒๕๕๓

การวิเคราะห์เนื้อหาสารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ. ๒๕๕๓ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์เนื้อหาสารคดีเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- ๓.๑ เหตุผลของการเดินทาง
    - ๓.๑.๑ เพื่อเดินทางไปพักผ่อน
    - ๓.๑.๒ เพื่อเพิ่มประสบการณ์
    - ๓.๑.๓ เพื่อไปศึกษาต่อ
    - ๓.๑.๔ เพื่อดูแลครอบครัว
    - ๓.๑.๕ เพื่อไปทำงาน
  - ๓.๒ วิธีการเดินทาง
    - ๓.๒.๑ วิธีการเดินทางระหว่างประเทศ
    - ๓.๒.๒ วิธีการเดินทางภายในประเทศ
  - ๓.๓ สภาพทางภูมิศาสตร์
    - ๓.๓.๑ ประเทศทางยุโรป
    - ๓.๓.๒ ประเทศทางเอเชีย
    - ๓.๓.๓ ประเทศไทย
  - ๓.๔ ลักษณะทางวัฒนธรรม
    - ๓.๔.๑ วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน
    - ๓.๔.๒ ด้านความเชื่อและศาสนา
    - ๓.๔.๓ ด้านประเพณีและพิธีกรรม
    - ๓.๔.๔ ด้านเทศกาลและเหตุการณ์สำคัญ
    - ๓.๔.๕ ด้านศิลปกรรม
  - ๓.๕ ปัญหาทางสังคม
  - ๓.๖ ทรรศนะของผู้เขียน
    - ๓.๖.๑ ทรรศนะเกี่ยวกับโลก
    - ๓.๖.๒ ทรรศนะเกี่ยวกับชีวิต
- มีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๓.๑ เหตุผลของการเดินทาง

สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวน ๖ เรื่อง ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์หรือเหตุผลของการเดินทางที่แตกต่างกัน แบ่งเป็นเหตุผลของการเดินทางได้ ๕ ประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ เพื่อเดินทางไปพักผ่อน

สารคดีที่ผู้เขียน ต้องการ กล่าวว่า เดินทางไป เพื่อพักผ่อนมีเพียงแต่เรื่องเดียว สารคดีเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา ดังความว่า

ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตภายใต้การบงการของหัวใจคงเป็นไปได้
ไม่มากนัก แต่มีสถานที่หนึ่งที่ว่ากันว่าหัวใจสามารถบงการชีวิตได้ การมีเวลา
สักสิบยี่สิบวันในเมืองที่ขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างช้า ๆ ด้วยหัวใจและความ
ศรัทธา เมืองที่อยู่ท่ามกลางอ้อมกอดของภูเขาที่สูงที่สุดของโลก คงพอทำให้
มีพลังที่จะกลับมาดำเนินชีวิตในโลกที่ต้องใช้สมองบงการได้อย่างเข้มแข็งอีก
สักพักหนึ่ง

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๑๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เหตุผลที่ผู้เขียนเดินทางไปเนปาลคือ เพื่อ พักผ่อนทั้งจิตใจ ร่างกาย และสมองหรือความคิด เนื่องจากประเทศเนปาลเป็นประเทศที่มีที่ตั้งอยู่ท่ามกลางภูเขาสูงที่สุดในโลก มีธรรมชาติที่สวยงาม สังคมที่ไม่สับสนวุ่นวาย ประชาชนเคารพศรัทธาศาสนาพุทธ จึงสร้าง สถานที่ทางศาสนาที่มีความสงบสุข ที่ต้องการให้ชีวิตมีความสงบสุขจะเดินทางไปกราบไหว้บูชาสถานที่สำคัญทางศาสนา โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้มีพลังในการดำเนินชีวิตต่อไป ดังนั้นจึงเป็นประเทศที่เหมาะสมที่จะเดินทางไปพักผ่อน

๓.๑.๒ เพื่อเพิ่มประสบการณ์

สารคดีที่ผู้เขียนกล่าวว่า เดินทางไป เพื่อเพิ่มประสบการณ์ มี ๒ เรื่อง ได้แก่ สารคดีเรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู และ ต้นทางจากมะละแหม่ง ในเรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู เป็นการเดินทางไปประเทศพม่า เพราะ ผู้เขียนชอบ กีฬาทะกร้อ จึงต้องการหาประสบการณ์จาก ประเทศพม่าที่มีประชาชนสามารถเล่นชินลงหรือที่คนไทยเรียกว่าตะกร้อ ผู้เขียนจึงเดินทางไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกีฬาที่ตนชื่นชอบ ดังความว่า

ชินลงเป็นหนึ่งในตระกูลเกมบอลทั่วโลกที่เล่นด้วยเท้า ใกล้เคียง และคล้ายคลึงกับเกมที่เล่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเรียกว่า ตะกร้อในไทย เซปักกรากาในมาเลเซีย ลิงคโปร์ และอินโดนีเซีย สิปาในฟิลิปปินส์ และ กะต้อในลาว... ส่วนเกมอีกลักษณะที่แข่งขันกัน ซึ่งเล่นข้ามตาข่าย เรียกว่า เซปักตะกร้อ ได้พัฒนาขึ้นใน มาเลเซียราวช่วงทศวรรษ ๑๙๔๐ อย่างไม่รู้ตัว ไม่มีที่ใดในโลกอีกแล้ว ที่จะมียุทธศาสตร์พิเศษสุดยอดของทักษะการใช้เท้า และความเลอเลิศสง่างาม ผสานกับการแสดงออกเชิงศิลปะ และมีความ ลึกซึ้งทางจิตวิญญาณเท่ากับเกมชินลงที่เล่นในเมียนมาร์

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู. ๒๕๕๓ : ๒)

ผู้เขียนเดินทางไปศึกษาการเล่นตะกร้อของคนพม่า และพบข้อเท็จจริงว่า ชาวพม่าเรียกชื่อ กีฬาทะกร้อว่าชินลง เป็นกีฬาลักษณะพิเศษด้วยการใช้เท้า เป็นการแสดงออกเชิงศิลปะและจิตวิญญาณของผู้เล่น และเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมแพร่หลายในประเทศแถบเอเชีย ต่อมาได้พัฒนามาเป็นเซปักตะกร้อ นับว่าเป็นประสบการณ์ใหม่ในกีฬาที่ผู้เขียนชื่นชอบ

ต่อมาผู้เขียนได้เดินทางไปประเทศพม่าอีก ๓ ครั้ง เพื่อไปฝึกฝนและเรียนรู้การเล่นซินลงโดยมี
โอกาสเข้าร่วมเทศกาลซินลง ดังความว่า

การคิดถึงว่าจะพากเพียรฝึกฝนซินลงอย่างหนักหน่วง เพียงเพื่อปีหนึ่งจะได้
ไปเล่นเพียงครั้งเดียว เป็นเรื่องทรมานมากนัก

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๙๐)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนเดินทางไปประเทศพม่าครั้งแรก เพราะสนใจว่า ชาวพม่าจะ
เล่นซินลงได้คล้ายคลึงกับประเทศอื่น ๆ อย่างไร โดยไม่เชื่อว่าชาวพม่าจะเล่นได้เก่งกว่าคนไทย เมื่อ
เดินทางไปครั้งแรกก็ได้ความรู้และประสบการณ์จริง ซึ่งผู้เขียนเองยังได้ฝึกฝนการเล่นและ เข้าร่วมเล่น
กับเพื่อนชาวพม่า เป็นประสบการณ์ที่ทำให้เขาชื่นชอบการเล่น ซินลง จึงเดินทางกลับไปประเทศพม่า
อีกหลายครั้ง เพื่อฝึกวิธีการเล่นให้เข้าใจอย่างชัดเจน และยังมีโอกาส ไปเข้าร่วมในเทศกาลซินลง ของ
พม่าทุกปีอย่างต่อเนื่อง เป็นประสบการณ์ที่คนไทยอีกหลาย ๆ คนไม่มีโอกาสเหมือนกับผู้เขียน

สารคดีอีกเรื่องหนึ่งคือ *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนเกิดและเติบโตในบ้านชาวมอญ เมื่อ
เข้าโรงเรียนแล้ว ผู้เขียนพูดภาษามอญก็ถูกครูลงโทษ จึงทำให้ผู้เขียนเกลียด “ความเป็นมอญ” จน
เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัย สอนให้ผู้เขียน สำนึกใน ชนชาติและ
ประเทศชาติที่เกิด ผู้เขียนจึงต้องการเดินทางไปประเทศพม่าเพื่อศึกษาที่มาของการเป็นชาวมอญ และ
เพื่อจะได้รู้จักตัวเองมากขึ้น จึงเดินทางไปหาประสบการณ์เกี่ยวกับที่มาของตนเองในประเทศพม่า
ดังความว่า

ลูกหลานหลายคนไม่รู้ตัวตัวเองเป็นมอญ แต่ผมรู้แล้ว และกำลังจะ
กลับไปค้นหารากเหง้าและต้นน้ำต้นทางของปู่ทวดตาเทียดมาบอกเล่าให้
ผู้คนได้รับรู้ ผมเกิดที่บ้านปากบ่อ เมืองไทย ผมเป็นไทยทั้งร่างกายและจิตใจ
อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ผมเชื่อว่าการรู้จักภูมิหลังของตนเองย่อมสำคัญ
เท่า ๆ กับการรู้จักทดแทนบุญคุณแผ่นดินเกิด
จุดเริ่มต้นของผมจึงเป็นการย่อ นกลับหลังไปหารากของตนเอง
ก่อนที่จะแหงนมองกิ่งก้านยอดไม้ใบบังและสามารถเงยหน้าสูฟ้าได้เต็ม
ภาคภูมิ

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เหตุผลที่ผู้เขียน เดินทางไปประเทศพม่า คือต้องการหา
ประสบการณ์กับชนชาติมอญ ซึ่งเป็นเชื้อชาติของบรรพบุรุษของผู้เขียน ผู้เขียนจึงต้องการเดินทางไป
แสวงหาความรู้เพื่อจะได้เข้าใจภูมิหลังความเป็นคนมอญของตนเอง นับว่าเป็นประสบการณ์ที่แตกต่าง
จากการมีชีวิตอยู่ในประเทศไทย ผู้เขียนจึงต้องการหาประสบการณ์ในถิ่นกำเนิดของบรรพบุรุษ ที่จะ
ทำให้เขาเข้าใจภูมิหลังและเอกลักษณ์ของชาติตนเอง และเกิดเป็นความภูมิใจที่ได้ทดแทนบุญคุณ
แผ่นดินเกิด รวมทั้งพร้อมที่จะพัฒนาตนเองต่อไปอย่างมั่นคงต่อไป

๓.๑.๓ เพื่อไปศึกษาต่อ

สารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมม* ผู้เขียนเดินทางไปประเทศญี่ปุ่น เพราะเคยไปในฐานะ เป็น นักศึกษาแลกเปลี่ยน เขาชอบบรรยากาศการศึกษาที่ ประเทศญี่ปุ่นมาก จึงหาทุน การศึกษาเพื่อ ไป เรียนต่ออีกครั้ง ดังความว่า

ไปญี่ปุ่นครั้งแรกเพียง ๑๐ เดือนก็ต้องกลับเมืองไทย เพราะเขาให้อยู่แค่นั้น อยู่นานเลี้ยงไม่ไหว ยังเที่ยวไม่ทันทั่ว จึงรู้สึกเหมือนตัวเองอ่านหนังสือไม่จบเล่ม ว่าแล้วพอใกล้จะเรียนจบมหาวิทยาลัย จึงตั้งหน้าตั้งตาเสาะหาทุนใหม่ แล้วก็ได้คุณลุงใจดีชื่อ “มูลนิธิบรรษัทหลักทรัพย์แห่งญี่ปุ่น” มาเป็นสปอนเซอร์ให้ เรียนจบปีได้ถูกขไปญี่ปุ่นเป็นครั้งที่สอง แต่คราวนี้หน้าที่หลักคือเรียน ต้องเรียนให้จบปริญญาด้วย ผมเลือกเรียนที่ มหาวิทยาลัยวะเซดะอีก เพราะคุ้นเคย และหวนคิดถึงบรรยากาศ สนุกสนานเมื่อตอนเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยน

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๒๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เหตุผลที่ผู้เขียน เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น เพราะเคยได้รับทุนไปศึกษาในฐานะนักศึกษาแลกเปลี่ยนเป็นเวลา ๑๐ เดือน ความประทับใจต่อประเทศญี่ปุ่นได้ เป็นแรงบันดาลใจที่จะเดินทางไปอีกครั้ง หลังจากนั้นผู้เขียนได้รับทุนไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่ มหาวิทยาลัยวะเซดะ จึงเดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเป็นครั้งที่สอง เนื้อหาดังกล่าว ทำให้เข้าใจว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ดี การศึกษาจึงมีคุณภาพที่ดี และมีบรรยากาศในการเรียนที่ดี ซึ่งทำให้คนต่างชาติมุ่งหน้าไปศึกษาต่อที่ประเทศญี่ปุ่น

๓.๑.๔ เพื่อดูแลครอบครัว

สารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* เหตุผลที่ผู้เขียนเดินทางไปประเทศอังกฤษเป็น เวลา ๓ ปี คือเดินทางไปกับภรรยาที่ได้ทุนไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอก ผู้เขียนจึงเดินทางไป เพื่อดูแลครอบครัว และลูกสาวที่ยังเล็ก ดังความว่า

ผมเป็นฝ่ายสนับสนุนครับ ภรรยาเดินทางมาเรียนต่อปริญญาเอกที่ City of Bristol เมืองที่ห่างจากลอนดอน มาประมาณ ๓ ชั่วโมง ผมมีหน้าที่ติดตามมาดูแลลูกสาวที่พุกตุ๊กตาดูนิคอร์นมาตั้งแต่อยู่เมืองไทย แล้วได้มาเจอยูนิคอร์นจริงบนหลังคาอาคารที่ว่าการเมือง ผมและครอบครัวลงจากเครื่องบินวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยมีกำหนดเวลาการใช้ชีวิตไกลบ้าน ๓ ปี

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เหตุผลที่ผู้เขียนเดินทางไปประเทศอังกฤษ คือภรรยาของผู้เขียน ต้องไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษ ผู้เขียนจึง ต้องเดินทางไปดูแลครอบครัว เพื่อให้ภรรยาได้ศึกษาได้เต็มที่ ผู้เขียนจะทำหน้าที่ ดูแลลูกสาว ที่เดินทางไปด้วย แสดงให้ เห็นว่า ประเทศอังกฤษ สนับสนุน การศึกษาแก่นักศึกษาต่างชาติที่มีครอบครัว ให้สามารถพาครอบครัวไปอยู่ด้วยกัน เพื่อจะได้มีชีวิตที่ สมบูรณ์ ไม่ต้องกังวลกับครอบครัว มีความสุขสบายใจและสามารถศึกษาได้สำเร็จ

๓.๑.๕ เพื่อไปทำงาน

นอกจากเหตุผลที่กล่าวมา ก็ยังมีเหตุผลที่ผู้เขียนได้เดินทางไปทำงาน ในเรื่อง “แม่น้ำสี่เชียวคราม” ผู้เขียนเป็น อาสาสมัครของมูลนิธิ แห่งหนึ่ง จึงจำเป็นต้อง เดินทางไปทำงานที่ ต่างถิ่นต่างที่ ดังความว่า

แม้เป็นคนจังหวัดสกลนคร เกิดและเติบโตที่นี่ แต่กลับรู้จักที่นี้น้อยมาก วันที่ได้เดินทางกลับบ้านเกิดในฐานะอาสาสมัครของโครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ เพื่อทำงานในพื้นที่ลุ่มน้ำสงคราม ฉันทจำได้แม่นย่ำว่าเป็นย่ำรุ่งของวันฝนโปรยตลอดทางที่นั่งรถมาจากกรุงเทพฯพร้อมกับพี่ในโครงการอีก ๒ คน พวกเขาเป็นคนต่างถิ่น แต่พวกเขากลับรู้จักบ้านเกิดของฉันทดีกว่าฉันทเสียอีก จากการพูดคุยทราบว่า พวกเขามาทำงานที่นี้กันในช่วงปี ๒๕๓๘ เป็นช่วงเดียวกับที่ฉันทเริ่มออกไปจากที่นี่

(แม่น้ำสี่เชียวคราม. ๒๕๕๓ : ๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เหตุผลของผู้เขียนเดินทางครั้งนี้คือ เพื่อไปทำงาน เพราะผู้เขียนเป็นอาสาสมัครของมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ซึ่งมีโครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติในจังหวัดสกลนคร แม้ว่าผู้เขียนมีถิ่นเกิดในจังหวัดนี้ แต่ผู้เขียนไม่รู้จัก บ้านเกิดของตนเอง การเดินทางในครั้งนี้จึงทำให้ผู้เขียนรู้จักถิ่นเกิดในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

สรุปได้ว่า เหตุผลการเดินทางของผู้เขียนแต่ละคน แต่ละคนต่างมีเหตุผลแตกต่างกันไป อาจแบ่งตามสถานที่ที่เดินทางไป เป็น ๓ ประเภทใหญ่ คือ ๑) การเดินทางไป ประเทศ ยุโรป ๒) การเดินทางไปประเทศเอเชีย กับ ๓) การเดินทางในประเทศไทย การเดินทางไปประเทศยุโรป ผู้เขียนมีความจำเป็นที่ต้องดูแลลูกครอบครัว เพราะ ภรรยาไปศึกษาต่อ จึงต้องเดินทางไปอยู่กับครอบครัว ในต่างประเทศ ส่วนการเดินทางในประเทศไทยมีหลายประการคือ ผู้เขียนเดินทาง ไปเพื่อศึกษาต่อ เพื่อพักผ่อน เพื่อ เยี่ยม ถิ่นเกิดของตน เพื่อ หาประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตนเองชอบ ส่วน การเดินทางภายในประเทศไทย เหตุผลสำคัญของการเดินทางคือเพื่อไปทำงาน จากการศึกษาสารคดีทั้ง ๖ เรื่อง จึงกล่าวได้ว่า การเดินทางของผู้เขียนสารคดีแต่ละคนเป็นเหตุผลที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ของแต่ละคน

๓.๒ วิธีการเดินทาง

สารคดีทั้ง ๖ เรื่อง ผู้เขียนกล่าวถึง วิธีการเดินทาง ของตนเองแตกต่างกัน ตามสถานการณ์ ที่ต่างกัน แบ่งออกเป็น ๒ ประการ ได้แก่ วิธีการเดินทางไปต่างประเทศ และวิธีการเดินทางในประเทศ ดังนี้

๓.๒.๑ วิธีการเดินทางไปต่างประเทศ

กรณีที่ผู้เขียน เดินทางไปต่างประเทศ จะเดินทางด้วยเครื่องบินเป็นหลัก ปรากฏในสารคดีเรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน เรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู และเรื่อง จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา ส่วนเรื่อง ญี่ปุ่นหลากมูม แม้ว่าเป็นการเดินทางไปประเทศญี่ปุ่น แต่ผู้เขียนไม่ได้ระบุวิธีการเดินทางอย่างชัดเจน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน ,ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู และจักรวาลกลางอ้อมกอด
ของขุนเขา ผู้เขียนเดินทางไปต่างประเทศโดยเครื่องบิน ดังความว่า

... ผมและครอบครัวลงจากเครื่องบินวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยมี
กำหนดเวลาการใช้ชีวิตไกลบ้าน ๓ ปี

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๔)

เรา - ผมกับเพื่อนสาว - มาถึงชายแดนตั้งแต่เมื่อวาน ค้างคืนฝั่งไทยก่อน
ข้ามด่าน เพื่อไปขึ้นเครื่องบินในฝั่งพม่า สองฟากชายแดนพลุกพล่านไปด้วยผู้คนสอง
สัญชาติ คูเฝิน ๆ เหมือนไม่มีอะไรต่าง รูปพรรณสัณฐานหาได้ผิดแผกกันมากไม่ แต่
จากการแต่งกายและศัพท์สำเนียงไม่คุ้นตาคันหุ ผมคิดเอาเองว่าน่าจะเป็นคนพม่า
มากกว่าคนไทย

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๑๙)

ยามที่เครื่องบินลดเพดานบินลงอย่างรวดเร็วเมื่ออยู่เหนือน่านฟ้าการุณาณฑุ
นอกหน้าต่างของห้องโดยสารปรากฏภาพกลุ่มแสงไฟระยิบระยับนับล้านดวง
จากบ้านเรือนเจ้าของแผ่นดินกลางอ้อมกอดของภูเขาเป็นภาพที่งดงามราวกับทะเล
แห่งดวงดาวบนจักรวาลอันมีมิติ

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๒๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วิธีเดินทางจากประเทศไทยไป ต่างประเทศ ซึ่งมีระยะทางไกล
จะต้องใช้วิธีการเดินทางด้วยเครื่องบิน ทำให้ผู้ อ่านเห็นถึงความสะดวก บายของการเดินทาง ไป
ประเทศที่อยู่ห่างไกลจากประเทศไทย และใช้เวลานาน สะท้อนให้เห็นว่า การเดินทางใน ปัจจุบันมี
การพัฒนา ตามความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นการเดินทางโดยเครื่องบิน ดังนั้น
การเดินทางไปต่างประเทศ ที่อยู่ห่างไกล ก็ไม่ใช่เรื่องยาก นอกจากนี้ ผู้อ่านยังได้เห็นบรรยากาศ
ของบ้านเมืองนั้น ๆ ในขณะที่เดินทางไปส นามบินอีกด้วย ดังเช่นประเทศพม่า ซึ่งเป็นประเทศที่ยังไม่
เจริญก้าวหน้า จะเห็นภาพบรรยากาศของคนที่สับสนพลุกพล่าน ส่วนที่ประเทศเนปาลเป็นบรรยากาศ
ในเวลากลางคืนที่เป็นธรรมชาติที่สวยงามและสงบร่มเย็น

นอกจากนี้ยังมีพาหนะอื่น ๆ ที่ผู้เขียนใช้เดินทาง ดังเช่น สารคดีเรื่อง ต้นทางจากมะละแหม่ง
เป็นเมืองที่อยู่ติดชายแดนประเทศไทย ผู้เขียนจึงใช้วิธีเดินทางโดยรถยนต์ ดังความว่า

จากมหาชัยรถของเราวิ่งตรงไปยังอำเภอสังขละบุรี รี ระหว่างทางผมกับ
หลวงพี่สมชายได้พูดคุยกัน... พวกเรามาถึงด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี รี ตอน
เกือบฟ้าสว่าง เราต้องเปลี่ยนไปขึ้นรถของฝั่ง พม่า เป็นรถกระบะขนาด เล็กที่ดัดแปลง
เป็นรถสองแถวเสริมเ หล็กกันโปร่ง ๆ สำหรับบรรทุกของและคนโดยสารด้านบน
หลังคา รุนเดียวกับที่เคยใช้ในเมืองไทยเมื่อประมาณ ๓๐ - ๔๐ ปีก่อน ที่สามารถหา
ได้ที่สุดในเวลานั้น หลังตกลงราคากันเป็นที่เรียบร้อย พวกเราช่วยกันขนสัมภาระไป
ขึ้นรถคันใหม่ โดยแบกของเดินผ่านสะพาน ข้ามคูน้ำเล็ก ๆ ไปยังฝั่งพม่าที่ไม่ใช่ด่าน

เข้าเมืองตามปกติ แต่เป็นเส้นทางเข้าออกที่คนในพื้นที่ทั้งสองฝั่งซึ่งล้วนเป็นเครือญาติ
ใช้ติดต่อถึงกันเป็นประจำ

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๓๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า การเดินทางจากประเทศไทยไปยังที่ประเทศพม่า ซึ่งมีระยะทางไม่ไกล ผู้เดินทางสามารถขับรถไปที่ด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี แล้วเปลี่ยนรถ แล้วเดินทาง เข้าสู่ดินแดน ประเทศพม่า ผู้เขียนเล่าถึงสภาพของพาหนะของประเทศพม่าที่ยังล้าสมัย และเล่าถึงบรรยากาศของเส้นทางการเดินทางของเมืองไทยและประเทศพม่า สะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อระหว่างไทยกับพม่าที่มีชายแดนของทั้งสองประเทศที่ติดกัน เปรียบเทียบให้เห็นว่าประเทศพม่ายังไม่พัฒนาเทียบเท่าประเทศไทย แต่ก็ทำให้เห็นภาพที่ชนชาติไทยและพม่าซึ่งเป็นญาติพี่น้องกัน มีที่อาศัยอยู่คนละประเทศ แต่เนื่องจากมีเขตแดนชิดติดกันจึงมีการเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างกันเป็นประจำ

๓.๒.๒ วิธีการเดินทางภายในประเทศ

วิธีการเดินทาง ในประเทศ ที่ผู้เขียนเดินทางไปตามเหตุผลที่แตกต่างกันนั้น ผู้เขียนได้ใช้พาหนะ หลากหลายประเภท มีความแตกต่างกัน ตามความเจริญของประเทศที่ผู้เขียนเดินทางไป ตัวอย่างในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน ญี่ปุ่นหลากมุม ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู แม่น้ำสีเขียวคราม* และเรื่อง *เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา* ดังนี้

สารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนได้กล่าวถึงวิธีเดินทางโดยรถประจำทางที่ประเทศอังกฤษ หลังจากนั้นเครื่องบินไปถึงเมืองลอนดอนแล้ว ผู้เขียนต้องนั่งรถประจำทางเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางคือเมืองบริสตอล ดังความว่า

บริสตอลอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอังกฤษครับ นั่งรถประจำทางจากลอนดอนมาใช้เวลาสามชั่วโมง อุ่นกว่าทางเหนือ หงส์คงชอบตรงนี้อุ่นหน่อย

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วิธีการเดินทางในประเทศอังกฤษ เดินทางโดยรถประจำทาง จากเมืองหนึ่งไปที่อีกเมืองหนึ่งได้อย่างสะดวก รวดเร็ว จากเมืองลอนดอน อนุไปเมืองบริสตอล ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง ทำให้เห็นถึงความ เจริญก้าวหน้าของ ประเทศอังกฤษ นอกจากนี้แล้ว ยังสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับภูมิอากาศอยู่ด้วย ทำให้ผู้อ่านรู้ว่า อากาศในแต่ ละเมืองก็มีความแตกต่างกัน เนื่องจาก ที่ตั้งของเมืองอยู่ห่างกัน ผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาของสารคดีที่ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ว่า การเดินทางไปต่างประเทศ ต้องศึกษาเรื่อง ภูมิอากาศของเมืองที่เดินทางไป นอกจากต้องศึกษาวิธีการเดินทางแล้ว ดังนี้

การไปท่องเที่ยวในประเทศที่พัฒนา นอกจากการเดินทางด้วยรถประจำทางแล้ว ผู้เขียนใช้วิธีเดินทางโดยรถไฟใต้ดินที่มีความสะดวกสบาย ปรากฏในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* และเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมุม* ผู้เขียนเล่าถึงวิธีเดินทางใน ประเทศอังกฤษกับประเทศญี่ปุ่น ประชาชนเดินทางโดยพาหนะรถไฟ ดังความว่า

วันไหนผมได้หนังสือพิมพ์มาแล้ว มีทีมของเมโทรมายน์ให้ซ้ำผมจะออกปากบอกคนที่ส่งหนังสือพิมพ์มาว่า ได้มาแล้ว “I’ve got one.” แล้วก็จะได้ยินเสียงตอบรับกลับมาว่า “Thank you!” ขอขอบคุณจากใจครับ ไม่ได้เฉพาะปาก เพราะหนังสือพิมพ์เมโทรเป็นที่พึ่งทางการอ่านของหลาย ๆ คน

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๗๒)

คนญี่ปุ่นกับการเดินทางโดยรถไฟเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก เฉพาะในกรุงโตเกียวมีรถไฟใต้ดิน นลิบกว่าสาย เชื่อมต่อกันตามสถานีใหญ่ ๆ เป็นโค รงข่ายใยแมงมุม นี่ยังไม่นับรวมรถไฟบนดินที่วิ่งให้บริการก็ น้อยกว่าวังหลวงในกรุงโตเกียว และปริมณฑล ระหว่างเมืองก็มีรถไฟให้บริการอย่างสะดวกสบาย ทั้งรถธรรมดา รถด่วน รถด่วนพิเศษ ไปจนถึงรถไฟความเร็วสูงที่เรียกว่า “ชินกันเซ็น” (Shinkansen) หรือ “รถไฟหัวกระสุน” (bullet train)

(ญี่ปุ่นหลากมุม. ๒๕๔๘ : ๒๔๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วิธีการเดินทาง ของประเทศที่ผู้เขียนเดินทางไป ถ้าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ก็จะได้รับความสะดวกสบายเป็นอย่างมาก เป็นการเดินทางทางรถไฟ ซึ่งเป็นพาหนะที่พัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีและทันสมัย ที่ในต่างประเทศที่เจริญใช้เป็นทางคมนาคม ทั้ง การเดินทางภายในเมืองและการเดินทางไปนอกเมือง หรือเมืองอื่น ๆ ผู้เขียนมีประสบการณ์การเดินทางทั้ง รถไฟใต้ดินและบนดิน รถไฟจะให้บริการตามความต้องการ โดยแบ่งเป็นความเร็วระดับต่าง ๆ ได้ด้วย ดังที่ประเทศอังกฤษ ผู้เขียนเล่าถึงการให้บริการแจกหนังสือพิมพ์ฟรีที่สถานีรถไฟ เมโทร เป็นการอำนวยความสะดวกอย่างหนึ่งที่มีในประเทศที่พัฒนา ผู้เขียนได้บรรยายอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพการเดินทางที่สะท้อนว่า ชีวิตของคนอังกฤษมีความเป็นอยู่สุขสบาย

สารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัสตูร์* และเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ซึ่งจุดปลายทางของผู้เขียนเป็นประเทศพม่าทั้งสองเรื่อง ได้แก่ เรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัสตูร์* ผู้เขียนได้เดินทางไปประเทศพม่าทั้งหมด ๔ ครั้ง จึงเล่าเรื่องราวของ สถานที่หลากหลาย และเดินทางโดยใช้พาหนะต่าง ๆ ในประเทศพม่า ดังความว่า

ทันทีที่เดินออกนอกอาคารก็ถูกประกบโดยกลุ่มผู้ให้บริการแท็กซี่เข้าเมือง เราเลือกโซเฟอร์ชายหนุ่ม มรูปร่างสันทัด ผิวสีน้ำผึ้ง สวมเชิ้ตสีขาวเก่าแต่ดูสะอาด สะอาด นุ่งผ้าถุงหรือลองจีสีน้าตาลเข้ม ท่าทางสุภาพแต่คล่องแคล่ว พาหนะของเราไม่ใช่รถเก๋งสีขาว หม่นบุโรทั่งเหมือนของคนอื่น ๆ แต่เป็นรถตู้สีเทาขนาดมินิน่ารัก หากนั่นเป็นความแตกต่างประการเดียว เพราะท้ายที่สุดมันก็เป็นรถญี่ปุ่นเก่าปะผุมาแล้วหลายรอบ ชนิดที่เมืองไทยคงกองไว้เป็นขยะแบบเดียวกับรถคันอื่น ๆ อยู่ดี

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัสตูร์. ๒๕๕๓ : ๒๒)

เราเหมาเรือออกจากเกสต์เฮาส์แต่เช้าตรู่ ท่ามกลางฝนพรำ อากาศจับแสบคอกของผมยังคงอยู่แบบตื้อด้าน แดดมีเสมหะ เรือแหวกลำคลองที่สองข้างอุดมด้วยกอหญ้าสีเขียวออกสู่ห้วงน้ำใหญ่ – ทะเลสาบอินเลย์ ผมรู้สึกวูบวาบ หนาว ๆ ร้อน ๆ คล้ายจะเป็นไข้ แต่ก็สดชื่นขึ้นจากการสัมผัสละอองน้ำที่กระเซ็นยามเรืออีกลำสวนมา

คนขับเรือมีร่มไว้สำหรับผู้โดยสาร แต่ดูเหมือนไม่มีใครแยแส ในเมื่อทิวทัศน์ทะเลสาบ
ได้สะกดเราไว้แล้ว

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัทรุ. ๒๕๕๓ : ๑๒๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า พาหนะและวิธีการเดินทางภายในประเทศพม่า สามารถเดินทางไปด้วยเรือ รถยนต์ และรถรับจ้าง แต่สภาพรถไม่ดี นักเช่าไร ประกอบกับอากาศที่ไม่ดีทำให้ผู้เขียนรู้สึกไม่สบาย ดังนั้นการเขียนเล่าเรื่องราวการเดินทางเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึง เศรษฐกิจของ ประเทศพม่า และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวพม่าที่ยังล้าหลัง

ในเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา ผู้เขียนได้ เล่า วิธีการเดินทางภายในประเทศเนปาลโดยรถมอเตอร์ไซด์ ดังความว่า

เดินได้พักใหญ่ก็วนกลับมาถึงเกสต์เฮาส์โดยไม่รู้ตัว ผมเข้าไปติดต่อนายซาร์
เด็กหนุ่มผู้ดูแลเกสต์เฮาส์เรื่องราวเช่ารถมอเตอร์ไซด์...

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๓๕)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า พาหนะที่สะดวก ในการท่องเที่ยวภายในประเทศเนปาล คือ รถมอเตอร์ไซด์ เป็นเพราะภูมิประเทศของประเทศเนปาลเป็น ภูเขาสูง การเดินทางโดยรถ มอเตอร์ไซด์มีความสะดวกสบาย รวดเร็วและประหยัด และมีบริการให้เช่ามอเตอร์ไซด์แก่นักท่องเที่ยว ที่ต้องการเดินทางด้วยตัวเองไปสถานที่ท่องเที่ยว

นอกจากนี้แล้ว ในสารคดีเรื่อง แม่น้ำสีเขียวคราม ผู้เขียนเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปที่จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีนั่งรถยนต์ แต่สภาพของรถดีกว่ารถในประเทศพม่า ดังความว่า

...ฉันจำได้แม่นยำว่าเป็นยี่ห้อของวันฝนโปรยตลอดทางที่นั่งรถมาจาก
กรุงเทพฯ พร้อมกับพี่ในโครงการอีก ๒ คน พวกเขาเป็นคนต่างถิ่น แต่พวกเขากลับ
รู้จักบ้านเกิดของฉันดีกว่าฉันเสียอีก ...

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า พาหนะที่ใช้เดินทางในประเทศไทยมีความสะดวก สบาย สะท้อนให้เห็นความเจริญของประเทศไทยที่ประชาชนสามารถเดินทางได้สะดวกสบาย ใช้รถยนต์เป็นพาหนะที่สามารถนำผู้โดยสารจากสถานที่จังหวัดหนึ่งไปที่อีกจังหวัดหนึ่ง

นอกจากการเดินทางโดยรถยนต์ในภาคอีสานของประเทศไทยแล้ว ผู้เขียนได้เล่าว่าชาวบ้านยังเดินทางโดยเรือ เป็นการเดินทางตามลักษณะของภูมิประเทศ เรือจึงเป็นพาหนะที่สำคัญของชาวบ้าน ดังความว่า

บนเรือลำใหม่ที่ค่อนข้างใหญ่ กว้างกว่าสองเมตร ยาวเกือบสิบเมตร ต่อยึด
ให้ขนานกันสองลำ และมีเครื่องเรือ ๔ ตัว คนถือท้ายอีกสี่คน เสียงเครื่องเรือดังลั่น
ส่งเรือพุ่งแหวกสายน้ำแตกกระจายทอระยิบกับแสงแดดแล้วทะยานไปข้างหน้าอย่าง
ไม่ลดละ เส้นทางน้ำคดโค้งพาเราเรื่อยไหล ทวนสายน้ำจนคล้อยค้ำ เรือหาปลาสวน
ทางไปมากลับสู่ท่าน้ำริมฝั่ง ตะวันค่อย ๆ ลับดวงหลังทิวไม้กะซะ เมื่อตอนที่เรือของ
เรามาจอดเทียบท่าที่สะพานบ้านหาดแพง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม เพื่อ

หาซื้อน้ำมันเติมเครื่องเรือ ขณะที่นาฬิกาข้อมือของใครคนหนึ่งบนเรือบอกเวลา ๑๘ นาฬิกา ๒๐ นาที

(แม่น้ำสี่เขี้ยวคราม. ๒๕๕๓ : ๒๒)

อดีตนายฮ้อยสินสมุทรเล่าว่า เรือที่ล่องค้าขายที่มีในแม่น้ำสงครามนั้นได้แก่ “เรือซุด” หรือ “เรือคอก” เป็นเรือที่กว้างประมาณ ๒ - ๓ เมตร ยาวประมาณ ๘ - ๑๐ เมตร ใช้แรงคนถ่อหรือพาย ต่อมาพัฒนามาเป็น “เรือโชน” ขนาดกว้าง ๓ - ๔ เมตร ยาว ๑๐ - ๑๕ เมตร ซึ่งขนาดใหญ่กว่าเรือคอก บรรทุกได้ประมาณ ๑๕ - ๒๐ ตัน...แล้วจึงพัฒนามาเป็น “เรือกระแซง” ขนาดใหญ่ขึ้นอีก กว้างประมาณ ๔ - ๕ เมตร ยาวประมาณ ๑๕ - ๒๐ เมตร บรรทุกได้ประมาณ ๓๐ - ๔๐ ตัน ขาขึ้นใช้แรง

คนในการถ่อลากเรือด้วยการใช้ไม้เกี่ยวเกาะรั้งกิ่งไม้ริมฝั่งน้ำขึ้นไปเรื่อย ๆ ขาล่องลงใช้คนแจวเรือบังคับทิศทางลงมาตามกระแสน้ำลง หรือใช้เรือกำปั่นลากเรือกระแซง

(แม่น้ำสี่เขี้ยวคราม. ๒๕๕๓ : ๔๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วิธีการเดินทางในหมู่บ้านที่มีสายน้ำอันไหลมาบรรจบกับแม่น้ำสงครามในภาคอีสานของประเทศไทย คือการเดินทางโดยเรือ เพราะบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ จึงจำเป็นต้องเดินทางหรือขนส่งทางเรือ ซึ่งมีลักษณะเรือแตกต่างกัน แสดงให้เห็นถึงความรู้ชาวบ้านในการสร้างเรือที่มีลักษณะและชื่อเรียกต่างกันตามจุดประสงค์ในการเดินทาง ใช้บรรทุกได้มากกว่าเดิม และเรียกชื่อตามการใช้สอยของชาวบ้าน

สรุปได้ว่า การเดินทางของผู้เขียนสารคดี จากประเทศไทยไป ประเทศอื่น ๆ มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน ถ้า เป็นประเทศที่มีอยู่ห่างไกล การเดินทางส่วนใหญ่จะใช้เครื่องบิน เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ใช้พาหนะเดินทางเป็นรถประจำทาง รถไฟฟ้าบนดิน และใต้ดิน ซึ่งมีคุณภาพที่ดี สะดวกสบาย และรวดเร็ว ส่วน ประเทศที่มีระยะทางไม่ไกล นอกจากเดินทางด้วยเครื่องบินแล้ว ยังสามารถเดินทางโดยรถยนต์ เช่น ประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีชายแดนติดกัน คือประเทศพม่า ส่วนวิธีการเดินทาง ภายในประเทศ ก็มีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับภูมิประเทศและความเจริญก้าวหน้าของสถานที่นั้น ๆ เช่น ประเทศที่ยังไม่พัฒนา ยังไม่เจริญก้าวหน้า เช่น ประเทศพม่า พาหนะที่ใช้ในการเดินทางก็จะเป็น รถรับจ้างที่เก่าแก่ล้าสมัย สภาพไม่ดี หรือการเดินทางในประเทศเนปาล มีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง การเดินทางโดยรถมอเตอร์ไซด์จึงเป็นพาหนะที่คล่องตัวและสะดวก รวดเร็ว หรือการเดินทางไปภาคอีสานของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่อยู่ริมแม่น้ำ จึงใช้วิธีการเดินทางโดยเรือหลายชนิด

๓.๓ สภาพทางภูมิศาสตร์

ผู้เขียนแต่งสารคดีขึ้นจากประสบการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริง การเดินทางจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง สถานที่แต่ละแห่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์เนื้อหาสารคดี แบ่งตามลักษณะของสถานที่ที่ตั้งของประเทศที่เดินทางเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) ประเทศทางยุโรป ได้แก่ สารคดี

เรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน ๒) ประเทศทางเอเชีย ได้แก่ สารคดีเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอด ของขุนเขา กับ ญีปุ่นหลากมม และกลุ่มสุดท้ายคือ ๓) ประเทศไทย คือสารคดีเรื่อง แม่น้ำสี่เขียวคราม มีสารคดีเรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัทรู และ ต้นทางจากมะละแหม่ง ผู้เขียนไม่ได้เขียนถึงสภาพ ภูมิศาสตร์อย่างชัดเจนเนื่องจากภูมิศาสตร์มีความแตกต่างกัน การศึกษาสารคดีแต่ละเรื่องอย่างครบ ถ้วนจึงทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของประเทศนั้นมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๓.๓.๑ ประเทศทางยุโรป

ในสารคดีเรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน ผู้เขียนได้เดินทางและ ดำเนินชีวิตอยู่ที่เมืองบริสตอล เป็น เวลา ๓ ปี ผู้เขียนจึงได้ศึกษาและสังเกตลักษณะภูมิศาสตร์และลักษณะเมืองบริสตอล อย่างละเอียดว่า เป็นเมืองท่าติดแม่น้ำ ไม่ได้อยู่ติดกับทะเลเหมือนท่าเรืออื่น ๆ ดังความว่า

นกนางนวลที่บริสตอล (Bristol) ทำให้นึกไปว่าเมืองนี้เป็นเมืองชายทะเล หลังจากผมแน่ใจว่าต้องมาอยู่เมืองนี้สามปี เปิดหนังสือคู่มือก็พบว่า เป็นเมืองท่า หวังว่าคงได้กินอาหารทะเลเป็นหลัก ก็อังกฤษเป็นเกาะทะเลล้อม บวกกับว่าบริสตอล อยู่ห่างลอนดอนมาทางตะวันตก ก็น่าจะใกล้แหล่งอาหารน้ำเค็ม งานนี้ปลานอนมาใน จานเห็น ๆ

แต่เมืองท่าไม่จำเป็นต้องเป็นเมืองชายทะเลเสมอไป ลงท้ายก็มาลงตัวตรง รับประทานไข่เกือบทุกมื้อขอรับ บริสตอล ไม่มีทะเล มีแต่แม่น้ำ มีท่าเรือ มีอดีตที่ ผูกพันกับเรือ

แม่น้ำเอวอน (Avon) ไหลมาชุกอยู่กึ่งกลางเมืองเป็นท่าเทียบเรือ วันดีคืนดีก็ มีเรือใบเข้ามาจอดใบ เส่า โซ้สมอ ให้ได้ชมกัน อดีตเมืองท่าเมืองนี้เป็นจุดเริ่มต้นการ เดินทางสำรวจโลกกว้างเมื่อครั้งอดีตหลายเส้นทาง ถ้า ใครชอบมองหาร่องรอยเรื่อง เก่า ก็จะเห็นว่าเหนือหลังคาอาคารที่นี้มักทำเป็นเรือบอกทางลมและทิศติดไว้ สัญลักษณ์ของเมืองก็เป็นภาพเรือ

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ภูมิประเทศของ เมืองบริสตอล เป็นเมืองท่าที่ไม่ได้ติด ทะเล แต่เป็น เมืองที่ติดกับแม่น้ำ ก่อนที่ผู้เขียนจะเดินทางมาที่เมืองบริสตอล ผู้เขียนเข้าใจว่า เมืองนี้เป็นเมืองติด ทะเล จึงตั้งใจมากินอาหารทะเล เมื่อเดินทางมาถึงเมืองนี้ จึงรู้ว่าลักษณะภูมิประเทศของที่นี่ เป็นเมือง ท่าติดแม่น้ำ และตามอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ก็มีสัญลักษณ์ของการเดินเรืออยู่ด้วย เนื้อหา สารคดีเรื่อง ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การ เดินทางไปสถานที่ใดควร รู้จักภูมิประเทศอย่างแท้จริง ควรจะศึกษาหา ข้อมูลก่อนเดินทาง และเมื่อเดินทางไปถึงสถานที่นั้น ก็ควรศึกษาภูมิประเทศนั้นอีกครั้งหนึ่ง ดังเช่น ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสำคัญของเมืองบริสตอลในด้านภูมิศาสตร์และด้านประวัติศาสตร์ของประเทศ อังกฤษ นอกจากนี้แล้ว ผู้เขียนยัง บรรยายภาพนกนางนวล ซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้ ว่าสิ่งแวดล้อมของเมือง บริสตอล ประเทศอังกฤษมีการดูแลรักษาไว้ได้ดี มีบรรยากาศธรรมชาติสวยงาม และเป็นเมืองที่น่าไป ท่องเที่ยว

๓.๓.๒ ประเทศทางเอเชีย

ในสารคดี เรื่อง *เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา* ผู้เขียนกล่าว ถึงภูมิศาสตร์ของ หุบเขากาฐมาณฑุ ซึ่งเป็นราบระหว่างหุบเขา ให้ความรู้ว่า ประเทศเนปาลมีภูเขามากมาย และเพราะ ประเทศนี้ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็น แผ่นเปลือกโลก ดังนั้นแผ่นดิน ที่สมัยก่อนอยู่ใต้ทะเล เมื่อเกิดการ เปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก เนปาลได้ถูกดันขึ้น ดังที่พื้นที่ส่วนใหญ่กลายเป็นภูเขายอดสูง ดังความว่า

หุบเขากาฐมาณฑุเปรียบได้กับหัวแหวนของดินแดนเนปาล เป็นที่ราบ ระหว่างหุบเขา มีลักษณะเป็นรูปวงกลมค่อนข้าง วงรี ทอดตัวอยู่ในแนวเหนือใต้ ครอบคลุมพื้นที่ราว ๖๐๐ ตารางกิโลเมตร และอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๒๐๐ เมตร โดยรอบของพื้นที่เป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อนและสูงชัน

เทือกเขาเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการชนกันของแผ่นเปลือกโลกแล้วโก่งตัว ขึ้น ทำให้ดินแดนที่เคยอยู่ใต้ท้องทะเลลึกเมื่อนับล้านปีก่อนกลายเป็นยอดเขาที่สูงชัน เมฆจำนวนมากมาย ยอดเขาสูงที่สุดของโลกแปดในสิบอันดับอยู่ภายใต้การ

ครอบครองของเนปาล ในสมัยโบราณจึงขนานนามดินแดนแห่งนี้ว่า “หิมาลัย” หรือ “หิมาลายัน” ซึ่งแปลว่า “ดินแดนแห่งภูเขา” นั่นเอง

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๒๓)

...เราขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามถนนแคบ ๆ ที่ปากหนึ่งเป็นภูเขาสูงชัน ส่วนอีกปาก เป็นหุบเขาลึก เบื้องล่างมีบ้านเรือนตั้งถิ่นฐานและทำการเกษตรอยู่มากมาย

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๒๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ประเทศ เนปาล มีภูมิประเทศเป็นพื้นที่ที่อยู่บนภูเขา สูงเหนือ ระดับน้ำทะเล ตั้งแต่ ๖๐ เมตรจนถึงจุดสูงสุดของโลก ซึ่งเปรียบกับหุบเขากาฐมาณฑุแล้ว หุบเขากาฐมาณฑุเป็นที่ราบระหว่างหุบเขา นอกจากนี้แล้วยังแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวกับ การประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพของภูมิประเทศและสภาพสังคมด้วยว่า ชาวเนปาลส่วนใหญ่ทำการเกษตร

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมูม* ผู้เขียนได้เสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับภูมิประเทศของประเทศญี่ปุ่น จากการศึกษาข้อมูลก่อนที่จะเดินทางไป และเมื่ออยู่ที่นั่นแล้วก็มีประสบการณ์กับการเกิดแผ่นดินไหว ผู้เขียนจึงศึกษาความรู้ด้านภูมิศาสตร์เพิ่มเติม ดังความว่า

ความรู้ระดับมัธยมเรื่อง “โลกของเรา” คือนอาจารย์ไปหมดแล้ว เลยต้องยก เครื่องเรื่องญี่ปุ่น นั่งท่องตั้งนานว่าญี่ปุ่นมีเกาะหลัก ๔ เกาะกระจุกอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก อยู่ทางตะวันออกของจีน ไหลมาจากทางเหนือ คือ ฮอกไกโด ฮอนชู ชิโกะกุ และคิวชู มีเกาะโอะกินะวะแยกห่างลงมาทางใต้อีกแห่ง รู้ติดตัวไปแค่นั้น...

(ญี่ปุ่นหลากมูม. ๒๕๔๘ : ๑๙)

ภูมิประเทศของหมู่เกาะญี่ปุ่นก็เหลือเกิน ดันไปตั้งอยู่บนช่วงรอยต่อของแผ่นเปลือกโลกถึง ๔ แผ่น แผ่นหลัก ๒ แผ่น คือ แผ่นอเมริกาเหนือรองรับพื้นที่ครึ่ง บนของประเทศ กับแผ่นยูเรเชียรองรับด้านซ้ายและครึ่งล่างของประเทศ แล้วก็รองรับเลยเข้าไปทางมหาสมุทรแปซิฟิกอีกหน่อย มีอีก ๒ แผ่นที่ถูกสอดทับอยู่ข้างล่าง คือ

แผ่นแปซิฟิกทางด้านบนขวากับแผ่นทะเลฟิลิปปินส์ทางด้านล่าง ลีแผ่นนี้ไม่ค่อย
สามัคคีกันเท่าไร เดียวฉันทชัยบชัย เดียวเธอชัยบชวา มุดมามุดไปอยู่เรื่อย แผ่น
เปลือกโลกขยับเมื่อไร คนญี่ปุ่นต้องรับเคราะห์เมื่อนั้น

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๑๔๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นหมู่เกาะ เกาะวางตัวอยู่ในมหาสมุทร
แปซิฟิกทางตะวันออกของทวีปเอเชีย เกาะที่สำคัญเรียงจากเหนือไปใต้ได้แก่ฮกไกโด ฮนชู ชิโกะ ะกุ
และคิวชู นอกจากนี้ยังมี หมู่เกาะริวกิวทางตอนใต้ของเกาะคิ วชู ซึ่งเกาะทั้งหมดนี้เรียกรวมกันว่าหมู่
เกาะญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ในวงแหวนแห่งไฟ บริเวณรอยต่อระหว่างแผ่นเปลือกโลก ๔ แผ่น
ทำให้เกิดแผ่นดินไหวความรุนแรงต่ำเสมอ ๆ

๓.๓.๓ ประเทศไทย

ในสารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนก็ได้บรรยายถึงสภาพภูมิประเทศของจังหวัดในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ดังความว่า

ที่ราบเบื้องล่าง ค่อย ๆ ม้วนไปตามระยะทางที่สายตามองฝ่าเปลวแดดอัน
จัดจ้าต้นฤดูหนาวจากยอด “ภูผาหัก” ภูผาย่อมทางด้านทิศเหนือของชุมชนบ้าน
ผาหัก อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งตั้งชื่อตามลักษณะเด่นของภูผาหนึ่ง
ในเทือกเขาภูพานที่มีสัญญาณเป็นหินทรายและมีหน้าผาที่เกิดขึ้นจากการหักพังของ
ชั้นหินทราย วันนี้อยู่มีร่องรอยแห่งหินหักให้เห็นอยู่โดยรอบ เชื่อมต่อกับภูผาลม หรือ
ภูผาล่อม และภูผาเหล็กทางด้านทิศตะวันออก นอกจากจะเป็นแนวเขตแบ่งการ
ปกครองระหว่างจังหวัดสกลนครกับจังหวัดอุดรธานีแล้ว ในทางนิเวศวิทยา ภูผาทั้ง
สามยังเป็นแนวสันปันน้ำระหว่างลุ่มน้ำลำปาว รวมถึงหนองหานกุมภวาปี ซึ่งอยู่
ทางด้านทิศใต้ และลุ่มน้ำสงคราม ลำน้ำยาม ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ภูมิประเทศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีเทือกเขาภูพาน ซึ่งมี
ภูเขาลูกเล็ก ๆ ต่อเนื่องไปจนถึงจังหวัดอุดรธานีและสกลนคร เป็นแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัด และยัง
เป็นแนวสันปันน้ำระหว่างลุ่มน้ำลำปาว และหนองหานกุมภวาปี ด้วย คนไทยจะเรียกชื่อภูเขาเหล่านี้ตาม
ลักษณะที่มองเห็น เช่น ภูผาหัก เป็นภูเขาหินทรายที่เกิดการหักพังของชั้นหินเกิดเป็นหน้าผา เป็นต้น

สรุปได้ว่า สารคดีแต่ละเรื่องอธิบาย ภูมิประเทศแต่ละแห่ง แตกต่างกันตามที่ตั้ง ของประเทศ
แบ่งเป็นภูมิภาคทางประเทศยุโรป ประเทศเอเชีย และประเทศไทย ผู้เขียนสังเกตลักษณะของ
ภูมิประเทศที่ได้เดินทางไปพบเห็น แล้วเขียนเล่าตามประสบการณ์และความคิดนึก นอกจากนี้ ผู้เขียน
ยังศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านภูมิศาสตร์เพิ่มเติม แล้วนำมาอธิบายให้เข้าใจว่าสถ านที่ต่าง ๆ ที่ผู้เขียน
เดินทางไปมีลักษณะตามธรรมชาติอย่างไร ดังเช่นประเทศทางยุโรป ได้แก่ เมืองบริสตอล ของประเทศ
อังกฤษ เป็นเมืองท่าที่ไม่ได้ติดทะเล แต่เป็นเมืองที่ติดกับแม่น้ำและตามอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ก็มี
สัญลักษณ์ของการเดินเรืออยู่ด้วย ภูมิประเทศของประเทศที่อยู่ในเอเชีย ได้แก่ ประเทศเนปาลกับ
ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเนปาลภูมิประเทศเป็นพื้นที่ที่อยู่บนภูเขาสูง อยู่บนจุดสูงสุดของโลก ประเทศ
ญี่ปุ่นเป็น หมู่เกาะ เกาะวางตัวอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกทางตะวันออกของทวีปเอเชีย เกาะที่สำคัญ

เรียงจากเหนือไปได้ และยังคงอยู่ที่บริเวณรอยต่อระหว่างแผ่นเปลือกโลก จึงเกิดแผ่นดินไหวบ่อย ครั้ง ส่วนภูมิภาคประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตระหว่างจังหวัดสกลนครกับจังหวัดอุดรธานี มี เทือกเขาภูพาน ซึ่งมีภูเขาลูกย่อมต่อเนื่องติดกับจังหวัดอุดรธานี ทางทิศตะวันออกของภู เขาลูกย่อมติดกับภู ผาหล่มกับ ภูผาเหล็ก ภูเขาลูกย่อมยังเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างสองจังหวัดและแม่น้ำด้วย

๓.๔ ลักษณะทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมี ๒ ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ใน ชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย และมีวัฒนธรรมทางจิตใจ ซึ่งเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของ มนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม เช่น ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น สารคดีที่ได้รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ระหว่าง พ .ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ.๒๕๕๓ ผู้เขียน ได้เขียนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่าง ๆ แบ่งเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) วัฒนธรรมอาหารการกิน ๒) ความเชื่อศาสนา ๓) ประเพณี พิธีกรรม ๔) เทศกาลวันสำคัญ และ๕) ศิลปกรรม เนื้อหาวัฒนธรรม เหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพสังคมของแต่ละประเทศ เข้าใจถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งก็เป็น ความรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้อ่านได้รับจากเรื่องราวการเดินทางของผู้เขียนด้วย

๓.๔.๑ วัฒนธรรมด้านอาหารการกิน

อาหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต เมื่อผู้เขียนเดินทางไปทีใด ก็จะหาประสบการณ์ด้วยการรับประทานอาหารเสมอ สารคดีจึงมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหารการกินของแต่ละสถานที่ ได้แก่ วัฒนธรรมอาหารการกินของชาวญี่ปุ่น ในเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมุม* วัฒนธรรมอาหารการกินของ ชาวพม่าในเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* และ *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู* และวัฒนธรรมอาหาร การกินของไทยภาคอีสานในเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ส่วนเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* กับเรื่อง *เนปาลจักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา* ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมด้านนี้ มีรายละเอียดดังนี้ สารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมุม* ผู้เขียนเล่าถึงประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาหารและการใช้ อุปกรณ์การกินอาหารของคนญี่ปุ่น ดังความว่า

คนญี่ปุ่นกินข้าวจากถ้วย ไม่ตักข้าวใส่จานเหมือนบ้านเรา ระหว่างกินอาหาร บังเอิญผมจะลุกขึ้นไปหยิบน้ำดื่ม จึงวางตะเกียบไว้บนขอบถ้วย ครั้งแรกปรากฏว่า ตะเกียบปลิงตกลงบนพื้นโต๊ะ ผมรีบพูดขอโทษ เพราะทำเสียมารยาทครั้งนั้นจะวาง ตะเกียบบนขอบถ้วยอีกก็กลัวว่าจะปลิงตก ยุ่งตีนัก จึงปักตะเกียบเฉียงเข้า ไปบนข้าว ปรากฏว่าคราวนี้อยู่มือ ไม่ปลิงไม่หมุนอีก เตรียมพร้อมลุกไปหยิบน้ำดื่มเต็มที ผมผม ขยับตัว คุณแม่อุปถัมภ์ของผมก็รีบสะกิด “ทำแบบนี้คนญี่ปุ่นเขาถือนะ ” ผมตกใจ และงงว่าถือเรื่องอะไรหรือ ที่แรกนึกว่าระหว่างร่วมโต๊ะอาหารห้ามลุกไปไหน แต่เมื่อ ถามคุณแม่อุปถัมภ์ ภารจึงได้ความว่า คนญี่ปุ่นไม่ใช่ตะเกียบจิ้มหรือเสียบข้าวในถ้วย เพราะการจิ้มแบบนี้เกี่ยวข้องกับความตาย คนญี่ปุ่นจะเชิญดวงวิญญาณของคนใน ครอบครัวหรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับให้มากินข้าวด้วยการเอาตะเกียบปักเป็นแนวตั้งลงในถ้วยข้าว การทำแบบนี้จึงเป็นเรื่องต้องห้ามในวงรี รับประทานอาหาร ในทำนอง เดียวกัน ห้ามใช้ตะเกียบแบบ “ชะชิบะชิ” (sashibashi) คือการใช้ตะเกียบจิ้มอาหาร

รับประทานเหมือนล้อม นี่เป็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ผมต้องจดจำ ตั้งแต่
วันนั้น ผมเลิกใช้ตะเกียบจิ้มอาหาร และระมัดระวังการใช้ตะเกียบมากขึ้น

ตะเกียบเป็นอุปกรณ์การกินในชีวิตประจำวันของคนญี่ปุ่น นอกจากตะเกียบ
ที่ใช้รับประทานอาหารทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังมี “โทะริบะชิ” (toribashi) หรือตะเกียบ
กลางสำหรับคีบอาหารจากส้อมรับ “ไซบะชิ” (saibashi) หรือตะเกียบยาวสำหรับ
ทำกับข้าว คีบอาหารกลับไปกลับมา คนญี่ปุ่นผูกพันกับตะเกียบมากกว่าการเป็น
อุปกรณ์การกินเท่านั้น เพราะตะเกียบเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตคนญี่ปุ่นตั้งแต่
เกิดจนตาย

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๙๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมการบริโภคข้าวของคนญี่ปุ่น จะใช้ ตะเกียบเป็นอุปกรณ์
การกิน ที่สำคัญ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็น อุปกรณ์ ชนิดหนึ่งที่ใช้มาประทานอาหาร ยังเป็นวัฒนธรรมที่
เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเชื่อเรื่องความตายและวิญญาณของบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นว่า ชาวญี่ปุ่นมี
ความเชื่อทางไสยศาสตร์และใช้เป็นประโยชน์ในการสั่งสอนเด็กให้มีมารยาทในการบริโภคอาหารด้วย
นอกจากนี้การถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียนยังให้ข้อคิดเป็นข้อเสนอแนะที่ทำให้นักท่องเที่ยวต้อง
ระมัดระวัง หากจะเดินทางไปประเทศญี่ปุ่นและมีโอกาสได้รับประทานอาหารญี่ปุ่น นอกจากนี้จะได้
ข้อคิดว่า เมื่อเดินทางไปประเทศใด ๆ ไม่ควรทำผิดวัฒนธรรมของประเทศที่เดินทางไป โดยเฉพาะการ
เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น

ในสารคดีเรื่อง ต้นทางจากมะละแหม่ง ผู้เขียนได้เล่าถึงวัฒนธรรมการกินอาหารของชาวมอญ
ไว้อย่างละเอียด ดังความว่า

พวกเราพักกินข้าวกลางวันกันที่หมู่บ้านมอญ เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ กลาง
เทือกเขา เป็นอาหารมอญในฝั่งพม่ามือแรกที่ผมได้กิน หลังจากฟังหลวงพี่ปลอบใจ
เชิงหยอกล้อกันเล่นมาตลอดทางว่า ให้อดทนทำใจสบาย ๆ เดี่ยวจะให้กิน “พะแก้ง”
(แกงชะนี) ด้วยถือว่า “พะแก้ง” เป็นกับข้าวชั้นดี มีสรรพคุณทางยา และหากินยาก
ผมไม่ได้ตอบว่าอะไร ได้แต่ยิ้ม แต่ในใจไม่อยากกินอาหารที่มันแปลกมากขนาดนี้
ภาวนาขอให้มีแค่แกงอะไรที่มันธรรมดา ๆ บ้างก็พอ โชคดีกับข้าวมีนั้นไม่มีแกงชะนี
มีแต่หมูป่า กระต่าย ปลา ไก่ และปลาร้าผักจิ้มเท่านั้น รสชาติอาหารนั้นค่อนข้างมัน
แม้ไม่มีกะทิ แต่ใช้น้ำมันพืชแทนในปริมาณมาก ใช้พริกแต่น้อย ใส่ขมิ้นกับข้าวเกือบ
ทุกประเภท ซึ่งเขาถือว่าเป็นแกงอย่างดี ส่วนน้ำแกงใส ๆ ที่มีแต่น้ำแ กงกับผักปรุงรส
เปรี้ยว ๆ เค็ม ๆ และแกงเสียง เขาไว้ชดน้ำโดยเฉพาะ หากมีแขกไปบ้าน เขาจะไม่
ยกออกมารับแขกเลย เพราะถือว่าเป็นแกงไม่ดี

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๔๒)

การเปิบข้าวเป็นศิลปะที่ต้องเรียนรู้และอาศัยความชำนาญ การเปิบนั้นไม่
ยาก ตอนแรกอาจดูเก้งก้างหน่อย แต่ต้องทำให้เป็นธรรมชาติ ไม่ได้ใช้มือทั้งมือ ใช้
เพียงนิ้วทั้งห้านิ้วกอบข้าว โดยมีนิ้วหัวแม่มือคอยประคองและแต่งข้าวให้พอเหมาะ
พอคำ เมื่อส่งเข้าปากใช้นิ้วโป้งดันข้าวเข้าปากไป จะได้ข้าวมากน้อยขึ้นอยู่กับฝีมือแต่

ละคน ที่สำคัญจะต้องไม่ จีบนิ้วทำเป็นผู้ตีหรือใช้แต่ปลายนิ้ว เพราะจะไม่ได้ข้าวเข้าปากสักก็มาน้อย

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๕๕)

ปกติผมชอบกินก๋วยเตี๋ยวเนื้อ แต่ที่นี่มีก๋วยเตี๋ยวหมูอย่างเดียว คนมอญในพม่าไม่ค่อยนิยมกินเนื้อ ด้วยถือว่าวัวเป็นสัตว์ใช้งาน ทั้งลากเกวียนและไถนา หากวัวตายลงชาวบ้านก็มักนำไปฝังเสียมากกว่า เพราะความสงสารและผูกพันคลุกคลีกันมานาน

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๖๕)

จากตัวอย่างจะเห็นวัฒนธรรมอาหารการกินของชาวมอญในหลายด้าน นอกจากรับประทานข้าวกับอาหารอื่น ๆ แล้ว ผู้เขียนได้อธิบายวัฒนธรรมการทำอาหารอย่างละเอียดว่า คนมอญ – พม่านิยมบริโภคเนื้อสัตว์ป่า คือ เก้ง ชะนี หมูป่า กระต่าย เมื่อมีแขกมาที่บ้าน เจ้าของบ้านจะต้อนรับแขกและจัดอาหารชั้นดีเป็น แกงใส่น้ำมันพืชแทนกะทิ ใส่พริกและขมิ้น ปูรงรสเปรี้ยว ๆ เค็ม ๆ แสดงให้เห็นว่า คนมอญอยู่อาศัยใกล้ชิดกับป่า จึงหาอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ป่า และมีนิสัยต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยียนอย่างอบอุ่น มีความเอื้อเฟื้อ ไม่ตระหนี่ นอกจากนี้อาหารที่คนมอญนิยมกินคือ ก๋วยเตี๋ยวเนื้อหรือก๋วยเตี๋ยวหมูและผู้เขียนยังอธิบายวิธีการกินอาหารด้วยวิธีเปิบข้าวไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย แสดงให้เห็นว่า ชนชาติมอญมีวัฒนธรรมการกินอาหารที่เป็นแบบเฉพาะของชาติ ให้ข้อคิดว่าหากนักท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างก็ต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของชาติที่ไปท่องเที่ยว

ในสารคดีเรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู ผู้เขียนเล่าถึงวัฒนธรรมการกินอาหารของชาวมอญ ดังความว่า

เราสั่งข้าวผัดจานใหญ่และ “ซูบไทย” ทั้งที่ไม่รู้แน่ว่ามันคืออะไร แล้วก็พบว่ามันเป็นซูบปรุงด้วยมะเขือเทศและผักกาดดองสับปน ๆ รวมกับเส้นก๋วยเตี๋ยว แล้วคนไทยสองคนที่ไม่รู้ชื่อไหนชื่อไหนอย่างเราก็มองหน้ากัน... รสมันเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ ไม่คุ้นลิ้น หันไปสั่งเกตุลาค้าอื่น ๆ ส่วนใหญ่ใช้มือเปิบข้าว ผมรู้สึกราวกำลังมองภาพเก่าในอดีตมากกว่าเป็นภาพชีวิตจริง

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๒๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมการกินอาหารของชาวมอญใช้มือเปิบข้าวเช่นเดียวกับชาวมอญ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองชนชาติมีวัฒนธรรมการกินอาหารด้วยวิธีเปิบข้าวอย่างเดียวกัน และยังมีอาหารประเภทซูบที่คนไทยรับประทานไม่เป็น และแม้ว่า วัตถุดิบที่ใช้ปรุงอาหารไม่แตกต่างกัน แต่รสชาติของอาหารจะไม่เหมือนอาหารที่เมืองไทย เนื่องจาก พม่าชอบ อาหาร รสมัน ไม่ชอบ อาหาร รสหวานแบบไทย จึงเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมการกินอาหารเฉพาะชนชาติพม่าที่แตกต่างกับไทย

ในสารคดีเรื่อง แม่น้ำสี่สีเขี้ยวคราม ผู้เขียนได้กล่าวถึงวิถีชีวิตและการทำมาหากินของชาวบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำ จึงมีวัฒนธรรมอาหารการกินที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมใกล้แม่น้ำ ดังความว่า

ปลาแดกเป็นทั้งอาหารและเครื่องประกอบอาหารที่สำคัญอย่างยิ่งในทุกครัวเรือนของคนในภาคอีสาน สังเกตได้ใน “เฮือนไฟ” (ห้องครัว) ของบ้านเรือนทุกหลังจะมีไหปลาแดกตั้งอยู่ และยิ่งในแถบลุ่มน้ำสงคราม แต่ละบ้านเรือนจะมีไหปลา

แตกขนาดใหญ่เก็บไว้จำนวนมาก และนั่นคือลักษณะของครัวเรือนที่มีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง ความจริงแล้วฉันก็เป็นคนอีสาน ไม่น่าจะตื่นตื่นตกใจอะไรกับปลาแดกที่บริโภคมาแต่เล็กแต่น้อย แต่พอได้มาสัมพันธ์กับผู้คนในลุ่มน้ำสงคราม ก็รู้ซึ่งถึงความหมายของคำว่า “อารยธรรมปลาแดก” ซึ่งเกิดจากพัฒนาการการเรียนรู้ที่จะผลิตเกลือ แล้วเอามาหมักกับปลาและส่วนผสมอื่น ๆ เพื่อเก็บถนอมอาหาร

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๗๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนไทยมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการกินอาหารที่มี ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีถิ่นที่อยู่อาศัย อยู่ใกล้กับแม่น้ำ ในการดำรงชีวิตคนไทยในถิ่นนี้จะมีข้าวและ ปลาเป็นอาหารหลัก แต่อาจไม่สามารถหาปลาไว้กินได้ตลอดทั้งปี ชาวบ้านจึงมีวิธีเก็บรักษาปลาเพื่อเก็บไว้กินนาน ๆ โดยใช้เกลือ หมักปลาสดไว้ไม่ให้เน่าเสียทำเป็น ปลาแดก ซึ่งแสดงถึง ภูมิปัญญา หรือความรู้ ของชาวบ้าน ได้อย่างชัดเจน ที่สามารถแก้ปัญหาเรื่องการถนอมอาหาร เพื่อจะได้มีปลากินได้ตลอดปี ไม่ต้องอดหยากหรือขาดแคลนอาหารในเวลาที่ไม่สามารถจับปลาไว้กินได้

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมอาหารการกินที่ปรากฏในสารคดี ๔ เรื่องนี้ เป็นวัฒนธรรมอาหารการกินของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน เป็นวัฒนธรรมของคนไทย คนมอญ คนพม่า คนเนปาลที่มีวัฒนธรรมกินข้าว เป็นหลักที่สอดคล้องกัน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน สะท้อนลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติ ดังเช่นการใช้มือเปิบข้าว การใช้ตะเกียบ การปรุงอาหารที่มีรสชาติเฉพาะของชาติตน การเก็บรักษาอาหารหรือการถนอมอาหาร เป็นวัฒนธรรมของแต่ละชาติที่แตกต่างกันตามความนิยมและสภาพแวดล้อมทางสังคมของคนในชาติต่าง ๆ

๓.๔.๒ ด้านความเชื่อและศาสนา

ศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจที่ควบคุมและประสานความสัมพันธ์ของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม มีองค์ประกอบสำคัญคือ หลักธรรมคำสอน พิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และยังมีความเชื่อมีเทวดา มีวิญญาณ ฯลฯ ที่มีพลังเหมือนธรรมชาติ มีสารคดี ๕ เรื่องที่ปรากฏเนื้อหาที่เกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา ได้แก่ เรื่อง ต้นทางจากมะละแหม่ง, ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัสตูร์, เนปาลจักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา , ญี่ปุ่น หลากมุม และ แม่น้ำสีเขียวคราม ส่วนเรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน ผู้เขียนไม่ได้เล่าเนื้อหาในด้านนี้ไว้

ในสารคดีเรื่อง ต้นทางจากมะละแหม่ง ผู้เขียนได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวมอญ ที่สืบทอดกันมาจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ผู้เขียนได้เปรียบเทียบไว้ดังความว่า

คนมอญที่บ้านปากบ่อทั้งเคร่งครัดในพุทธศาสนาและนับถือผีมอญควบคู่กันไป ต่างคอยระมัดระวังในลูกหลานยึดถือปฏิบัติตามทำนองคลองธรรมไม่ให้ละเมิดจารีตประเพณี หากไม่เช่นนั้นผีจะลงโทษถึงขั้นล้มหมอนนอนเสื่อหรือเสียชีวิตได้ นอกจากนี้คนมอญยังชอบทำบุญไหว้พระ บรรจงตระเตรียมอาหารอย่างดีที่สุดสำหรับตักบาตรสม่า เสมอ จะยากดีมีจนอย่างไร เมื่อถึงวันพระ ตรุษสงกรานต์ ก็จะต้องออกวัดทำบุญกันทุกบ้าน

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๗)

...คนในพม่าต่างเคารพนับถือพระสงฆ์ไม่เสื่อมคลาย ชีวิตของชาวบ้านมัก
วนเวียนอยู่กับการเข้าวัด ทำบุญทำทานมิได้ขาดและต่างปฏิบัติกิจวัตรตามวิถีพุทธ
แบบเรียบง่าย ศีลธรรมะอย่างจริงจัง ถึงแก่น

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๗๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้เล่าถึงความเชื่อที่แตกต่างกันของคนในประเทศไทยกับ
ประเทศพม่า กล่าวคือคนมอญในประเทศไทยมีความเชื่อ อศาสนาพุทธและความเชื่อไสยศาสตร์คือ ผี
บรรพบุรุษ ส่วนคนมอญในประเทศพม่ามีความเชื่อและศรัทธาในพุทธศาสนา มีประเพณีทำบุญและ
ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาตามวิถีพุทธที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ในสารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู* ผู้เขียนได้กล่าวถึงเจดีย์ที่ประเทศพม่า สะท้อน
ให้เห็นถึงความศรัทธาต่อศาสนาพุทธเป็นอย่างมาก ดังความว่า

บะกั้นมีกิตติศัพท์ลือเลื่องเรื่องเจดีย์เป็นที่สุด เป็นเมืองศาสนาที่โดดเด่นสุด
ยอดของโลก ไม่มีที่ใด ไม่ว่าเยรูซาเลม โรม เคียฟ หรือพาราณสีจะอวดโอ้ความ
หลากหลายของวัดวาอาราม การออกแบบและต กแต่งสารพัด สารพัน จนกลายเป็น
ความงดงาม น่าพิศวงของนครที่รุ่งริมน้ำน้ำเม ยาวดี... ตามที่กล่าวกันส่วนใหญ่ ว่า
ท่านมีอาจขยับมือเท้าได้โดยไม่สัมผัสกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู. ๒๕๕๓ : ๒๑๐)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธมีความสำคัญ และสัมพันธ์
กับคนในประเทศพม่าเป็น อย่างมาก ประเทศพม่า เป็นเมืองศาสนาพุทธ ที่เห็นได้ชัดในทุกหนทุก
แห่ง มีสิ่งก่อสร้างทางศาสนาที่มีความโดดเด่นเป็นสถาปัตยกรรม สุดยอดของโลก มีเจดีย์และวัด
มากมายจนอาจจะชวนให้ประหลาดใจ ผู้ เขียนได้เล่าว่า มีเจดีย์อยู่ทุกหนทุกแห่ง สะท้อนให้เห็นว่า
ชาวพม่ามีความศรัทธาศาสนาพุทธอย่างสูง จึงสร้าง เจดีย์ที่มีหลากหลายมากมายเต็มประเทศ เป็น
สัญลักษณ์ของความเชื่อในศาสนาพุทธของชาวพม่าที่ตกทอดสืบต่อกันมานาน

ในสารคดีเรื่อง *เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา* ผู้เขียนได้เล่าถึงความเชื่อ ศาสนา
ของประเทศเนปาล มีทั้งศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ ดังความว่า

ศาสนาที่สำคัญของเนปาลมีสองศาสนา คือ ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา
นิกายมหายาน แต่ดูเหมือนว่ามีจำนวนผู้คนที่นับถือฮินดูมากกว่าชาวพุ ทธ ศาสนา
ฮินดูมีเทพเจ้าอยู่หลายองค์ อาทิ พระ คุเระ พระน รรายณ์ พระพรหม พระแม่อุมา
พระแม่ลักษมี พระพิฆเนศวร ว่าไปแล้วมีเทพเจ้ามากมายเกินกว่าจะจำได้หว่าดไหว
และความที่เทพแต่ละองค์มีเรื่องราวเบื้องหลังเป็นมหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่ ทำให้เทพเจ้า
บางองค์มีหลายชื่อหลายปาง

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๓๐)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลักในประเทศเนปาล จาก
การสังเกตของผู้เขียน พบว่ามีผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู มีมากกว่า และชาวเนปาลที่นับถือศาสนาฮินดู มี
ความศรัทธาเทพเจ้ามากมายจนจำได้ไม่หมด ซึ่งเทพเจ้าแต่ละองค์มีที่มาหรือประวัติมายาวนาน

แสดงว่าศาสนาฮินดูได้แพร่หลายในประเทศเนปาลมาก่อนศาสนาพุทธ เมื่อยอมรับนับถือศาสนาพุทธ แล้วก็จะแบ่งกลุ่มตามความเชื่อ ซึ่งอาจจะเกิดความขัดแย้งกันก็ได้

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมม* ผู้เขียนได้กล่าวถึงความเชื่อและศาสนาในประเทศญี่ปุ่น จนถึงปัจจุบันมีคนญี่ปุ่นอีกจำนวนหนึ่งที่ยังบอกไม่ได้ว่าตัวเองนับถือศาสนาอะไร ดังความว่า

ถ้าไปวัดญี่ปุ่น จะพบเห็นผู้คนยืนก้มหัวกราบไหว้บูชา เพราะเชื่อกันว่าจะช่วยปิดเป่าโรคภัยไข้เจ็บและทำให้สุขภาพแข็งแรง นอกจากนี้จะเห็นคนเสี่ยงเซียมซีด้วยสีหน้าเคร่งเครียด เซียมซีเรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า “โอะมิกุจิ” (o - mikuji) มีให้เสี่ยงอยู่ทั่วไปตามวัดและศาลเจ้าชินโต...

คนญี่ปุ่นมีความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลขต่างจากคนไทย คนไทยชอบเลข ๙ ถือเป็นเลขนำโชค นำความก้าวหน้ามาสู่ตน แต่คนญี่ปุ่นรังเกียจเลข ๙ เพราะเลข ๙ ออกเสียงว่า “คุ” (ku) เสียงนี้พ้องกับคำที่มี ความหมายว่า ความยุ่งยากลำบาก นอกจากเลข ๙ แล้ว คนญี่ปุ่นยังไม่ชอบเลข ๔ เพราะออกเสียงว่า “ชิ” (shi) ซึ่งไปพ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่า ตาย

คนไทยเชื่อกันว่า เมื่ออายุครบวัยเบญจเพสจะมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ หรือมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นในชีวิต คนญี่ปุ่นก็มีแนวคิดคล้าย ๆ กัน แต่คนญี่ปุ่นเชื่อกันว่า เมื่ออายุครบ ๑๙ ปี ๓๓ ปี ๔๓ ปี จะเป็นปีที่โชคไม่ดี เรียกปีเหล่านี้ว่า “ยะคุโดะชิ” (yakudoshi) ที่เชื่อกันเช่นนี้เพราะเลข ๑๙ ออกเสียงว่า จุกุ (juku) พ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่า ความลำบากแสนสาหัส เลข ๓๓ ออกเสียงว่า ซันซัง (sanzan) แปลว่า ความสูญสิ้น เห น้อยยาก สิ้นหวัง และเลข ๔๓ อ่านว่า ชินิ (shini) ลือความว่า สู่ความตาย พออายุถึงปีเหล่านี้คนญี่ปุ่นจะไปทำบุญไหว้พระที่วัดหรือศาลเจ้าชินโต เพื่อช่วยให้จิตใจสบายขึ้น

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๗๓)

ความเชื่อโชคลางของคนญี่ปุ่นมีอยู่มากมาย บางความเชื่อแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพ มีทั้งความเชื่อเกี่ยวกับทิศทาง ลักษณะหน้าตา หรือโหงวเฮ้ง ลางดีลางร้าย วันที่ทรงเจ้าเข้าผี ละเอียดลึกซึ่งจนบางทีถ้าเชื่อทุกอย่างคงไม่ใช่อันทำมาหากิน...

คนญี่ปุ่นอธิษฐานเป็น แต่สวดมนต์ไม่เป็น คนญี่ปุ่นลึ่งเล่ห์ที่จะบอกว่า ตัวเองนับถือศาสนาอะไร หลายคนมัก ระบุว่าตัวเองไม่มีศาสนา เพราะตอนเกิดทำพิธีแบบชินโต แต่งงานทำพิธีที่โบสถ์คริสต์ ยามสิ้นลมทำพิธีทางพุทธ ผมเคยพูดคุยกับคนที่ไม่นับถือศาสนาอะไรเลย ถามว่ายามท้อแท้สิ้นหวัง คุณนึกถึงอะไร หลายคนตอบว่าไม่นึกถึงอะไร อย่างมากก็นึกถึงตัวเองว่าคราวนี้คงพลาดไป โอกาสหน้าฟ้าใหม่อะไร ๆ คงดีขึ้น

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๗๖-๘๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ศาสนาพุทธ ซึ่งกำเนิดที่อินเดีย เป็นศาสนาที่นำไปสู่ความหลุดพ้น แต่เมื่อเผยแพร่มายังญี่ปุ่นก็ได้เปลี่ยนแปลงความเชื่อเป็นแบบของคนญี่ปุ่น สะท้อนถึงความเชื่อของ

ส่วนบุคคลและขยายเป็นความเชื่อในสังคม ดังเช่น การสวดมนต์ภาวนา การถือโชคกลาง การทำนายชีวิตเกี่ยวกับภาษาและตัวเลข เป็นความเชื่อที่จัดเป็น สถาบันศาสนาในญี่ปุ่น ซึ่งได้กลายเป็นสถาบันเพื่อการอธิษฐาน ที่จะขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาล ให้การค้ารุ่งเรือง บ้านมีการ คุ้มครอง หรือให้ประสบความสำเร็จในการสอบเข้าเรียนต่อ หรือขอให้คลอดลูกปลอดภัย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นความต้องการเพื่อเกิดประโยชน์แก่ตนเองในโลกวัตถุปัจจุบันนี้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ได้ผสมผสานความเชื่อศาสนาคริสต์กับความเชื่อศาสนาพุทธ ทำให้เกิดความสับสนว่าตนเองควรจะเลือกยึดถือศาสนาใด จะเห็นได้ว่าคนญี่ปุ่นทำพิธีกรรมของศาสนาทุกศาสนาที่ตนนับถือ ทั้งศาสนา คริสต์ ศาสนาชินโต และศาสนาพุทธ ผู้เขียนสารคดีได้สะท้อนให้เห็นว่ามีการถ่ายทอดระหว่างวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ มีการ แพร่กระจายของวัฒนธรรมที่ชาติต่าง ๆ จะเลือกรับมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตนเอง และชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมต่างชาติได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ดังเช่นที่ปรากฏเป็นความเชื่อและการนับถือศาสนาของคนญี่ปุ่น ความเชื่อเหล่านี้ยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลง ที่ยากจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ และได้เกิดขึ้นในสังคมที่เจริญแล้ว

ในสารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* มีเนื้อหาที่กล่าวถึงความเชื่อไสยศาสตร์ของชาวบ้านในภาคอีสานของประเทศไทย ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องนาคและเทวดา ดังความว่า

สภาพที่ราบน้ำท่วมถึงริมฝั่งน้ำสงครามบริเวณนี้มีลักษณะโดดเด่นที่สุดคือมีป่าที่มีลักษณะพิเศษที่ชาวบ้านเรียกว่า “ดงคำชะโนด” ซึ่งเป็นที่มาของเรื่องเล่าและเหตุการณ์อันเป็นความเชื่อของพวกเขาว่า เป็นทางลงสู่เมืองบาดาลของเหล่าพญานาค หรือ “ที่พรหมประกายโลก” ซึ่งเป็นหนึ่งในสามทางขึ้นลงระหว่างเมืองบาดาลกับโลกมนุษย์ เป็นที่ซึ่งบรรดาพรหมเทวดาที่หมดฤทธิ์กลายเป็นมนุษย์อาศัยอยู่ โดยมีพญาศรีสุทโธเป็นผู้ปกครองดูแล

“เจ้าพ่อศรีสุทโธ เป็นเจ้าแห่งปลา เป็นผู้ปกป้องรักษาแม่น้ำ เจ้าพ่อเป็นพญานาคที่อาศัยอยู่ เมืองบาดาล ปูปลาและสัตว์น้ำเป็น นบบริวารของพื้น เขาหาได้กะเพนป่นให้อยู่ให้กิน”

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ :๔๙, ๕๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านใน ภาคอีสานประเทศไทยมีความเชื่อ ว่าพญานาคคือ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นเจ้าแห่งปลา เนื่องจากคนไทยมีวิถีชีวิตอยู่ริมน้ำ มีอาหารการกินเป็นสัตว์น้ำต่าง ๆ จึงมีความเชื่อว่า ในแม่น้ำมีเมืองบาดาล เป็นที่อยู่ของนาคและพรหมเทวดาที่หมดฤทธิ์ มีผู้ปกครองชื่อพญาศรีสุทโธ ซึ่งให้ปลามาเป็นอาหารของมนุษย์ จึงเชื่อว่าการที่คนหาปลาได้ เพราะความเมตตาของพญานาคที่แบ่งปันปลามาให้ประทังชีวิต จึงมี พิธีหรือประเพณีต่างๆ เพื่อแสดงความเคารพต่อพญานาค ความเชื่อเช่นนี้ ทำให้เห็นถึงความสำคัญและอิทธิพลของความเชื่อในชีวิตของคนไทย ทำให้เข้าใจว่า คนไทยเป็นชนชาติที่มีความเชื่อนับถือเทพเจ้าต่าง ๆ และเป็นชนชาติที่รู้จักการตอบแทนบุญคุณธรรมชาติ และสะท้อนให้เห็นด้วยว่า ความเชื่อเหล่านี้เกิดจากความกลัวที่จะประสบกับภัยอันตรายต่าง ๆ จากธรรมชาติ จึงมีแนวคิดและมีความเชื่อว่ามีเทวดาหรือผู้วิเศษซึ่งจะช่วยปกป้องให้ปลอดภัยได้

สรุปได้ว่า ความเชื่อและศาสนาของแต่ละประเทศมีความหลากหลายมากมาย สืบทอดหลายร้อยปีจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อ หรือศาสนาเป็น สิ่งที่กำหนด พฤติกรรม ของคน นอกจากนี้การนับถือศาสนาหลักตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา แล้วยังรับนับถือศาสนาอื่น ๆ โดยปรับเปลี่ยนไปตามความเชื่อของแต่ละคน โดยเล่าผ่านตำนานหรือประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา และยังแสดงให้เห็นว่าคนในแถบเอเชียจะมีความเชื่อคล้ายคลึงกัน เช่น พม่า ไทย ญี่ปุ่น เนื่องจากส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ และเห็นความสำคัญ ของการทำบุญ นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างกัน ดังเช่นใน ประเทศเนปาล นับถือศาสนาฮินดูมากกว่า ประเทศญี่ปุ่นนับถือศาสนาพุทธที่แยกเป็นนิกายมหายาน มีการรับศาสนาคริสต์ ทำให้คนสมัยใหม่ ได้รับ อิทธิพล ศาสนาคริสต์ จากประเทศตะวันตกออก จึง ผสมผสานความเชื่อและ ศาสนาดั้งเดิม ส่วนชาวไทยที่อยู่อาศัยใกล้แม่น้ำจะนับถือพุทธศาสนาและมีความเชื่อไสยศาสตร์ว่ามีวิญญาณคเป็นเทวดาที่ ปกป้องดูแลพวกเขา

๓.๔.๓ ด้านประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม ประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อและ ศาสนา มีอิทธิพลต่อประเพณีมากที่สุด สารคดี ๕ เรื่องที่มีเนื้อหาด้านประเพณีและพิธีกรรม ได้แก่ เรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* , *ไปเป็นเจ้าชาย ... ในแคว้นคัศกูร์* , *เนปาลจักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา*, *ญี่ปุ่นหลากมุม* และ *แม่น้ำสีเขียวคราม* และเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน

ในสารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนได้นำเสนอประเพณีของชาวมอญที่เกี่ยวกับความเชื่อศาสนา โดยผู้เขียนอธิบายขั้นตอนประเพณีต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิต ซึ่งแตกต่างจาก คนในชาติอื่น ๆ ดังความว่า

ทรงผมของผู้ที่บวชเณรเป็นแบบเด็กสมัยโบราณตามประเพณีของมอญสมัยก่อน เด็กชายทุกคนต้องอยู่วัดเพื่อเรียนหนังสือ เด็กวัดสมัยก่อนเขาตัดผมอย่างนี้ทั้งนั้น และเมื่ออายุพอสมควรก็บวชเณร พออายุครบก็บวชพระ จากนั้นหากไม่พอใจจะครองเพศสมณะต่อไปก็สึกหาลาเพศมาครองเรือน เท่าที่บได้ผ่านการเล่าเรียนแล้วมีความรู้มีคุณธรรมสำหรับดำเนินชีวิตได้

การจะเป็นคนที่สมบูรณ์ได้นั้น ผู้ชายต้องผ่านพิธีมงคลครบสามครั้ง คือ โคนจุก บวช และแต่งงาน ส่วนผู้หญิงต้องผ่าน สองครั้ง คือ โคนจุกและแต่งงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กระทำห น้ำที่หมอลวัญหรือพราหมณ์มอญนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ผ่านพิธีมงคลทั้งสามตามกล่าวแล้ว เป็นผู้มีคุณธรรมและมีครอบครัวที่สมบูรณ์ จึงสามารถทำหน้าที่นี้ได้

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๕๔)

วันมะเรื่อ (อีกสามวันถัดจากวันนี้) จะถึงงานบวชของวัดเกาะซำก คนมอญที่นี่มีประเพณีการบวชต่างจากมอญในเมืองไทย ทุกบ้านที่มีบุตรหลานบวชจะจัดงานเลี้ยงบ้านใครบ้านมัน ในแต่ละหมู่บ้านกำหนดจัดงานพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน โดยเจ้า

อวาฬวัดเป็นผู้กำหนดงาน มีหลายครอบครัวในหมู่บ้านเกาะซัวที่ไปบวชวัดเกาะซาก ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติที่มีได้มีความขัดแย้งกับทางวัดแต่อย่างใด ขึ้นอยู่กับความสะดวก ทั้งช่วงเวลาและความพร้อมหลาย ๆ ด้าน

ทันทีที่เราเดินถึงบ้าน เห็นสมาชิกในบ้านเกือบทุกคนและเพื่อนบ้านที่มาช่วยงานนั่งล้อมวงกันอยู่ในประรำพิธีกลางลานบ้าน กลางวงมีน้ำตาลเมา เปียร์ และกับแก้มอยู่หลายจาน เป็นการฉลองที่แต่งประรำพิธีเสร็จ ประดับราชวัติฉัตรธง ผูกกระดาศลี ติดป้ายลวดลายข้อความครบครันสวยงาม โต๊ะเก้าอี้และข้าวของเครื่องใช้ได้เที่ยวหามาไว้ครบแล้ว ปกติงานในเมืองไทยชาวบ้านขอยืมข้าวของถ้วยชามจากวัด แต่ด้วยความที่จัดงานพร้อมกันทั้งหมู่บ้านของวัดจึงไม่พอให้ยืม ต้องติดต่อดีวักใกล้เคียงที่งานไม่ตรงกัน หรือเพื่อนบ้านที่พอมือของนั้น ๆ สำหรับเรื่องถ้วยชามนั้นไม่มีปัญหา ทุกบ้านมักมีใช้กันเพียงพอ เพราะแขกทยอยกันมาเรื่อย ๆ ตลอดวัน คล้ายแถวบ้านผมในเมืองไทยสมัยยี่สิบกว่าปีก่อน ไม่ได้มาพร้อมกันแบบโต๊ะจีนหรือบุฟเฟต์

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๔๘)

...เมื่อขบวนมาถึงบ้านเจ้าสาว ทุกคนในขบวนและข้าวของทุกชิ้นต้องขึ้นบ้านทั้งหมด เอาโต๊ะมาตั้งข้าวของใส่ไว้ให้เต็ม ตรวจนับสินสอดทองหมั้น พิธีการแต่งงานของมอญนั้นไม่มีพิธีสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ถือว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ การทำบุญต้องไปทำที่วัดในวันถัดไป หน้าที่การทำพิธีเป็นของหมอขวัญ หลังจากบ่าวสาวไหว้ขอขมาผีเรือนเสร็จแล้ว หมอขวัญแหละให้สติในการใช้ชีวิตครองเรือน สารระลึกลำค้อยู่ที่การรดน้ำ คนมอญเรียกว่า “แหมะเหง่อท่อบตัว” แปลตรง ๆ ว่ามงคลซ้อนมือ โดยเจ้าสาวหงายมือซ้าย เจ้าบ่าวหงายมือขวาซ้อนบนมือเจ้าสาว พ่อแม่บ่าวสาวรดน้ำอวยพรให้โดยที่แขกหรือทุกคนไม่ต้องรดน้ำร่วมเป็นสักขีพยาน จากนั้นเจ้าภาพจะนำขนมที่เป็นมงคลมาเลี้ยงแขก รวมทั้งอาหารคาวหวานต่าง ๆ พิธีแต่งงานนี้ไม่ยุ่งยาก ใช้เวลาเพียงครึ่งวันก็เรียบร้อย ประเพณีแต่งงานของมอญเป็นการแต่งผู้ชายเข้าบ้าน ฝ่ายชายต้องไปอยู่ช่วยงานบ้านฝ่ายหญิงสักปีสองปี จากนั้นจะอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ หรือแยกครอบครัวออกมาก็แล้วแต่สะดวก

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๔๙)

เช้าตรู่วันเดินทางกลับ น้ำทออุและยายซำกซอนแม่ของน้ำทออุทำพิธีเบิกทางให้ผมกับวีทอ เป็นการบอกกล่าว เจ้าที่เจ้าทางให้ช่วยปกปักรักษาดูแลเราให้เดินทางแคล้วคลาดปลอดภัยและร่ำรวยเงินทอง น้ำทออุจัดเตรียมเครื่องเช่น กล้วยมะพร้าว ขนมนมเนย เหล้า น้ำดื่ม น้ำอบน้ำปรุง ดอกไม้ธูปเทียน และใบไม้ มงคลข้าวของทั้งหมดจัดเตรียมใส่กะละมัง ปูเสื่อกลางแจ้ง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก คนอื่น ๆ นั้นแค่ช่วยเหลือหยิบจับข้าวของส่งให้ ยายซำกซอนเป็นผู้ทำพิธี เริ่มจากจุดธูปเทียน สวดอาราธนาคุณพระศรีรัตนไตรกล่าวขอขมาต่อเจ้าที่เจ้าทาง จุ่มใบหว่าลงในขันน้ำมนต์พรมพื้นแม่ นดินตรงหน้า แบ่งเครื่องเช่นอย่างละเล็กละน้อยวางลงบน

พื้นตรงนั้น ตามด้วยเหล่า น้ำดอกไม้ และประพรมน้ำอบน้ำปรุง ระหว่างที่ยายช่าก
ซอนจัดการเครื่องเช่นเหล่านั้น แก่ก็กล่าวขอลิงคักดีลลือ

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๘๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนมอญในประเทศพม่ารักษา สืบทอดประเพณีดั้งเดิมได้อย่างดี
ผู้ชายต้องบวช เพื่อเรียนรู้ความรู้ในการดำเนินชีวิต และยังต้องผ่านพิธีโกนจุก และแต่งงาน ชีวิตจึงถือ
ว่าสมบูรณ์ สารคดีได้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ ความเชื่อและ ศาสนาของชาวมอญ ที่ทำเป็น
ประเพณีของครอบครัวและสัง คม พวกเขาส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ จึงมีพิธีหรือประเพณีที่ทำ
ตลอดชีวิต ตั้งแต่บวชเณร บวชพระ และแต่งงาน เป็นประเพณีที่ทำในช่วงการเปลี่ยนแปลงของชีวิต
แต่ช่วงวัย แม้แต่การเดินทางไปที่ไกล ๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานที่ ก็มีพิธีกรรมไหว้เจ้าที่เจ้าทาง
เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ส่วนประเพณีการแต่งงานของชาวมอญจะเรียบง่ายไม่ยุ่งยากลำบาก และมี
คตินิยมว่า แต่งงานแล้วเจ้าบ่าวจะต้องเข้ามาอยู่ที่บ้านเจ้าสาว เพื่อช่วยเหลืองานบ้านประมาณ ๒ ปี
ถึงจะตัดสินใจว่าจะออกไปสร้างครอบครัวใหม่หรือไม่ อย่างไร

ในสารคดีเรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย ... ในแคว้นคัตรู ผู้เขียนก็ได้ กล่าวถึงวัฒนธรรมการตั้งชื่อและ
ประเพณีที่นิยมเพื่อแสดงการขอบคุณ ดังความว่า

วันสุดท้ายของเทศกาล ผมอยากแสดงความขอบคุณต่อน้ำใจของทุกคนใน
สมาคมชินหลงแห่งมณฑลเฉยลี่ ที่ได้ต้อนรับข้าพเจ้า ปฏิบัติต่อผมดีเหลือเกิน จึงปรึกษากับ
อองมุวินว่าควรทำอย่างไร จะเลี้ยงข้าวสักมื้อผู้คนที่คงมากมายเกินงบประมาณแน่
ครั้นจะเลือกเลี้ยงเฉพาะบางคนก็กระไรอยู่ “Tea Party – ปาร์ตี้น้ำชาลิ” เขาแนะนำ
“ธรรมเนียมมียมนมาร์ทำกับแบบนี้ ไม่ต้องเลี้ยงมือเที่ยงมือค่ำให้วุ่นวาย เปลืองจัด
เปล่า ๆ” คนไทยหน้าใหญ่ไม่แน่ใจนัก แต่อองมุวินยืนยันว่าเหมาะสมที่สุด

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตรู. ๒๕๕๓ : ๑๓๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมของพม่าได้รับอิทธิพลจาก ต่างประเทศมาช้านาน แม้แต่
ปัจจุบันนี้ประเทศพม่ายังคงได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากขึ้น ดังเช่นการ แสดงความขอบคุณโดยการ
จัดปาร์ตี้น้ำชา ซึ่งรูปแบบคล้าย ๆ กับ การดื่มน้ำชาในเวลาบ่าย (Tea afternoon) ของคนอังกฤษ

ในสารคดีเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอด ผู้เขียนได้กล่าวถึงพิธีกรรมของประเทศเนปาล
ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดู เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตาย มีขั้นตอนการทำพิธีกรรม ๒ ส่วน
คือพิธีกรรมก่อนการตาย กับพิธีกรรมหลังการตาย ดังความว่า

ริมน้ำคางคายามเข้าคลาคล่ำด้วยผู้คนทั้งชาวพาราณสีและผู้มาเยือน

ทุกคนลงชำระล้างร่างกายและประกอบพิธีสุริยนมัส การบูชาดวงตะวันแรกอรุณด้วย
การลงอาบน้ำในแม่น้ำคางคา และหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ยกมือขึ้นท่วมหัว
สักการะดวงตะวันยามอรุณรุ่ง แล้วจึงวกน้ำคางคาขึ้นมาชำระล้างใบหน้าตน ในขณะที่
ฆาตซึ่งอยู่เหนือขึ้นไปก็ทำการเผาศพแล้วกวาดเถ้าอัฐิลงสู่แม่น้ำคางคา

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๗๒)

พิธีกรรมก่อนตาย ทันทิที่ผู้ป่วยถูกวินิจฉัยโดย “ฆาต ไวทยะ ” ว่าไม่อาจจะ
ยึดถือลมหายใจไว้กับร่างกายได้อีกแล้ว ลูกหลานจะไปเชิญผู้ประกอบพิธีกรรมมาสวด

“มฤตตินชัยปาต” เพื่อให้ผู้ใกล้วายนมนได้สดับฟัง การนี้จะมีการให้ทานเงินและเสื้อผ้า แก่ภิกษุอาจารย์ทั้งหลายด้วย

จากนั้นร่างกายของผู้ใกล้วายนมนจะถูกพาไปยังทำน้ำที่ อยู่ใกล้กับศาสนสถาน เช่น ทำน้ำอารยฆาตที่ เทวาลัยปคุปฏินาถ หรือทำน้ำหนู มานฆาตที่เมือง ภักตปุรี เพื่อนำร่างนั้นจุ่มลงในแม่น้ำ และริมน้ำที่ตักขึ้นมาจากแม่น้ำใส่ปากผู้กำลังจะลาโลกไป และให้เขาคนนั้นภาวนาในทุกลมหายใจเข้าออกว่า “ราม ราม” คำดังกล่าว มีความหมายถึงพระรามอันเป็นภาคหนึ่งของพระวิษณุ พิธีกรรมดังกล่าวเป็นขั้นตอนของการชำระล้างบาปที่ได้ก่อไว้ในระหว่างที่ดำเนินชีวิตอยู่

พิธีกรรมหลังการตาย ทันทีที่สิ้นลมหายใจ ร่างไร้วิญญาณจะถูกคลุมด้วยผ้า สีขาวสำหรับบุรุษและผ้าสีเหลืองหรือสีส้มสำหรับผู้หญิง ตะเกียงน้ำมัน ดินเผาที่ เรียกว่า “ฮาตี” จะถูกจุดวางไว้เหนือศีรษะและปลายเท้า แล้วหามร่างด้วยแคร่ไม้ไผ่ ไปยังฆาต ผู้ร่วมขบวนต้องเดินเปลือยเท้าและศีรษะ ระหว่างทางจะบรรเลงบทเพลง แห่งความโศกพร้อมร้องว่า “ตุมชยา ตุมชยา ” แล้วโปรยข้าวเปลือก ผงตึกะและ เหยี่ยว

บุตรชายผู้ เริ่มพิธีฌาป นกิจเรียกว่า “กิริยบุตร ” สำหรับร่างที่เป็นบิดา บุตรชายคนโตเป็นคนเริ่มต้นพิธีกรรม และหากเป็นร่างของมารดาจะเป็นหน้าที่ของ บุตรชายคนเล็ก โดยเริ่มต้นด้วยการเดินรอบเชิงตะกอนเจ็ดรอบ แล้วจึงจุดตะเกียงที่ เรียกว่า “ทักคัตตี” วางบนปากของผู้วายชนม์

หลังจากกิริยบุตรจุดไฟตะเกียงเป็นสัญญาณการเริ่มต้น พรหมณ์จะสูมฟาง และเร่งโหมไฟเพื่อคืนร่างปราศจากลมหายใจให้กลับเป็นเถ้าธุลีเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกับจักรวาลอีกครั้งหนึ่ง...

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของคุณเขา. ๒๕๕๐ : ๖๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในประเทศเนปาล คนส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาฮินดูอย่างเคร่งครัด ศาสนาฮินดูมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวบ้าน โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความ ตาย แบ่งเป็นพิธีก่อนการตาย กับหลังการตาย โดยมีความเชื่อว่าจะต้องทำพิธีล้างบาปก่อนตาย และ เมื่อตายแล้วบุตรชายจะเป็นผู้จัดเผาศพให้พ่อแม่ เพื่ อให้วิญญาณกลับคืนสู่อาณาจักรของพระเจ้า ชาวบ้านจะทำ พิธีกรรมสวด “มฤตตินชัยปาต” ทำบุญทำทานแก่ขอทาน และกล่าวคำภาวนาชื่อของ เทพเจ้าในตอนที่ยังมีลมหายใจ เพื่อให้ผู้ใกล้วายนมนได้ชำระล้างบาป เมื่อสิ้นลมหายใจ ก็จะมีพิธี เผาศพหรือกิริยาบุตร เป็นต้น ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่า คนเนปาลมีความเชื่อว่ามนุษย์มาจากเทพ เจ้า เมื่อตายไปก็กลับคืนไปสู่เทพเจ้า และคนเนปาลยังคิดว่า มนุษย์ในโลกมีบาปเพราะทำสิ่งที่ไม่ดี เมื่อตายจะต้องล้างบาปให้มีความบริสุทธิ์ก่อนจะกลับไปสู่เทพเจ้า พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายจึงมี รายละเอียดมากมาย ซึ่งทำให้ผู้อ่านมีจินตนาการเหมือนได้เห็นภาพด้วยตัวเอง

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมูม* ผู้เขียนได้กล่าวถึงการใช้ตะเกียบกินข้าวเป็นอุปกรณ์และเป็น สัญลักษณ์สำคัญตามความเชื่อของคนญี่ปุ่น ที่ไม่ได้ใช้ ตะเกียบเป็น อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร

เพียงอย่างเดียว แต่ตะเกียบยังมีบทบาทเป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับประเพณีในชีวิตของชาวญี่ปุ่น และได้เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของคนญี่ปุ่น ดังความว่า

ตะเกียบจะเข้ามามีบทบาทในช่วงที่ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนผันในชีวิตของคนญี่ปุ่นด้วย ตะเกียบในโอกาสมงคล เช่น ตะเกียบแต่งงาน ตะเกียบอายุยืนยาว ตะเกียบผูกสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมที่ตะเกียบเข้ามามีบทบาทสำคัญคือ “คูอิโซะเมะ” (kuizome) หรือ “พิธีทารกพบตะเกียบ” เป็นพิธีที่พ่อแม่จะให้ลูกกินข้าวครั้งแรกเป็นการเฉลิมฉลองและการขอพรให้ลูกมีสุขภาพดี หลังจากเกิดได้ ๑๐๐ วัน หรือ ๑๒๐ วัน

ตะเกียบในพิธีอวมงคล เช่น เมื่อมีใครเสียชีวิต คนในครอบครัวจะแต่้มปากคนตายด้วยน้ำ โดยนำผ้าพันปลายตะเกียบแล้วใช้ด้ายผูกติดกับปลายตะเกียบ จากนั้นนำปลายตะเกียบพันผ้าจุ่มน้ำ ค่อย ๆ แตะบนริมฝีปากคนตาย ความเชื่อนี้มีที่มาจากพุทธศาสนา ก่อนพระพุทธเจ้าจะ ดับขันธปรินิพพาน พระองค์ตรัสแก่พระอานนท์ว่ากระหายน้ำ คนญี่ปุ่นจึงนำตะเกียบมาประยุกต์ใช้กับความเชื่อนี้

(ญี่ปุ่นหลากหลายมม. ๒๕๔๘ : ๙๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับตะเกียบของชาวญี่ปุ่น ได้มีบทบาทสำคัญในชีวิตของชาวญี่ปุ่น ตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากเป็นวัฒนธรรมที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร ยังใช้เป็นอุปกรณ์ร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ตามคติทางศาสนาพุทธในวันที่พระพุทธเจ้าใกล้ดับขันธปรินิพพาน เป็นประเพณีการใช้ตะเกียบในแต่ละช่วงชีวิตของคนญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นนับถือพุทธศาสนาและมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ด้วย และยังให้ความรู้ของตะเกียบที่ทำให้เกิดประเพณีปฏิบัติในประเทศญี่ปุ่นอย่างชัดเจน

สารคดีเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* มีเนื้อหาที่กล่าวถึงประเพณีพิธีกรรมของชาวบ้าน จังหวัดหนองคาย เป็นความเชื่อเรื่องผี และทำพิธีกรรม โดยกำหนดให้วันขึ้นหกค่ำเดือนสามของปี ๒๕๔๕ เป็นวันไหว้ผีปู่ตาประจำปี และเนื่องจากชีวิตของชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับเกลือเป็นอย่างมาก จึงมีพิธีไหว้ผีเกลือด้วย ดังความว่า

ชาวบ้านไปรวมกันอยู่ที่ศาลเจ้าพ่อคำแดง บริเวณริมตลิ่งแม่น้ำสงคราม ใกล้ ๆ บ่อเกลือกันเป็นส่วนใหญ่แล้ว พอตามไปถึง ชาวบ้านกลุ่มผู้หญิงและคนแก่รวมทั้งเด็ก ๆ นั่งล้อมกันอยู่หน้าศาล แต่ละคนมีธูปเทียน ดอกไม้ และขวดน้ำสำหรับบูชา พร้อมทั้งกระต๊อบข้าวเหนียวและถ้วยชามสำหรับใส่เครื่องเลี้ยง ชาวบ้านบางส่วนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มารวมกันบริเวณสันดอนอันเป็นที่ตั้งของบ่อเกลือมีกองไฟก องใหญ่ซึ่งมีขี้เถ้าใหญ่ที่ใช้ต่างหม้อพาดอยู่บนขาหยั่ง เพื่อต้มกระต๊อบ หัว และเครื่องใน หมูป่าที่เพิ่งฆ่าแหละเสร็จ พวกขี้ไครงและสามชั้นกำลังย่างไฟอยู่รอบ ๆ ส่งกลิ่นหอม มีบางส่วนที่กำลังปรุงเป็นอาหารประเภทลาบก้อยบนลานดินที่มีขี้เถ้าไม่รองถัดออกไป

เมื่อเตรียมอาหารเสร็จ จสรรพ พิธีกรรมก็เริ่มขึ้น เจ้าจ้ำเรียกชาวบ้านมารวมกันอยู่รอบ ๆ ศาล แล้วพากันนำจานดอกธูปเทียน ออกมาจุดและถวายบูชา หลังจากที่เจ้าจ้ำเป็นผู้เริ่มต้นและนำไหว้โดยการสวดคาถาไหว้ที่ไม่สามารถฟังเข้าใจ

ได้ จากนั้นก็ยกเครื่องเช่นไห้คือหัวหมู และสำหรับกับข้าวทั้งหลายที่ เพิ่งจะปรุงเสร็จ น้ำเหล้าเต๋อทรินใส่แก้วพร้อมกับร้องเชิญเจ้าพ่อลงมารับเครื่องบวงสรวง ก่อนจะพากัน รินน้ำที่ต่างถือมา เป็นการกรวดน้ำแม่เมตตาคือวิญญาณทั้งหลาย แล้วพากันล้อมวง รับพาข้าวจากพิธีกรรมมาร่วมกันกินเลี้ยงอย่างง่าย ๆ และถือว่าเป็นอันเสร็จพิธี

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๘๕)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านที่จังหวัดหนองคาย ภาคอีสานของประเทศไทยมี ประเพณี ไห้ผีประจำปี เนื่องจากชาวบ้านดำเนินชีวิตด้วยอาหารประเภทปลาและใช้เกลือเพื่อถนอมอาหาร จึง มีพิธีกรรมไหว้ผีเกลือและวิญญาณต่าง ๆ ตาม ความเชื่อของชาวบ้าน ที่เชื่อกันว่ามีเจ้าพ่อคำแดงเป็น เจ้าของบ่อเกลือ เป็นผู้ปกครองดูแลหมู่บ้านนี้ ชาวบ้าน จึงเคารพศรัทธาเจ้าพ่อมาก สร้างศาลเจ้าพ่อ และจัดพิธีเลี้ยงเจ้าพ่อเป็นประจำปี เพื่อรำลึกถึงบุญคุณของเจ้าพ่อและวิญญาณบรรพบุรุษที่สืบทอด ภูมิรู้ในการต้มเกลือ มาทำให้ลูกหลานมีวิชาความรู้สืบทอดอาชีพนี้มาจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ประเพณี หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละประเทศมี ความแตกต่างกัน และมักจะ เกี่ยวข้องกับความเชื่อของคนในแต่ละท้องถิ่น แม้ว่าจะอยู่ในประเทศเดียวกัน แต่มีชนชาติต่างกัน หรือนับถือศาสนาต่างกัน ก็จะทำให้มีประเพณีแตกต่างกันตามสถานที่ที่ตั้ง สรุปได้ว่าคนในประเทศเอเชีย เช่น ประเทศพม่า มีชาวมอญ ที่เป็นชนกลุ่มน้อยยังคง รักษาสืบทอดประเพณีดั้งเดิมได้อย่างดี เช่น พิธีกรรมโกนจุก บวช และแต่งงาน ถือ ว่าเป็นประเพณีที่ทำให้ ชีวิตสมบูรณ์แบบ นอกจากนี้ถ้านับถือ ศาสนาพุทธ ก็จะมีพิธี หรือประเพณีที่เป็นแนวคิดจากคำสอนในศาสนา การได้รับอิทธิพลจาก ประเทศ หรือวัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ ก็ทำให้มีประเพณีตามคตินิยมความเชื่อของชาตินั้น ๆ เช่น การเลี้ยงขอบคุณ แบบปาร์ตี้น้ำชา ส่วนประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนา มีทั้งศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ เป็นประเพณีที่ เกี่ยวกับความเชื่อที่สัมพันธ์กับชีวิตแต่ละช่วงตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นประเพณีเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและ ความสงบสุข ดังมีศาสนาและความเชื่อทั้งผี เทวดา ก็จะมีประเพณีที่ผสมผสานทั้งฮินดูและพุทธปะปน กันอยู่ เป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ต้องการมีชีวิตที่มั่นคงและมีความสุขในช่วงต ่าง ๆ ตั้งแต่เกิด ทำงานอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยต่าง ๆ จนถึงวันตาย

๓.๔.๔ ด้านเทศกาลและเหตุการณ์สำคัญ

เทศกาล คือเหตุการณ์ชนิดหนึ่ง (งานหรือกิจกรรม) ซึ่งจัดขึ้นโดยชุมชน หนึ่งท้องถิ่น โดยมุ่งความ สนใจและการเฉลิมฉลองเอกลักษณ์บางอย่างของชุมชนนั้น เทศกาลมักเกี่ยวข้องกับประเพณี ความ เชื่อหรือศาสนาของชุมชน ในสารคดีรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด พ.ศ. ๒๕๔๘ – พ.ศ. ๒๕๕๓ มีสารคดี ๔ เรื่องที่กล่าวถึงเทศกาลและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น ได้แก่ เรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน ญี่ปุ่นหลาก มุม ต้นทางจากมะละแหม่ง การฉลองเทศกาลหรือเข้าร่วมในงานสำคัญของสถานที่ที่เดินทางไป แสดง ให้เห็นถึงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้าน ส่วนสารคดีเรื่อง เนปาลจักรวาลกลางอ้อมกอดของ ชุนเขา และเรื่อง แม่น้ำสีเขียวคราม ไม่ได้กล่าวถึงเทศกาลใด ๆ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในสารคดีเรื่อง เล่นกับโลกไกลบ้าน ผู้เขียนได้มีประสบการณ์การเข้าร่วม เทศกาลต่าง ๆ ใน ประเทศอังกฤษ บางที่อาจไม่ได้ กำหนดให้เป็นเทศกาล สำคัญ เป็นการจัดงานเฉลิม ฉลอง และมีใน บางที่ จัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนในประเทศ เช่น เทศกาลเก็บเกี่ยว ปลายฤดูใบไม้ผลิ เป็นเทศกาล ของชาว เมืองบรีสตอล ผู้เขียนได้ เล่าถึงการจัด เทศกาลนี้ที่โรงเรียน

ประถมศึกษา St. George's Church of England เป็นกิจกรรมที่เด็กจะนำอาหารไปให้ผู้ที่บ้าน พักพิง ดังความว่า

ฉลองเทศกาลเก็บเกี่ยวปลายฤดูใบไม้ผลิ (Harvest Festival) สำหรับ
นักเรียนโรงเรียน St. George's Church of England Primary School เป็นวัน
ดี ๆ อีกวันในคริสตอลครับ จัดขึ้นที่โบสถ์สุดถนนคอร์น

วันนี้ก่อนเดินเข้าไปโบสถ์ เด็ก ๆ นำอาหารกระป๋องวางไว้รวมกันบนโต๊ะ
ตรงประตูทางเข้าโบสถ์ ของกินเหล่านี้จะนำไปให้ผู้ที่บ้านพักพิง จากคนที่มิ...ไปสู่
ผู้ที่ยากไร้... "That's mine." คนตัวเล็กใจกว้างบอกเพื่อน พลังชี้ให้ดูมะเขือเทศ
กระป๋องที่วางอยู่บนโต๊ะ พ่อยิ้มให้ลูกชาย มือหมุนเอาฉลากด้านที่มีรูปมะเขือเทศ
ออกมาด้านหน้า ก่อนจุมมือกันเดินผ่านประตูหน้า เข้าไปนั่งบนม้านั่งยาวทำจากไม้
มันวาว เพราะอายุและใช้งานมานาน เขาฉลองเทศกาลเก็บเกี่ยวกันอย่างนี้เองครับ
ให้เด็ก ๆ เรียนรู้การให้ วันนี้ ผมต่างจากคนอื่นตรงที่มาเพียงเยี่ยมชม ไม่ได้มาร่วม
พิธีในฐานะคริสตศาสนิกชน ผมนึกไว้ว่า วันนี้ทวิศศาสนา

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๘๘)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชาวอังกฤษมี เทศกาลเฉลิมฉลองพืชผลที่ เก็บเกี่ยวได้ปลายฤดูใบไม้
ผลิ เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองผลผลิตที่ได้รับในแต่ละปี และมีประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไป มีการจัดกิจกรรม
ที่โบสถ์ เด็กเล็ก ๆ ชั้นประถมได้เรียนรู้การให้อาหารแก่ บคนทีลำบากยากจน ให้อาหารดี ๆ เป็นการ
สอนให้เด็กรู้จัก "การให้" และการมีน้ำใจ รู้จักช่วยเหลือคนอื่น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ หาก ตัวเอง "มี
อยู่แล้ว" หรือมีเกินความจำเป็นก็ควร นึกถึงคนอื่น โดยเฉพาะคนที่ยากลำบาก ถือว่าเป็นเทศกาลที่
สะท้อนถึงสังคมเกษตร เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วก็แบ่งปันให้คนยากไร้ เพราะหากสังคมมีการ
ช่วยเหลือกัน ก็จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จิตใจของบุคคลและโลกก็สวยงาม

นอกจากนี้แล้ว ผู้เขียน ยังได้เล่าถึงเทศกาลวันคริสต์มาส ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเฉลิม
ฉลองการประสูติของพระเยซู เป็นวัน ซึ่งมีความสำคัญต่อ ประชากรหลายพันล้านคนทั่วโลก ชาว
อังกฤษก็ถือวันคริสต์มาสเป็นวันขึ้นปีใหม่ที่มีความสำคัญมาก ในวันนี้คน ในครอบครัวไม่ว่าจะอยู่ ที่ใด
หรือที่แยกครอบครัวออกไปก็จะกลับบ้านมาอยู่ร่วมกันในครอบครัว ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวว่

ถนนแถวบ้านเจียบกว่าวันอื่น ๆ ผู้คนคงไปเที่ยวกัน ฉลองคริสต์มาส
หรือไม่ก็กลับบ้าน

บริสตอลเป็นเมืองการศึกษาครับ มหาวิทยาลัยดี นักศึกษาจากเมืองโน้น
เมืองนี้มาเรียน พอถึงคริสต์มาสก็กลับบ้านกัน

บายวันนี้เป็นวันสุดท้ายก่อนศูนย์การค้าใกล้แฟลตที่พักเราจะปิดในวัน
คริสต์มาส และปิดบ็อกซิงเดย์ (Boxing Day) วันต่อเนื่องจากคริสต์มาส งานนี้ต้อง
ตุ่นของบ้าง ไข่ นม ผัก ขนมปัง และข้าวของที่จำเป็นต้องเตรียมให้พร้อม

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๒๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า วันคริสต์มาส เป็นเทศกาลที่มีความสำคัญต่อ ชาวอังกฤษ และผู้ที
นับถือศาสนาคริสต์ที่จะระลึกถึงพระเยซู เป็นช่วงวันหยุดยาว เมืองบริสตอลเป็นเมืองการศึกษา

นักศึกษาที่มาจากสถานที่ต่าง ๆ ในวันนี้ ก็จะเดินทางกลับบ้านกัน และร้านค้าก็จะปิด ไม่มีการซื้อขายตามปกติ ทุกคนจะหยุดทำงาน เพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลนี้กับครอบครัว ผู้เขียนซึ่งเป็นคนต่างแดน จึงต้องเตรียมซื้อของที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีพในช่วงที่ร้านค้าปิดเป็นเวลาหลายวัน และในช่วงนี้ ทั้งเมืองจะมีบรรยากาศที่เงียบสงบ สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในการฉลองวัน คริสต์มาสระหว่างประเทศ อังกฤษกับชาวต่างชาติที่ไม่ได้นับวันคริสต์มาสว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ และจะเห็นได้ว่า เป็น เทศกาลที่ชาวคริสต์จะแสดงความรักในครอบครัว

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมุม* ผู้เขียนได้เล่าถึงเทศกาลที่ให้ความสำคัญกับ เพศของชาวญี่ปุ่น เป็นเทศกาลที่บอกสถานะของ ผู้หญิงกับผู้ชาย ซึ่งมีการปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวัน แต่จะจัดเป็นเทศกาลเพื่อเน้นถึงความสำคัญของผู้หญิงและผู้ชาย ดังความว่า

เทศกาลของญี่ปุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งจัดคู่กันที่จังหวัดไอจิ (Aichi) ในวันที่ ๑๕ มีนาคม ของทุกปี คือ “เฮโนโกะโกะ มะทสึริ” (Henoko - matsuri) หมายถึง “เทศกาล (อวยวะ) ของผู้ชาย” จัดขึ้นที่ศาลเจ้าชินโตทะงะตะ (Tagata) เมืองโคมะเกะ (Komaki) และ “โอะโซะโซะ มะทสึริ” (Ososo - matsuri) หมายถึง “เทศกาล (อวยวะ) ผู้หญิง” จัดขึ้นที่ศาลเจ้าชินโตโองะตะ (Ogata) เมืองอินุยะมะ (Inuyama) (ญี่ปุ่นหลากมุม. ๒๕๔๘ : ๒๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เทศกาลของญี่ปุ่นที่เน้นให้เห็นความสำคัญของ เพศชาย - หญิงของชาวญี่ปุ่น เป็นเทศกาลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม และสังคมของญี่ปุ่น ที่มีที่มาจากคติความเชื่อในศาสนาชินโต เป็นเทศกาล ที่มีมายาวนานกว่า ๑,๕๐๐ ปีมาแล้วที่ให้ความสำคัญของเพศชาย - หญิง ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน นอกจากนี้แล้วยังเป็นสัญลักษณ์ของการ สร้างขวัญกำลังใจในการเริ่มทำเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตดี ๆ และเป็นการอวยพรให้ชาวเมืองมีบุตร มาก ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า คนญี่ปุ่นมีแนวคิดที่เรื่องเพศไม่ใช่เรื่องน่าอับอาย ต้องปกปิดหรือเหยียดหยามให้เพศหญิงเป็นเพศที่ต่ำต้อยดั่งเช่นชาติอื่น ๆ และในปัจจุบัน เทศกาลนี้ก็มีประโยชน์ทางการท่องเที่ยว และการหารายได้เพื่อรวบรวม เงินสมทบการวิจัยไวรัสภูมิคุ้มกัน ของประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว ผู้เขียนยังได้ กล่าวถึง เทศกาล หิมะ ซึ่งเป็นเทศกาลที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก ดังความว่า

ผมเดินชมสวนโอะโตะริอยู่ครู่หนึ่ง สวนนี้ร่มรื่น มีดอกไม้ปลูกอยู่ทั่วบริเวณ ในฤดูหนาวช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ สวนนี้จะเป็นสถานที่หลักสำหรับจัด “ยูกิมะทสึริ” (Yuki - matsuri) หรือ “เทศกาลหิมะ” ซึ่งเริ่มจัดครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๓ เป็นเทศกาลที่โด่งดังมากของฮอกไกโด ทางรถจะนำหิมะมากองอัดให้แน่นและแกะสลักเป็นรูปทรงต่าง ๆ เช่น บ้านขนาดเท่าของจริง ปราสาท ตุ๊กตา พอตกกลางคืนก็ประดับไฟสวยงาม

เมื่อครั้งเมืองซัปโปโระได้เป็นเจ้าภาพจัดมหกรรมกีฬาโอลิมปิกฤดูหนาวในปีพ.ศ.๒๕๑๕ ได้มีการแนะนำเทศกาลนี้ให้คนทั่วโลกรู้จัก เทศกาลนี้ จึงมีชื่อเสียงมาก

ขึ้น ปัจจุบันประมาณการว่ามีนักท่องเที่ยวกว่าสองล้านคนจากทั่วโลกมาเที่ยว
เทศกาลนี้ ซึ่งจัดติดต่อกันเป็นเวลาห้าวัน...

(ญี่ปุ่นหลากมุ่ม. ๒๕๔๘ : ๒๐๕)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นจัดเทศกาลหิมะ ทุกเดือนกุมภาพันธ์ เป็นช่วงเวลาที่
อากาศหนาวเย็น ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมุ่งหน้าสู่เมืองซัปโปโรบนเกาะฮอกไกโด เพื่อร่วมสนุกสนานกับ
เทศกาลหิมะ ในงานมีการสร้างงานประติมากรรมหิมะที่สวยงาม โดยอัดหิมะให้แน่นเป็นรูปทรงต่าง ๆ
เป็นจำนวนนับร้อยชิ้น นับว่าเป็นเทศกาลหิมะที่ยิ่งใหญ่ที่แต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาประเทศญี่ปุ่น
เพื่อชมงานจากทั่วโลกกว่า ๒ ล้านคน แสดงให้เห็นว่าเป็นเทศกาลที่มี ขึ้นอย่างเหมาะสมกับสภาพ
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่น และได้นำรายได้จากการท่องเที่ยวได้จำนวนมากมาย

ในสารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนก็ได้เล่า เทศกาลการจัด งานสำคัญต่าง ๆ ของ
ชาวมอญ ที่ทำกันเป็น ในประเพณี ต่าง ๆ เช่น เทศกาลวันชาติมอญ และงานบุญต่าง ๆ เป็นต้น
ประเพณีที่จัดขึ้นมีบางส่วนที่เหมือนและต่างจากชาวมอญที่อาศัยในประเทศไทย ดังความว่า

เราเดินผ่านศาลาประชาคมมอญเมืองหงสาวดีที่เชิงบันไดด้านทิศใต้ อาจารย์
ขันติสารเล่าว่า ศาลาหลังนี้ใช้ประโยชน์แค่เพียงปีละครั้งเดียวเท่านั้น คือในวันแรม
ค่ำหนึ่งเดือนสาม วันชาติมอญเป็นวันที่ชาวมอญเมืองหงสาวดีมีความสุขที่สุดในรอบ
ปี ปัจจุบันทางการพม่ายอมผ่อนปรนให้แก่ชาวมอญมากขึ้น อนุญาตให้จัดงานสำคัญ
อย่างนี้ได้ แม้จะเป็นกลางใจเมืองก็ตาม เพื่อคลายแรงกดดันจนอาจประทุขึ้นมาได้ ใน
วันนั้นทั้งวันคนมอญเมืองหงสาวดีทั่วสารทิศจะพร้อมใจกันแต่งกายแบบมอญ ผู้ หญิง
ใส่ผ้าถุงสีแดงมีเชิงลายดอกพิกุล ผู้ชายก็สวมเสื้อสีแดงลายตาราง สวมเสื้อขาว ทั้ง
ชายหญิงเดินกันทั่วทั้งเมือง ประกาศความเป็นมอญด้วยความกระหึ่มใจ

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๖๕)

หมู่บ้านเกาะซัวเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กประมาณ ๑๐๐ หลังคาเรือน ถัดไปไม่
ไกลก็เป็นบ้านเกาะซำกและบ้านเกาะฮะโหนก ระยะทางเดินถึงกันได้ไม่ไกลไปมาหาสู่
กันเสมอ ช่วงเดือนสิบสองถึงสิ้นเดือนสาม หรือเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษา ยมเป็น
ช่วงที่มีเทศกาลงานรื่นเริง เช่น งานบวชพระ บวชเณร แต่งงาน รั้วฝั่ ฉลองฉัตรพระ
เจดีย์ ฉลองสมณศักดิ์พัตยศพระสงฆ์ เป็นต้น และแม้แต่งานศพก็ซุกซุมที่สุดในรอบปี
โดยเฉพาะงานศพพระผู้ใหญ่ คนมอญมักเก็บไว้ข้ามปี รอจัดงานใหญ่โตในช่วง
หน้าแล้ง ตามคติของมอญถือว่า พระสงฆ์องค์เจ้ารูปนั้น ๆ เป็นผู้มียุญ บินกลับสวรรค์
จึงเป็นเรื่องน่ายินดีมาร่วมทำบุญอนุโมทนาสาธุ ไม่ใช่เรื่องเศร้าโศกเสียใจ งาน
ศพพระจึงออก มาในรูปของการ จัดงานมหรสพสมโภชเจ็ดวันเจ็ด คืน ชาวบ้านร้าน
ตลาดที่มาร่วมงานก็ได้แต่งกายชาวตาอย่างคนไทยในปัจจุบัน ล้วนสวมใส่เสื้อผ้า
หลากสีสันสดใสสวยงาม ใบหน้ายิ้มแย้มอิมุญ

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๐๗)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชาวมอญที่ประเทศพม่า มีประเพณีที่จัดในช่วงเวลาต่างๆ โดย พวก
เขายึดถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและ วิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย แสดง

ให้เห็นว่าชนชาติมอญได้รักษาเอกลักษณ์ของตนเองอย่างเข้มแข็งและอย่างภูมิใจ ด้วยการแต่งกายที่ สืบทอดจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้แล้ว ยังทำให้รู้ว่าชาวมอญมีแนวคิดในการทำประเพณีศพ พระภิกษุที่ แตกต่างจากคนทั่วไป แสดงถึงความเข้าใจของชาวมอญที่รับมาจากศาสนาพุทธที่ไม่ติดยึดก็ บความ ตาย ถือว่าเป็นเรื่องของ “อนิจจัง” จึงไม่โศกเศร้าแต่จะมีการเฉลิมฉลองและการแต่งกายเหมือนไป ร่วมงานบุญต่าง ๆ ตามปกติ ประเพณีสำคัญของชุมชนมอญที่น่าสนใจคือ วันชาติมอญ ในวันนั้น ชาวบ้านจะแต่งกายสวยงาม ทุกคนใส่ชุดพื้นเมืองที่แสดงความป็นชนชาติมอญด้วยความภูมิใจ และมีความสุขที่ได้เป็นคนชาติมอญ

ในสารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตร์* ผู้เขียนก็ได้ กล่าวถึงเทศกาลวาโซซินลงของ ประเทศพม่า จัดงานที่มณฑลเฮย์ เป็นเทศกาลการแข่งขันซินลงครั้งใหญ่ ผู้เขียนกล่าวว่า ได้ข้อมูลจาก เพื่อนชาวตะวันตก เมื่อมีโอกาสได้เข้าร่วมงานและได้สัมผัสกับบรรยากาศของงานเทศกาลด้วยตัวเอง ถือว่าเป็นประสบการณ์ที่หายากและประทับใจ ดังความว่า

เทศกาลมีทุกปี ปีละประมาณหนึ่งเดือนในราวเดือนวาโซ (มิถุนายนต่อเดือน กรกฎาคม) ซึ่งซินลงจะเล่นกันทุกวัน เริ่มตั้งแต่เก้าโมงเช้า ต่อเนื่องโดยไม่หยุดจนถึงเที่ยงคืน ไม่มีค่าผ่านประตู ไม่ควรพลาดเทศกาลช่วง ๓ - ๔ วันสุดท้าย ซึ่งบรรดาผู้เล่นและทีมเก่งกาจจะมารวดลวดลาย นับเป็นช่วงที่น่าตื่นเต้นที่สุด

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตร์. ๒๕๕๓ : ๑๔)

ลำดับการเล่นในเทศกาลเป็นไปอย่างเกรี้ยวกราด เริ่มตั้งแต่เก้าโมงเช้าตรงเป๊ะ มีเวลาเล่นทีละ ๑๕ นาที ในวันหนึ่งจึงมีรวม ๒๖ ทีม ในการเล่นของแต่ละทีม เสี่ยงปีพาทย์จะยังไม่บรรเลงจนกระทั่งผ่านไป ๕ นาที เรียกว่าให้อุ่นเครื่องกันสักหน่อย ก่อนจะโหมโรงพร้อม ๆ กับเครื่องที่เริ่มผุดขึ้นของนักซินลง

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตร์. ๒๕๕๓ : ๓๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวพม่าใน บรรยากาศที่เข้มข้นของเทศกาลวาโซซินลง ซึ่งเป็นเทศกาลที่ยิ่งใหญ่ของชาวพม่าที่นิยมและให้ความสำคัญต่อการเล่น การละเล่นที่กลายเป็นกีฬาประจำชาติและได้แพร่หลายกลายเป็นกีฬาของประเทศอื่น ๆ ผู้เขียนในฐานะที่เป็นคนไทยได้มีโอกาสเข้าร่วมเทศกาลนี้ ทำให้ผู้เขียนรู้สึกประทับใจ และทำให้เข้าใจ ว่าชาวพม่ามีความกระตือรือร้นในการแข่งขัน และแสดงถึงความเป็นมิตรของชาวพม่ากับชาวต่างชาติอีกด้วย

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับ รางวัลนายอินทร์อะวอร์ดระหว่าง พ.ศ ๒๕๔๘ - ๒๕๕๓ มีเนื้อหา กล่าวถึง เทศกาลหรือวันสำคัญ ในโอกาสต่าง ๆ ของแต่ละ ประเทศ มีความแตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์ กับชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อของประชาชน เทศกาลใน ประเทศยุโรป เป็นเทศกาล คริสต์มาสที่เกี่ยวกับพระเป็นเจ้า มีความสำคัญที่ทุกคนจะได้กลับไปเยี่ยมเยียนครอบครัวและมีการเฉลิมฉลองในครอบครัวร่วมกัน นอกจากนี้แล้ว ยังมีเทศกาลที่เกี่ยวกับอาชีพการเกษตร ของชาวยุโรป ในเทศกาลเก็บเกี่ยวปลายฤดู ในช่วงไปไม้ผลิ เป็นช่วงเวลาเกษตรกรมีผลผลิต อาหารดี ๆ จึงแบ่ง ให้แก่คนที่ลำบากยากจน และจะสอน เด็กให้รู้จัก “การให้” และการมีน้ำใจ ส่วนงานเทศกาลแถบ เอเชีย มีเทศกาลที่เกี่ยวกับชีวิต ความเชื่อ และศาสนา ในประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมการยอมรับเพศ

หญิง – ชาย มีเทศกาลหิมะที่สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิอากาศและฤดูกาล ส่วนประเทศพม่าก็มีเทศกาลที่สะท้อนถึงความภาคภูมิใจและความสามัคคีของชนชาติมอญ เทศกาลการเล่นกีฬาที่มีความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพม่า เทศกาลและประเพณีดังกล่าวไม่ว่าของชาติใด ๆ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชน ความเชื่อ ศาสนา และบางเทศกาลมีชื่อเสียงที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ทำให้ประเทศมีรายได้และยังเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงให้ทั่วโลกรู้จักเป็นอย่างดีอีกด้วย

๓.๔.๕ ด้านศิลปกรรม

ศิลปกรรม คือสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้น มีความงามและมีคุณค่า ศิลปกรรมให้ความรู้สึกทางด้านสุนทรีย์ของมนุษย์ ทำให้มีจิตใจสูง โดยถ่ายทอดความรู้สึกที่มีคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งเป็นมีวัฒนธรรมทางจิตใจที่ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และประณีตศิลป์ และถ่ายทอดออกมาเป็นนามธรรม ได้แก่ วรรณคดี ดนตรี และนาฏศิลป์

ในสารคดีที่ได้รับรางวัลนาย อินทร์อะวอร์ด มี ๔ เรื่องที่กล่าวถึง ศิลปกรรม ที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน, ต้นทางจากมะละแหม่ง, เนปาลจักรวาล กลางอ้อมกอดของขุนเขา และ ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู* ผู้เขียนได้กล่าวถึงอาคารหรือสิ่งก่อสร้างรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสิ่งปลูกสร้างนั้น เป็นศิลปกรรมที่เกิดจากการออกแบบของมนุษย์ มีคุณค่า ทางด้าน ทัศนศิลป์ วิศวกรรมการก่อสร้าง และ ประโยชน์ใช้สอย นอกจากนี้ สถาปัตยกรรมสื่อความคิด และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมในยุคนั้น ๆ แต่ละประเทศจะมีสถาปัตยกรรม ที่มีเอกลักษณ์ มีจุดเด่นที่แตกต่าง และอาจมีการผสมผสานกับ ศิลปะของประเทศอื่นก็ได้

ในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียน อยู่อาศัย ที่เมืองบริสตอล ซึ่งมีสถาปัตยกรรมเฉพาะของเมืองท่า ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากหลังคาของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ดังที่ผู้เขียนกล่าวว่า

แม่น้ำเอวอน (Avon) ไหลมาซุกอยู่ที่กลางเมืองเป็นท่าเทียบเรือ วันดีคืนดี ก็มีเรือใบเข้ามาจอดใบ เส่า โซ่สมอ ให้ได้ซม มกััน อดีตเมืองท่าเมืองนี้เป็นจุดเริ่มต้นการเดินทางสำรวจโลกกว้างเมื่อครั้งอดีตหลายเส้นทาง ถ้าใครชอบมองหาร่องรอยเรื่องเก่า ก็จะเห็นว่าเหนือหลังคาอาคารที่นี้มักทำเป็นเรือบอกทางลมและทิศติดไว้ สัญลักษณ์ของเมืองก็เป็นภาพเรือ

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า การเป็นเมืองท่า จะมีเรือสินค้ามาจอดอยู่มากมาย จึงมีอิทธิพล ต่อสถาปัตยกรรมในเมืองนี้ด้วย ดังที่มีการสร้างรูปเรือไว้บนหลังคาที่พักอาศัยสำหรับบอกทิศและทางลม โดยจะช่วยชี้ทิศการเดินทางเรือหรือบอกทิศทางของกระแสลมให้ชาวเรือรู้ เป็นจุดเด่นของสถาปัตยกรรมในเมืองบริสตอล แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนโบราณ ในการสร้าง สัญลักษณ์ของเมืองท่าที่โดดเด่นชัดเจน

สถาปัตยกรรมของเมืองบริสตอลยังมีจุดเด่นในการ ก่อสร้าง อาคารต่าง ๆ ด้วยหิน เป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศสสมัยเก่า ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวว่า

บริสตอลให้บรรยากาศเมืองอนุรักษ์ นิยมได้ดีครับ อาคารกรุด้วยหินบอก
สถาปัตยกรรมอย่างฝรั่งสมัยเก่ารอบ ๆ ตัวผม ทำให้บรรยากาศต่างบ้านต่างเมือง
ชัด กำกับสายตา ความรู้สึก ความคิดได้ดีนัก ไม่มีทางนึกว่าอยู่เมืองไทยได้เลย
(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๕๗)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า รูปแบบสถาปัตยกรรมของเมืองบริสตอล ส่วนใหญ่เป็น แบบ
สถาปัตยกรรมอังกฤษโบราณ ซึ่งเป็น ประสบการณ์ ใหม่ของผู้เขียน และในเวลาต่อมาได้ดึงดูดให้
นักท่องเที่ยวเลือก เดินทาง มาที่นี่ เพื่อให้เห็น เมืองบริสตอล ที่ยังรักษารูปแบบสถาปัตยกรรม ดั้งเดิม
นับว่ามีคุณค่าด้านศิลปกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้ศึกษาและเรียนรู้สถาปัตยกรรมที่แปลกแตกต่างจาก
ประเทศอื่น ๆ

ในสารคดีเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอด ผู้เขียนได้ กล่าวถึง สถาปัตยกรรม ในศาสนา
ฮินดู ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติเนปาล เป็นเทวสถานที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ที่โดดเด่น ดังความ
ว่า

ศาสนสถาปัตยกรรมแบบประเพณีเป็นลักษณะของอาคารโบราณที่ก่อสร้าง
กันในหุบเขากาฐมาณฑุ ไม่ว่าจะเป็นเทวาลัย วัด พระราชวัง หรือแม้กระทั่งบ้านเรือน
ที่มักจะทำก่อสร้างไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในแง่ของการใช้วัสดุและเทคนิควิทยาการ
ก่อสร้างวัสดุที่ใช้กันมากที่สุดคือ ไม้ อิฐ กระจัง หิน ซึ่งหาได้ทั่วไปในท้องถิ่น

ลักษณะอาคารเป็นระบบโครงสร้างผนังก่ออิฐผสมโครงสร้างไม้ มีหลังคา
ตั้งแต่ ๑ ชั้นถึง ๕ ชั้น ตามแต่ความสำคัญของอาคาร อาคารส่วนใหญ่มีผนังเป็น รูป
สี่เหลี่ยมจัตุรัส ซึ่งสะท้อนแนวความคิดเรื่อง “มณฑล” อันหมายถึง “พื้นที่ปิดล้อม
เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” จากผนังของอาคารดังกล่าวเป็นตัวกำหนดรูปแบบผนังหลังคา
ด้วย ตัวอาคาร สร้างขึ้นบนฐานเฉียงก่อด้วยอิฐ หรือหิน ชั้นชั้นคล้ายกับพีระมิด
ชั้นบันได เพื่อเน้นให้ตัวอาคารมีความโดดเด่นสง่างาม...

นอกจากสถาปัตยกรรมแบบประเพณีดังกล่าวมาข้างต้น ในหุบเขา
กาฐมาณฑุยังมีสถาปัตยกรรมในแบบอื่น ๆ อีก เช่น สถาปัตยกรรมทรงสิขรและ
สถาปัตยกรรมทรงโดม แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะทรงสิขร เพราะมีจำนวน
มากกว่าศาสนสถานทรงโดม คำว่า “สิขร” อ่านว่า “สิข - ระ - ระ” เป็นคำใน
ภาษาสันสกฤต หมายถึง “ภูเขา” ส่วนใหญ่สร้างด้วยหินแกรนิตที่มีความคงทน มีอยู่
บ้างที่สร้างด้วยอิฐและมีการฉาบปูนทับ ตัวอาคารมีห้องภายในขนาดเล็ก ใช้สำหรับ
ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยประดิษฐานรูปเคารพอยู่ตรงกลาง เรียกห้องนี้ว่า
“ครรภหะ”

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๗๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ศาสน สถานที่เป็น สถาปัตยกรรม ของเนปาล ส่วนใหญ่เป็น
สถาปัตยกรรมแบบประเพณี หรือที่นิยมสร้างกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม คือก่อสร้างในทิศทางเดียวกัน ใช้วัสดุ
การก่อสร้างที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น นอกจากนี้ลักษณะการก่อสร้าง ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดที่
เกี่ยวกับ การใช้พื้นที่ใน เรื่อง “มณฑล” หรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีความโดดเด่น สง่างาม ศาสนา

สถาปัตยกรรมในเนปาลมีรูปทรงต่าง ๆ เช่น ทรงสิขรและทรงโดม ชาวเนปาลนิยม สถาปัตยกรรมทรงสิขร จึงสร้างไว้จำนวนมากกว่า ทรงโดม นอกจากนี้ยังนิยม อาคาร ที่มีขนาดเล็กซึ่ง ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สถาปัตยกรรมเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากลักษณะของวิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ และแสดงให้เห็นถึงความเคารพศรัทธาต่อศาสนาของชาวเนปาลที่แน่นแฟ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ ประเทศเนปาล ยังมีประติมากรรมแกะสลักไม้ และการหล่อสำหรับ ประดับตกแต่งอาคารบ้านเรือน เป็นศิลปกรรมที่น่าสนใจ แสดงว่าชาวบ้านมีฝีมือในการแกะสลักและมีความประณีตในการทำงาน ดังความว่า

นอกจากรูปทรงทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นแล้ว การแกะสลักไม้ที่ประดับตกแต่งก็มีความงดงามต้องใจ คนที่สนใจในรายละเอียดทางศิลปกรรม โดยเฉพาะ “ไตรชนะ” ที่ประดับตกแต่งอยู่เหนือบานประตู บ้างเป็นไม้แกะสลักอย่างวิจิตร บ้างทำด้วยทองเหลืองหล่อและเคาะคุนเป็นลวดลาย ส่วนประดับตกแต่งอีกอย่างหนึ่งที่ น่าสนใจและต้องเงยค้อมมองคือ “คันทวย” ซึ่งทำหน้าที่ค้ำยันหลังคาซ้อนชั้นที่อยู่ด้านบน แกะสลักเป็นรูปทวยเทพองค์ต่าง ๆ อย่างงดงามอ่อนช้อย บางครั้งก็ระบายสีคันทวยเทพเทวาเหล่านี้มีชีวิตชีวา

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๘๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ประติมากรรมแกะสลักไม้และการหล่อเป็นลวดลายเพื่อประดับตกแต่ง สถาปัตยกรรม มีจุดเด่นที่น่าสนใจ แสดงถึงอารยธรรมหลายพันปีของอาณาจักรฮินดู เป็นศิลปกรรมเก่าแก่ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ แสดงถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานาน โดยเฉพาะศิลปกรรมคันทวยที่น่าสนใจ แกะสลักเป็นรูปเทพเจ้าต่าง ๆ อย่างสวยงาม ก็ทำให้เห็นว่าชาวเนปาลเป็นชนชาติที่มีจิตใจและความศรัทธาที่มีต่อศาสนาเป็นอย่างมาก

ในสารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู* ผู้เขียนก็ได้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปกรรมการก่อสร้าง ได้แก่ พระราชวังมณฑลเศเลย์ มีเจ็ดชั้น ใช้สีสองสี คือสีทองและสีแดง เสาไม้เป็นแถวฉาบสีทองตรงบริเวณทางเท้า พื้นและหลังคาทาสีแดง มี ลวดลายไม้สลักซุ้มประตู ตกแต่งที่มีจุดเด่นและดูแปลกตา ดังความว่า

สิ่งที่ดึงดูดใจได้มากกว่า คือลวดลายไม้สลักซุ้มประตูที่ดูลังการ เราเดินวนขึ้นหอคอยเปียตตัดที่สูงร่วม ๘๐ เมตร บนนั้นมองลงมาจะเห็นกลุ่มมดดำหนัก หลังคาสีแดงชาดเรียงรายเป็นแผนผังสี่เหลี่ยม แซมด้วยลานหญ้าสีเขียวสด ก่อนกลับผมถ่ายรูปคู่ขององมูรินกับภรรยาสาว – ทั้งสองยิ้มอย่างมีความสุข ฉากหลังเป็นรูปปั้นพระเจ้ามินดงกับมเหสี ตอนขาออกนี่เอง ที่ผมเห็นว่ากำแพงและคูคลองล้อมรอบบริเวณวังต่างหากที่เปี่ยมด้วยมนตร์ขลังและมีประวัติศาสตร์ ภาพบน กำแพง ซุ้มประตูภายนอก สลักล้าตาลและเงาสะท้อนในคูเมือง ยามฟ้าผ่าหมอง ฝนยังโปรยอย่างนี้ เหมือนดังภาพสีน้ำของจิตรกรชั้นเอก ...

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัตตู. ๒๕๕๓ : ๓๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า สถาปัตยกรรม พระราชวังมณฑลพะเยามี รูปแบบที่โดดเด่นมาก แตกต่างจากสถาปัตยกรรมของชาติอื่น ๆ ที่เป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงว่ามีศิลปะการก่อสร้างชั้นสูง ของชนชาติพม่า มีการแกะสลักลวดลายไม้ประดับตกแต่ง ชุ่มประตูดวงงาม โดยปลูกสร้างในพื้นที่ที่มี ภูมิประเทศสวยงามสร้างเป็น กำแพงล้อมรอบ และมีคูคลองที่มีภาพสะท้อนในน้ำ ในยามบ่าย ในขณะที่ ฝนตกเป็นภาพที่มีความงดงามมาก เหมือนภาพจิตรกรรมที่วาดโดยศิลปินชั้นเอก สะท้อนให้เห็น ความรู้และความเชี่ยวชาญ ทั้งในการเลือกพื้นที่และการก่อสร้างของชนชาติพม่า ซึ่งได้สืบทอดมา จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ในสารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนได้ กล่าวถึง สถาปัตยกรรม ของ ประเทศพม่า อีกหลายแห่ง เป็นสถาปัตยกรรม ทางศาสนา คือ วัด และ ที่อยู่อาศัยคือ บ้านเรือนของ ชาวบ้าน และแสดงความคิดเห็นว่า วัดมอญกับวัดพม่ามีความแตกต่างทางการใช้สัญลักษณ์ระดับ สถาปัตยกรรม ดังความว่า

วัดสิงฆุตตะระนี้มีชื่อเขียนบอกไว้ทั้งภาษามอญ พม่า และอังกฤษ เท่าที่ สังเกตดู ชุ่มประตูทางเข้าวัดในประเทศพม่าเกือบทุกวัดมีรูปแบบที่คล้าย ๆ กัน คือมี เสาประตูสองฝากห่างกันแต่พอให้รถยนต์เข้าได้สบาย ทว่าสวนทางกันไม่ได้ สูง ประมาณ ๕ เมตร หลังคาตัดตรงมีลายกลีบบัวคว่ำประดับโดยรอบ เหนือขึ้นไปเป็น ป้ายจารึกข้อความ ป้ายรูปห้าเหลี่ยมมุมป้านคล้ายจั่วบ้านประดับลายแบบพม่าทั้ง สามด้าน ส่วนเหนือเสาชุ่มประตูด้านข้างซ้ายขวามักมีรูปปั้นสัตว์สัญลักษณ์ ถ้าเป็นวัด มอญก็ต้องเป็นรูปหงส์ แต่ถ้าเป็นวัดพม่า วัดกะเหรี่ยง หรือวัดไทใหญ่มักเป็นรูปสิงห์ นกยูง หรือสัตว์ในเทพนิยายอื่น ๆ ที่ล้ำ คัญคือ บนป้ายจารึกชื่อวัดตรงมุมยอดสูงสุด ของป้ายจะต้องมีภาพปูนปั้นนูนต่ำเป็นรูปตาลปัตร อันเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา ในพม่าอย่างหนึ่ง

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๐๘)

...ในวัดมีแต่สิ่งก่อสร้างเก่าแก่สีชมพูอมมอ มอซอ หลังคาและข้างฝาหลุดลุ่ย ทรุดโทรมหลายแห่ง มีรอยโหว่เห็นแสงแดดส่องทะลุบันรู่ไม้ถั่วอัน อาคารหลังใหม่มี สองหลังเท่านั้น คือห้องสุขาด้านขวามือต่อจากศาลาพักร้อนที่อยู่หลังประตูทางเข้า และกุฏิเจ้าอาวาสด้านซ้ายมือ ชั้นล่างทำเป็นห้องเรียนพระปริยัติธรรม ส่วนศาลาหลัง ใหญ่ทำเป็นหอฉันในตู้ แนวเดียวกับชุ่มประตูศาลาพักร้อน หลังคามุงสังกะสีเก่าเป็น สนิมจนแดงดำเกือบทั้งหลัง เท่าที่ผ่านมา ผมเห็นสิ่งก่อสร้างในพม่านิยมมุงหลังคา ด้วยสังกะสี ไม่รู้ว่าเป็นเพราะหาง่าย ราคา ถูก หรือก่อสร้างได้สะดวกรวดเร็ว แต่ที่ แน่ ๆ สังกะสีในเมืองพม่าหนากว่าสังกะสีที่ผมเคยเห็นในเมืองไทยสักสามเท่าด้ วเห็น จะได้ กุฏิอีกสองหลังถัดไปจากห้องน้ำสร้างด้วย ไม้ อายุคงเกิน ๕๐ ปีขึ้นไป บริเวณ วัดทั้งหมดกว้างกว่าวัดมอญในเมืองย่างกุ้งที่ไปมาทุกวัด กะตูดราว ๆ คงประมาณ ๕ - ๖ ไร่ มีต้นไม้ใหญ่อย่างมะพร้าว ลัก และทูกวาง เป็นฉากเขียวครึ้มอยู่เบื้องหลัง

บนลานวัดส่วนใหญ่ยังปล่อยรกร้างด้วยหญ้าและลานดินโล่ง ไม่ได้ปลูกกระเบื้องหรือลาดซีเมนต์แต่อย่างใด

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๕๔)

บ้านถ่อมแม่ชะเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ฐานะค่อนข้างดี บ้านหลังใหญ่และเป็นบ้านเก่า ไม่ได้สร้างใหม่อย่างหมู่บ้านอื่น ๆ หลายหลังเป็นสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียลสมัยอังกฤษเข้ามาปกครอง มีบ้านหลังหนึ่งอยู่ข้างวัดริมแม่น้ำ เป็นบ้านเดี่ยวทรงปั้นหยา หลังคามุงด้วยกระเบื้องว่าวเชิงชายเป็นไม้ฉลุ ลายขนมปังขิงเก่าแก่สวยงามมาก คาดว่าอายุร่วมร้อยปีแต่สภาพผาบ้านมีรอยยุบและเสาบ้านชวนเซทำท่าจะล้ม เป็นบ้านร้างและอาจถูกรื้อทิ้งไปโดยไม่ช้า ซึ่งก็นับว่าน่าเสียดาย ภายในหมู่บ้านอยู่ติดแม่น้ำมีทางเดินอยู่ตรงกลางยาวตลอดแนวบ้าน บ้านเรือนปลูกอยู่สองข้างทางขนานไปกับชายน้ำ

...ลักษณะการวางผังบ้านเรือนคล้าย ๆ กัน ปลูกต้นไม้พุ่มหน้าบ้าน รวมทั้งการปลูกบ้านขวางแม่น้ำ อันเป็นที่มาของคำว่า “มอญขวาง”

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๖๖)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า แม้ว่าสถาปัตยกรรมในประเทศพม่าจะมีรูปแบบคล้าย ๆ กัน แต่ก็มี ความแตกต่างกันตามสัญลักษณ์ประจำเชื้อชาติคือ วัดมอญมี รูปปั้นหงส์เป็นสัตว์สัญลักษณ์ที่ประดับเสาซุ้มประตูซ้ายขวา ถ้าเป็นวัดพม่า วัดกะเหรี่ยง หรือวัดไทใหญ่เป็นรูปปั้นรูปสิงห์ นกยูง หรือสัตว์ใน เทพนิยายอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของคติความเชื่อของชาวพม่ากับชาวมอญ นอกจากนี้แล้ว ป้ายจารึกชื่อวัด ที่เป็นภาพปูนปั้นนูนต่ำ เป็นรูปตาลปัตร เป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาในพม่า ส่วนป้ายชื่อของวัด เขียนด้วยภาษามอญ พม่า และภาษาอังกฤษ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของชนชาติมอญที่เคยรุ่งเรือง อยู่ในประเทศพม่า และการที่ประเทศตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ผู้เขียนยังกล่าวถึงความเสื่อมโทรม ของวัด ซึ่ง แสดงถึงความเสื่อมของประเทศจึงขาดก ารเอาใจใส่ทำนุบำรุง บ้านเรือน ส่วนสถาปัตยกรรมบ้านเรือนของ คนพม่าที่มีฐานะดี ก็มีรูปแบบ เป็นสถาปัตยกรรมโคโลเนียล ที่ได้รับอิทธิพล การก่อสร้าง บ้านจากอังกฤษ แสดงให้เห็นว่าพม่า เคยเป็น อาณานิคม ของ ประเทศอังกฤษมาก่อน ทำให้ประเทศพม่ามีการพัฒนา บ้านเมือง ช้าจนกลายเป็นประเทศล่าหลังกว่า ประเทศอื่น ๆ ในช่วงเวลาที่ผู้เขียนไปท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า ในสารคดีทั้ง ๔ เรื่องที่ได้รับรางวัล นายอินทร์อะวอร์ด มีเนื้อหาที่ผู้เขียนสะท้อน ภาพศิลปกรรมที่เห็นเด่นชัดคือ สถาปัตยกรรมซึ่งมีลักษณะตาม อิทธิพลของภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อ และการนับถือ ศาสนาของแต่ละประเทศ ทำให้ รูปแบบของ สถาปัตยกรรม มีเอกลักษณ์ของแต่ละชาติ ได้แก่ สถาปัตยกรรม ทางยุโรปที่เมือง บรีสตอล เป็นสถาปัตยกรรมอังกฤษ โบราณ และตามลักษณะของ เมืองท่า ส่วนในประเทศเอเชีย มีสถาปัตยกรรม ที่ประเทศเนปาล มีจุดเด่น เป็นศาสนสถาปัตยกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแบบประเพณี ใช้วัสดุการก่อสร้างที่ทำได้ง่ายในท้องถิ่น มีการแกะสลักไม้ที่ประดับตกแต่ง สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมของ ประเทศพม่า มีอาคาร สิ่งก่อสร้างเก่าแก่และไม่ได้รับการดูแลรักษาเท่าที่ควร อาคารโบราณสถาปัตยกรรม ที่ได้รับอิทธิพล จากอังกฤษ ซึ่งเข้ามาปกครองในช่วงเวลาหนึ่ง

๓.๕ ปัญหาทางสังคม

ปัญหาสังคม หมายถึง สภาวะการณ์ที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมากในสังคมและเห็นว่าควรร่วมกันแก้ปัญหานั้นให้ดีขึ้น และสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมมีทั้งปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง การเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม การมีค่านิยมใหม่ ๆ ปัญหาที่เกิดจากสมาชิกในสังคมบางกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้ เช่น เกิดความขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์กับความมุ่งหมาย เกิดความล้มเหลวของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และปัญหาที่เกิดจากการที่กลุ่มสังคมต่าง ๆ มีความคิดเห็นความต้องการและผลประโยชน์ขัดกัน ไม่ยอมร่วมมือแก้ไขปัญหา ของสังคม เช่น การเอาเปรียบลูกจ้าง เป็นต้น ในสารคดีที่ได้รับรางวัล มี ๕ เรื่องที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาทางสังคม ได้แก่ เรื่อง *เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอด, ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู, ต้นทางจากมะละแหม่ง, ญี่ปุ่นหลกามุม* และ *แม่น้ำสีเขียวคราม* ยกเว้นสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ไม่ได้กล่าวถึงเนื้อหาเรื่องนี้

ในสารคดีเรื่อง *เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอด* ผู้เขียนได้กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ประเทศเนปาล ปัจจุบันนี้ เนปาลเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ แต่ในอดีตมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่อันนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์ลัทธิติเฆมา แต่หลังจากที่นายประจันดา ต้องการให้อดีตกลุ่มกบฏของเขาเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพ จึงมีกระแสกดดันมาจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเนปาล และมีการประท้วงกันเกือบทุกวัน ดังความว่า

เราสนทนากับเดป้าถึงการจรรยาที่กลายเป็นจลาจลเบื้องหน้าว่าเป็นเช่นนี้ทุกวันเลยหรือ เดป้าตอบว่าเพิ่งจะเป็นวันนี้ เพราะพรุ่งนี้จะมีการประท้วงของพรรคการเมืองต่าง ๆ รัฐบาลจะประกาศเคอร์ฟิว ห้ามออกจากบ้าน เดป้ากล่าวต่อไปว่า พวกเราโชคดีที่ตัดสินใจออกนอกเมืองไป เพราะพรุ่งนี้เมืองทั้งเมืองจะเจียบกริบ ไม่มีการทำกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น...

(เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๑๐๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ประเทศเนปาลมีความขัดแย้งทางการเมืองการปกครองของพรรคการเมืองต่าง ๆ เมื่อ เกิดเหตุการณ์ การประท้วง รัฐบาลจะประกาศเคอร์ฟิว เพื่อความปลอดภัย ของประชาชน ซึ่ง ส่งผลกระทบต่อชีวิตของ ประชาชน นอกจากสารคดีจะสะท้อนภาพที่เป็นความรู้ด้านการเมืองของประเทศเนปาลแล้ว ยังแทรกข้อ เสนอแนะในฐานะเป็นนักท่องเที่ยวว่า ถ้า นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางไปประเทศเนปาล ควรระมัดระวังผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองด้วย นอกจากนี้แล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองเนื่องมาจากผู้ปกครองไม่ชอบธรรม ประชาชนมีความอิสระและต้องการแสดงออกความไม่พอใจต่อการบริหารบ้านเมือง ถ้า ฝ่ายปกครองไม่รับฟัง ประชาชนก็ต้องเลือกใช้วิธีการประท้วงในถนน จึงทำให้การเดินทางของ นักท่องเที่ยวไม่สะดวกสบายเหมือนการเดินทางในประเทศอื่น ๆ

นอกจาก นี้ ในสารคดี เรื่อง *เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอด* ผู้เขียนยัง กล่าวถึงปัญหาการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมของประเทศเนปาล ดังความว่า

“ความพิเศษของมรดกทางสถาปัตยกรรมของเมืองกาฐมาณฑุ ปาตัน และภักตปุร์ กำลังจะสูญหายไปเนื่องจากการพัฒนาเมืองที่ไร้การควบคุม”

คณะกรรมการมรดกโลก องค์การยูเนสโก จึงประกาศให้มรดกโลกทาง
วัฒนธรรมภายในหุบเขากาฐมาณฑุเป็นแห ล่งมรดกโลกที่กำลังถูกคุกคาม และเสี่ยง
ต่อการถูกถอดออกจากตำแหน่งมรดกโลกได้ หากว่าคุณค่าด้านต่าง ๆ ถูกลดทอนลง
เรื่อย ๆ

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๑๓๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า สถาปัตยกรรม ที่เป็นมรดก โลกในเมือง กาฐมาณฑุ ปาตั้น และ
ภักตปุรี ประเทศเนปาล กำลัง หรดโทรม จนกระทั่ง อาจจะถูกถอดออกจาก บัญชีมรดกโลกได้ ปัญหา
เช่นนี้เกิดจากประเทศเนปาลไม่ทำนุบำรุงรักษาหรือป้องกันการถูกคุกคามจากมนุษย์และธรรมชาติ ซึ่ง
อาจจะสืบเนื่องจากรัฐบาลประสบกับปัญหาทางการเมือง จึงละเลยการดูแลวัฒนธรรมด้านศิลปกรรม
ที่มีคุณค่าระดับโลก จนทำให้สูญเสียบ ลักษณะทางวัฒนธรรมของประเทศ นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า
รัฐบาลเนปาล มุ่งแต่พัฒนาโดยที่ไม่มีระเบียบ ไร้การควบคุม จึงมีส่วนทำให้วัฒนธรรมที่มีคุณค่าของ
โลกสูญหายไป

ในสารคดี เรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย ... ในแคว้นคัศกูร์* ผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงปัญหาการ ทำงานใน
ประเทศพม่า ในช่วงที่ผู้เขียนเดินทางไป ในช่วงที่ประเทศพม่ามีระบบการปกครองเผด็จการทหาร ดัง
ความว่า

ทันทีที่กลับจากเวียดนาม เจมส์ยื่นขอวีซ่าไปเมียนมาร์ทันที โชคร้ายประจวบ
เหมาะกับรัฐบาลทหารเมียนมาร์กำลังแสดงปฏิกิริยาต่อชาติตะวันตกอันสืบเนื่องจาก
ภัยพิบัตินาร์กีส เริ่มตั้งแต่กล่าวอย่างหยิ่งผยอง “ประเทศนี้ยังไม่ พร้อมจะรับผู้ช่วย
เหลือจากต่างประเทศ” ถัดมาก็พยายามให้ปิดภาพข่าวจากนาร์กีส กระทั่งบั้งคับให้
นักข่าวต่างประเทศบางคนออกนอกประเทศ หลังสุดก็ควบคุมไม่ ให้อวีซ่าแก่ฝรั่งมั่งคั่ง
ง่าย ๆ โดยเฉพาะคนอเมริกัน ด้วยเกรงว่าจะเข้าไปลี้ภัยลอบถ่ายทำข่าวเผยแพร่แก่
ชาวโลก นอกจากนี้ ยังยืนยันให้มีการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญที่เพิ่งเสร็จในช่วง
เดียวกัน ทั้งที่ควรเลื่อนออกไปเพื่อจัดการดูแลผู้ ประสบภัยในยามเดือดร้อนหนัก
เสียก่อน โลกมองเมียนมาร์ว่าเป็นประเทศแปลกแยกที่ไม่พยายามปรับตัวเสมอ

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัศกูร์. ๒๕๕๓ : ๑๗๙)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ปัญหาการเมืองใน ประเทศพม่า ในปัจจุบัน คือ ความขัดแย้ง กับ
ประชาชน สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ ในยุค “โลกไร้พรมแดน ” ทำให้ปัญหาการเมืองใน
พม่าสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อย่างน้อยที่สุดความพยายามของสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการเข้าไปมีบทบาท
และมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลพม่า เพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของจีนที่แผ่ขยายมาทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ และ
เพื่อป้องกันผลประโยชน์ในมหาสมุทรอินเดีย เนื่องจากประเทศจีนต้องการเป็นพันธมิตรกับเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และต้องการนำน้ำพม่าเป็นฐานทัพเรือ ใน
ขณะเดียวกัน รัฐบาลทหารพม่ายังคง รูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ ที่เข้มงวด และ พยายามเปิด
โอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเสรีภาพ แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ ผู้เขียนได้สะท้อนเรื่องราวความ
ขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยกล่าวถึงเหตุการณ์ภัยพิบัตินาร์กีส ความต้องการพึ่งตัวเองโดยไม่ต้อง

ความช่วยเหลือจากต่างชาติ พม่าจึงแสดงออกอย่างแข็งกร้าวที่จะจัดการปัญหาภายในของประเทศ โดยไม่สนใจว่าประเทศอื่น ๆ จะมองพม่าอย่างไร

นอกจากปัญหาและความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่อง ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นคัศกู แล้ว ในเรื่อง ต้นทางจากมะละแหม่ง ผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งของประเทศพม่า ในด้านการปกครอง และความขัดแย้งกับชนกลุ่มน้อย ดังความว่า

... ทราบว่ากำลังประกอบพิธีหลวง ทหารและเจ้าหน้าที่ยี่นรักษาความปลอดภัยกันแน่นขนัด รัฐมนตรีของพม่าหลายคนขึ้นมาทำพิธี คักคัลลีทืออะไรสักอย่าง ตามความเชื่อดั้งเดิมในการขึ้นไปแสวงบุญบูชาพระธาตุนิรันธร์แขวนของชาวมอญ เป็นการทบทวนข้อธรรมะชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ได้อย่างมหัศจรรย์ พิธีกรรมที่เหล่ารัฐมนตรีพม่าดั้นด้นขึ้นมาทำพิธีนั้น มันขัดแย้งกับพฤติกรรมที่กระทำต่อองค์พระธาตุน้อยอย่างสิ้นเชิง ไม่นับรวมกับคำพูดที่อวดอ้างต่อชาวโลกว่าตนเองพยายามประสานรอยร้าวกับชนกลุ่มน้อย ให้ลัทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่พลเมืองของตน แบ่งอาณาเขตเป็นรัฐปกครองตนเอง แต่แท้ที่จริงรัฐที่มีเพียงในกระดาศที่ไม่เคยได้รับการปฏิบัติ เขาขีดเส้นให้รัฐมอญน้อยนิด และทาบทับพื้นที่ของ กะเหรี่ยงและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ทำนองว่าปล่อยเสือสองตัวเข้าไปในกรงเดียวกันให้ต่อสู้กันเอง หรืออาจถูกนายพรานลอบยิงจากด้านหลังจนตายไปทั้งคู่แล้ว ผลประโยชน์ที่แท้จริงก็จะตกกับนายพรานชาวพม่าโดยไม่ต้องลงแรง ซึ่งรัฐบาลทหารพม่ามักให้ทุกนโยบายแบบนี้เข้าจัดการกับชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เป็นการยี่นมือชนกลุ่มน้อยจัดการกับชนกลุ่มน้อยด้วยกันเอง

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๗๕)

กาวซานทำบัตรแม่ ออายุได้ ๒๔ ปี เป็นการสะท้อนให้เห็นระบบล้มระโน ประชากรของพม่าได้อย่างหนึ่ง และเมื่อทุกคนทำบัตรก็จะกลายเป็นคน พม่าตามกฎหมาย คนที่แจ้งว่ามีเชื้อชาติมอญไว้กับสหประชาชาติก็ลดลงทุกที กาวซานบอกว่า จำต้องเลือก หากรักเชื้อชาติ คงรายชื่อไว้ที่ทะเบียนองค์การสหประชาชาติว่าเชื้อชาติมอญ แต่ก็อยู่ อย่างไม่ถูกกฎหมายในประเทศพม่า ไม่สามารถ ศึกษาคหาความรู้และทำงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลได้ จากมาตรการดังกล่าว ตัวเลขประชากรของพม่าในปัจจุบันจึงเพิ่มขึ้น รัฐบาลพม่าได้นำตัวเลขชนกลุ่มน้อยที่เหลือ อเพียงกลุ่มละเล็กละน้อยอวดอ้างต่อสาธารณชน ให้โลกเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาภายในของพม่า และเกิดจากคนกลุ่มเล็ก ๆ เพียงหยิบมือเดียว

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๒๒๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในทรรศนะของผู้เขียนที่เป็นคนภายนอก เห็นว่า ปัญหาทางสังคม และการเมืองในประเทศพม่ามีระดับความร้ายแรง ในขณะที่รัฐบาลพม่าอ้างว่าไม่เป็นปัญหาและยังใช้วิธีการที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อย ซึ่งพม่าจะอ้างว่ามีจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยในพม่าเป็นปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อน เนื่องมาจาก สาเหตุของ

ปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดจากการไม่ยอมรับชน เผ่าชาติพันธุ์ ที่มีหลากหลายและได้อยู่อาศัยมาตั้งแต่ครั้งประวัติศาสตร์อันยาวนาน

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมม* ผู้เขียนได้เล่าถึงปัญหาของประเทศญี่ปุ่นคือ การสื่อสารโต้ตอบกันเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ดังความว่า

ขณะนี้รัฐบาลญี่ปุ่นมีแนวคิดที่จะให้นักเรียนเริ่มเรียนภาษาอังกฤษกันตั้งแต่ชั้นประถม แต่ส่วนใหญ่นักเรียนญี่ปุ่นเริ่มเรียนภาษาอังกฤษเมื่อขึ้นมัธยมต้น เรียน ๖ ปีจนจบมัธยมปลาย และอาจได้เรียนอีกอย่างน้อย ๒ ปีหากเข้ามหาวิทยาลัย เรียนกันเกือบสิบปี แต่คนญี่ปุ่นก็ยังมีปัญหา คือ สื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ไม่คล่องแคล่ว สาเหตุที่การศึกษาภาษาอังกฤษในโรงเรียนญี่ปุ่นไม่ประสบความสำเร็จคือ เน้นการเรียนการสอนเพื่อใช้สำหรับสอบเข้ามหาวิทยาลัยเป็นหลัก ท่องไวยากรณ์กันพิถีพิถัน พอสอบเสร็จก็ลืม การฝึกออกเสียงและพูดโต้ตอบกันไม่ค่อยมี

ในสมัยเมจิซึ่งเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นกำลังปรับปรุงประเทศเข้าสู่ยุคทันสมัย รัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาอังกฤษมาก เพราะถือว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้วิทยาการใหม่ แต่การศึกษาไม่เน้นภาษาอังกฤษสำหรับการสนทนา จนกระทั่งสมัยไทโช (พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๖๖) ญี่ปุ่นเริ่มให้ความสนใจภาษาอังกฤษสำหรับการสนทนามากขึ้น แต่ยังมีปัญหาอีกคือ ขาดบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๑๒๗)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้สะท้อนถึงประเทศญี่ปุ่นที่มีปัญหาในด้านการศึกษาภาษาอังกฤษที่เน้นความรู้เพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทำให้ชาวญี่ปุ่นไม่สามารถ พูดภาษาอังกฤษ สื่อสารกับคนต่างชาติได้อย่างคล่องแคล่ว เมื่อประเทศพัฒนายิ่งขึ้น ก็ เริ่มให้ความสนใจ ใช้ภาษาอังกฤษสำหรับการสนทนามากขึ้น แต่ก็ขาดบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ภาษาอังกฤษของชาวญี่ปุ่นใช้สื่อสารไม่ติดนัก และผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษ เนื่องจากเป็นภาษาสำคัญในการสื่อสาร ในโลกนี้ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ ดังเช่น การติดต่อทางการค้ากับต่างประเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงปัญหาสังคมของประเทศญี่ปุ่น คือ การฆ่าตัวตาย ของชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีสาเหตุมาจากแรงกดดันของสังคม ดังความว่า

...นี่คงเป็นการฆ่าตัวตายอีกแล้ว ผู้ที่ใช้บริการรถไฟสาย นี้จะไม่ค่อยตกใจเท่าไรเพราะชินเลี้ยวแล้ว สงสารก็แต่คนที่เห็นเหตุการณ์ หากเป็นกาฆ่าตัวตายด้วยการกระโดดตัดหน้ารถไฟ คนรอรถไฟบนชานชาลาที่เห็นเหตุการณ์ตั้งแต่ต้น ณ จุดเกิดเหตุคงหดหูไปทั้งวัน

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๒๔๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า จำนวนของการฆ่าตัวตายในประเทศญี่ปุ่นที่เพิ่มขึ้น มีสาเหตุมาจากประเทศญี่ปุ่นพัฒนาทางด้านวัตถุ อย่างรวดเร็ว คนญี่ปุ่นมีแรงกดดันจากสังคม การดำเนินชีวิตและการทำงาน ประชาชนเกิดความเครียด ไม่มีความสุขในชีวิต และไม่มีทางออกที่จะแก้ปัญหา เมื่อ

ไม่สามารถอดทนได้ จึง ใช้วิธีการฆ่าตัวตายเพื่อหนีจากปัญหาที่ก่อดัน ปัญหาเช่นนี้จะ พบได้เสมอใน ประเทศที่พัฒนาแล้ว

นอกจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การศึกษา และ แรงกดดันจากสังคม แล้ว ในเรื่อง แม่น้ำสีเขียวคราม ยังได้กล่าวถึงปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาโดย ไม่ได้คาดคิดว่าจะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร จนกระทั่งทำให้กระทบต่อที่อยู่อาศัยและชีวิตของ ชาวบ้าน ดังความว่า

ภาพทิวไม้ริมน้ำ ปลาในแม่น้ำ และผู้คนเหล่านี้เอง ที่บ่งบอกว่าแม่น้ำสายนี้ ยังมีชีวิต มันเป็นภาพที่งดงามเมื่อเทียบกับแม่น้ำหลายสายในภาคอีสานที่สูญเสีย ธรรมชาติของความเป็นแม่น้ำไปแล้ว เมื่อราวปี ๒๕๔๐ ภาพข่าวน้ำพอง จังหวัด ขอนแก่น เน่า ปลาตายลอยขึ้นเป็นแพ เพราะการปล่อยน้ำเสียของโรงงานเยื่อ กระดาษแห่งหนึ่ง เป็นความโชคร้ายของน้ำพองที่ไหล ผ่านเมืองใหญ่ ถ้าใช้ประโยชน์ เชิงพาณิชย์ และเป็นที่รองรับน้ำเสียจากชุมชนเมืองบริเวณขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นช่วง เดียวกันกับที่โครงการสร้างโรงงานเยื่อกระดาษขนาดใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำสงครามต้อง ยกเลิกไปเพราะพิษวิกฤติเศรษฐกิจ ภาพข่าวชุมชนที่ลุ่มน้ำมูนต้องแตกสลายเมื่อมี การสร้างเขื่อนปากมูน ความร้าวฉานที่เกิดขึ้นกับชุมชนลุ่มน้ำมูนซึ่งเคยอยู่กันฉันญาติ มิตรด้วยวิถีการทำมาหากิน ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของคนอีสาน บัดนี้ ถูกแยกออกจากกันอย่างไม่มีวันกลับมาเชื่อมประสาน ด้วยความขัดแย้งภายหลัง โครงการขนาดใหญ่ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างปลาในมูนกับโขงถูกตัดขาดจากกัน แม่น้ำสองสีที่น้ำมูนไม่อาจหวนมางามได้เท่าที่น้ำสงครามเสียแล้ว

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๒๒)

...เมื่อประมาณปี ๒๕๒๐ มีการสร้างฝายกั้นน้ำทวนและหนองทุ่งใหญ่ ทำให้ พื้นที่หนองขยายออกกว้างกว่าเดิม ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่าง ๆ เข้าบุกเบิกจับจอง พื้นที่ทำการเกษตรจนป่าทามผืนใหญ่โล่งเตียน ป่าไม้หนาที่บขึ้นโดยรอบหายไปสิ้น ความชุ่มชื้นที่ทำให้คงชะโนดเป็นเกาะ ละอองน้ำที่อิมน้ำได้เหมือนฟองน้ำนั้น ค่อย ๆ แห้งและแน่นแข็งแฟบมากขึ้น...เมืองพะยานาคและมีการสร้างวัดสิริสุทโธแล้ว ญาติ โยมจากทั่วทุก สารทิศก็มาเยี่ยมชมกราบไหว้เจ้าพ่อ ปัจฉัยต่าง ๆ ที่ได้จากความ ครัทธาก็นำมาสร้างวัดและพัฒนาพื้นที่ ประกอบกับทางอำเภอต้องการจะพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี จึงจัดสรรงบประมาณลงมาในพื้นที่ให้ทำการ พัฒนา เช่นเมื่อประมาณปี ๒๕๓๕ มีการขุดสระรอบดงชะโนดเพื่ อให้ดูสวยงามขึ้น และใน ปีเดียวกันก็ทำการขุดลอกหนองบ่อเมืองและทำคันดินล้อมรอบพื้นที่ ซึ่ง ส่งผลให้ ค่าชะโนดแห้งลง เพราะน้ำจากสายฮ่องเดิมไหลลงสระแทนที่จะไหลไปหล่อ เลี้ยงดง ค่าชะโนดตั้งแต่ก่อน

พ่อบุญมีเล่าเพิ่มเติมว่า พร้อม ๆ กันกับความเปลี่ยนแปลงของ สภาพแวดล้อมรอบดง เหตุที่ทุกคนไม่คาดคิดเกิดขึ้น ตอนบ่ายของวันหนึ่งช่วงปลาย เดือนเมษายน ต้นเพลิงเกิดขึ้นทางทิศเหนือของดง แล้วไฟก็ลามอย่างรวดเร็วเข้าสู่ป่า

ดงคำชะโนด ควันไฟสีเทาที่พวยพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าและเปลวเพลิงสีส้มแดงกลางแดด
 ปลายเดือนห้า สร้างความแตกตื่นตกใจแก่ชาวบ้าน เป็นอย่างมาก ทุกคนมาช่วยกัน
 ดับไฟ แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ จึงแจ้งไปทางอำเภอขอรถดับเพลิง กว่าจะสามารถควบคุม
 เพลิงไว้ได้ก็ ดึกดื่นค่อนคืน และแม้ว่าจะควบคุมไฟไม่ให้ลุกลามได้แล้ว แต่ไฟก็เผา
 รมซากไปไม้ที่สะสมอยู่บนชั้นดิน มีเชื้อไฟปะทุอยู่ตลอด สร้างความเสียหายแก่ดงคำ
 ชะโนดเป็นอันมาก

ในปีเดียวกันนั้นจึงมีการอนุมัติงบประมาณขุดลอกหนองบ่อเมืองและสร้าง
 ถนนรอบ ๆ เพื่อเป็นแนวเขตป้องกันการบุกรุกรวมทั้งป้องกันไฟไหม้ แต่การพัฒนา
 ดังกล่าว ก็ยังทำให้การไหลของน้ำตาเดิมเปลี่ยนไป เมื่อฤดูน้ำหลาก น้ำก็ท่วมไม่ถึงดง
 ยิ่งทำให้ดงคำชะโนดแห้งแล้งลง...

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๖๑)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่เกิดขึ้นในจังหวัด หนองคาย ภาค
 อีสานของประเทศไทยคือ การสูญเสียของทรัพยากรดิน และน้ำซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจาก การเร่งรีบ
 พัฒนาโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสะท้อนให้เห็นว่า นโยบายและกฎหมายที่
 เกี่ยวข้อง กับเรื่องการรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ที่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และ
 ชาวบ้านก็ขาดความรู้ในด้านการรักษาธรรมชาติด้วย จึงมีแต่ความคิดที่จะพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และ
 ละเลยการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม โดย ไม่ได้คาดคิดว่าการพัฒนาจะเป็นการทำร้ายสิ่งแวดล้อม จน
 แก้ไขได้ยาก

สรุปได้ว่า ปัญหาและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมของประเทศที่ผู้เขียนเดินทางไป มีหลาย
 ประการ และมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทั้งในด้านการเมือง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ
 ทรัพยากร ต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เป็นปัญหาที่ มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งทาง
 การเมืองในประเทศเนปาลและพม่า ทำให้เกิดการประท้วงและการต่อสู้ของคนในชาติ ปัญหาสังคมที่
 กีดกันในการดำรงชีวิตในประเทศญี่ปุ่น ความขัดแย้งของการดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมกับการ
 พัฒนาเศรษฐกิจที่ เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้กระทบต่อ สภาพชีวิตความ
 เป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งการสูญเสียของทรัพยากรดินและน้ำ ทำให้เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นระบบ
 การปกครองและการใช้วิธีการพัฒนาที่ไม่ถูกต้อง

๓.๖ ทรรศนะของผู้เขียน

ทรรศนะ หมายถึง ความคิดเห็นที่ประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งแม้จะแตกต่างกันก็
 นับว่ามีประโยชน์ เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นได้มีโอกาสใช้ดุล ย์พินิจตัดสินใจเลือกวิถีทางแก้ปัญหา
 ได้หลายทางด้วยความสุขุมรอบคอบขึ้น กล่าวคือข้อคิดเห็น แง่มุม มุมมองหรือเจตคติ ใน สารคดีที่
 ได้รับรางวัลทั้ง ๖ เรื่อง มีเนื้อหาที่เป็นทรรศนะของผู้เขียน แบ่ง ได้เป็น ๒ ประการคือ ทรรศนะ
 เกี่ยวกับโลก และทรรศนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๖.๑ ทรรศนะเกี่ยวกับโลก

ในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ได้กล่าวถึงทรรศนะของผู้เขียนที่มีต่อโลกหลากหลาย ส่วนใหญ่จะเป็นทรรศนะที่มาจากสิ่งที่พบเห็นที่อยู่รอบตัว หรือเรื่องที่มีประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การพบเห็นและการรับรู้ แบบนี้เกิดขึ้นอยู่เสมอ แม้ว่าคนอื่น ๆ จะเห็นว่าเป็น สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่น่าสนใจ หรืออาจจะไม่ได้สังเกต แต่ผู้เขียนกลับเห็นว่าน่าสนใจ ก็จะเขียนเล่าไว้ในสารคดีได้อย่าง น่าสนใจ

สารคดี เรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน*. ผู้เขียนได้ไปเดินเล่นที่ตลาด และได้สังเกตพบว่ามีร้านขายของสองร้านที่อยู่ติดกัน เจ้าของร้านเป็นคนผิวขาว กับคนผิวดำ สินค้าที่ขายก็แตกต่างกันไป จะเห็นความแตกต่างได้ชัดเจน เมื่อเดินเข้าไปใกล้ ๆ แต่ถ้าอยู่ไกลออกไปก็จะเห็นว่า ไม่ได้แตกต่างกันไปเลย เหมือนเป็นร้านเดียวกัน ดังความกล่าวว่า

...ไกลออกไปอีก มองมา จะคนซื้อหรือคนขายก็ไม่แตกต่างกันละทีนี้ กลายเป็นส่วนหนึ่งของภาพเมืองที่เล็กเกินกว่าปลายพู่กันของแสงจะเขียนให้แยกขาดจากกันได้

เวลาเราเดินห่างออกไป ไกลมาก ๆ เพื่อมองไปที่โลกเรานี่ เราร่วมโลกเดียวกัน สีเส้นต่าง ๆ กลั บกลายเป็นกลมกลืนกัน ระยะห่างไม่ได้ ทำให้คนห่างหรือต่างกันเสมอไป บางครั้งเราเป็นหนึ่งในเดียวกันได้ ก็เพราะระยะทางด้วยซ้ำไป

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๔๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทรรศนะที่มีต่อมนุษย์ที่อยู่ในโลกนี้ว่า ในความเป็นจริงแล้ว ไม่ว่าคนประเทศใด มีสีผิวอะไร พูดภาษาอะไร มนุษย์ก็เป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นมนุษย์ที่อยู่ในโลกใบนี้เหมือนกัน มีชีวิตที่ไม่มีความแตกต่าง จึงไม่ควรดูถูก หรือแบ่งแยกกัน เพราะ ระยะทาง รวมทั้งต่างวัฒนธรรมหรือทัศนคติได้ทำให้เรามองเห็นความแตกต่าง จึงควรจะไม่ลืมนึกว่า ความจริงคือ ทุกคนอยู่ในโลกเดียวกัน เป็นมนุษย์เหมือนกัน มนุษย์จะต้องดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ในเรื่อง *แม่น้ำสีเขียวคราม* ผู้เขียนได้แสดงทรรศนะที่มีต่อโลกในด้านการรักษาระบบนิเวศ ดังเหตุการณ์ที่ป่า คำชะโนด ถูกทำลายโดยการพัฒนาอย่างไม่ถูกต้อง ไม่เห็นถึงความสำคัญของ ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ดังความว่า

แม้วันนี้ป่าดงคำชะโนดยังสามารถธำรงเรื่องเล่าตำนานพญานาคอันเป็นสิ่งเร้นลับตามความเชื่อของคนอีสานได้อยู่ ...แต่บริเวณชะโนดดูอ่อนล้าเต็มที ความหวังที่ว่า “คำชะโนด” จะยังดำรงนิเวศอันศักดิ์สิทธิ์เป็นป่าพุ่มแห่งอีสาน และทำหน้าที่สืบเล่าตำนานนาคในแม่น้ำ จึงดูน่าหวาดหวั่น หากยังคงมุ่งพัฒนาแต่วัตถุ ไม่เห็นความสัมพันธ์ของนิเวศและയാเกรงต่อต้านไม่ใบหญ้าในบ้านของนาค เช่นเดียวกับความย่าเกรงที่มีต่อ “นาค”

(แม่น้ำสีเขียวคราม. ๒๕๕๓ : ๖๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า จากปัญหา การสูญเสียของทรัพยากรดินและน้ำ ที่ภาคอีสานประเทศไทย ผู้เขียนมีทรรศนะว่าเป็น ปัญหาที่ไม่ได้เกิดขึ้นแต่ที่ประเทศไทย แต่เป็นปัญหาของโลกที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในแต่ละแห่งบนโลกนี้ที่ได้เกิดขึ้นปัจจุบัน เป็นคำเตือนมนุษย์ว่า ถ้ายังมุ่ง

แต่พัฒนาทางวัตถุ โดยที่ไม่สนใจ การพัฒนาทรัพยากรอย่างยั่งยืน ไม่ศึกษาและทำความเข้าใจ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ มนุษย์จะเป็นต้นเหตุที่ทำร้ายระบบ บนิเวศ และในเวลาต่อมา มนุษย์ก็ จะ ถูกธรรมชาติลงโทษ อย่างรุนแรง กล่าวคือเมื่อมนุษย์ทำให้ธรรมชาติเสียหาย ธรรมชาติก็จะลงโทษ มนุษย์ โดยเกิดความแห้ง มนุษย์ก็จะได้รับความเดือดร้อน เป็นความเดือดร้อนที่เกิดจากการกระทำ ของมนุษย์เอง

ในสารคดีเรื่อง *เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอด* ผู้เขียนได้กล่าวถึงการล่มสลายของอาณาจักร โบราณที่เคยรุ่งเรือง จากสาเหตุที่มนุษย์ใช้ทรัพยากรมากเกินไป ดังมีตัวอย่างให้เห็นมากมาย เช่น เมืองในกลุ่มน้ำไทกริส - ยูเฟรติส เมืองในกลุ่มน้ำสินธุ เป็นต้น อาณาจักรเหล่านี้เป็นอารยธรรมยุค แรกเริ่มของโลกและมีความรุ่งเรืองมาก แต่ล่มสลายลงไปในที่สุด เพราะการใช้ทรัพยากรที่ฟุ่มเฟือย ของมนุษย์ ดังความว่า

เหตุการณ์ดังกล่าวชวนให้นึกถึงคำโปรยของภาพยนตร์เรื่อง “Butterfly Effect” ที่กล่าวว่า “It had been said that something as small as the flutter of a butterfly’s wing can ultimately cause a typhoon halfway around the world.”

“มีผู้กล่าวว่า สิ่งเล็ก ๆ เช่นการขยับปีกของผีเสื้อตัวหนึ่ง อาจทำให้เกิดพายุ ร้ายในอีกสถานที่หนึ่งที่อยู่ห่างไปไกลครึ่งค่อนโลกได้”

คำพูดว่า “ผีเสื้อกระพือปีกที่ปักกิ่งทำให้เกิดลมพายุที่นิวยอร์ก” หรือ “เด็ด ดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว” เป็นคำพูดที่ไม่เกินจริงเลย หลังจากการพิสูจน์ “ทฤษฎี ไร้ระเบียบ” (Chaos theory) ที่ตีความอ้อม ๆ ได้ว่า “ธรรมชาติมีความซับซ้อนมาก เสียจนทำให้ไม่อาจพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวได้เลย”

...การดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงชีวิตทุกชีวิตที่อยู่อาศัยบนโลกใบ นี้ เพราะกฎเกณฑ์พื้นฐานของทุกสรรพสิ่งคือการปรับตัวเข้าสู่สภาวะสมดุล เมื่อ มนุษย์รุกรานธรรมชาติ ธรรมชาติก็ปรับตัวให้เข้าสู่สมดุล ยิ่งรุกรานมาก การปรับตัวก็ รุนแรงมากขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงไม่น่าประหลาดใจว่าทำไมในปัจจุบันจึงเกิด ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้นและบ่อยครั้งขึ้นด้วย

...ไม่ใช่ต้องการให้มนุษย์หยุดนิ่งไม่สร้างสรรค์ เพียงแต่ว่าต้องระลึกรู้เอาไว้ ตลอดเวลาว่า “Change one thing = Change every thing เปลี่ยนอย่างหนึ่ง เท่ากับเปลี่ยนทุกสิ่ง” จะทำอะไรจึงต้องคิดอย่างละเอียดรอบคอบก็เท่านั้นเอง

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๑๓๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทรรศนะว่า สิ่งเล็ก ๆ ที่ดูเหมือน ไม่สำคัญในโลกนี้ ดังเช่น ผีเสื้อที่กระพือปีกหรือคนที่เด็ดดอกไม้ การกระทำเล็กน้อย อาจจะมีพลังที่เป็นผล กระทบอย่างรุนแรง ได้ คือเกิดเป็นพายุร้ายหรือ เกิดกระเทือนถึงดวงดาว เป็นผลที่กระทบในระยะไกลโดยคาดไม่ถึง เพราะฉะนั้นในการทำสิ่งใดก็ตาม จะต้องพิจารณา อย่างรอบคอบ ถึงปัจจัยแวดล้อมให้รอบด้านมาก ที่สุด ไม่เช่นนั้นจะก่อให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงเหมือนกับ ที่เมืองรักตปุร์กำลังผจญอยู่ โดยมีกร

เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยที่ยังไม่สามารถหาวิธี ป้องกันไม่ให้เกิดการ สูญเสียได้ เป็นบทเรียน เพื่อให้คนรุ่นต่อไปตระหนักถึงสิ่งมหัศจรรย์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ที่กำลังมีปัญหาคือต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมม* ผู้เขียนก็ได้เล่าถึงปัญหาทางประวัติศาสตร์จากสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้สร้างความเสียหายแก่ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศจีน ทำให้ปัจจุบันนี้ เรื่องราวที่เกี่ยวกับสงครามได้กลายเป็นเรื่องอ่อนไหวที่สะเทือนใจแก่ประเทศญี่ปุ่น ดังความว่า

เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่อ่อนไหว ญี่ปุ่นมีเหตุผลของเขาที่จะไม่ให้การศึกษาอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ของตน ประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่คนปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ถ้าพยายามรื้อฟื้นอะไรที่เป็นขนวนให้ชาติอื่นขุ่นเคืองขึ้นมาคงไม่ใช่เรื่องดีนักสำหรับญี่ปุ่น สงครามในอดีตมีผลเกี่ยวโยงกับ บทการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน ฉะนั้นญี่ปุ่นจึงต้องพยายามรักษาสถิตินี้ให้ดีที่สุด

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๒๔๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ปัญหาทางประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ที่เป็นจักรพรรดิของญี่ปุ่น ที่เป็นเงื่อนไขทำให้ญี่ปุ่นแพ้สงครามในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ชาวญี่ปุ่นหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงเรื่องนี้ ผู้เขียนมีทรรศนะว่า ประวัติศาสตร์เป็นการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและเป็นบทเรียนที่คนปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หากเป็นเรื่องของความพ่ายแพ้ที่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์เหล่านี้ในประวัติศาสตร์ ก็จะกระทบทางจิตใจของคนในชาติ ซึ่งพยายามลืมหรือเลี่ยงที่จะพูดถึง ผู้เขียนจึงมีความคิดเห็นว่า สิ่งที่ผ่านมาแล้วในอดีต ไม่อาจแก้ไขได้ และไม่ใช้เรื่องสำคัญเท่ากับปัจจุบัน

สรุปได้ว่า ทรรศนะต่อโลกในสารคดีเรื่องต่าง ๆ มีทั้งทรรศนะที่เกิดจากการมีประสบการณ์กับสภาพสังคม ดังเช่น ประเทศอังกฤษมีคนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างด้าน สีผิว ภาษา วัฒนธรรม ผู้เขียนมีความคิดว่า มนุษย์ทุกคน เหมือนกัน ไม่ควรดูถูกใคร แต่ต้องดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในด้านปัญหาของสังคมที่ได้ไปท่องเที่ยว ผู้เขียนมีทรรศนะดังเช่น ประเทศไทยกับประเทศเนปาล มีปัญหาด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็น ทรัพยากรสำคัญของมนุษย์ ความสมดุลของธรรมชาติเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ จึงไม่ควรทำลายธรรมชาติโดยการพัฒนาทางวัตถุ เพราะ มนุษย์จะเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อน ในที่สุด นอกจากนี้วัฒนธรรมมีคุณค่าแก่มวลมนุษย์ในโลก เป็นมรดกโลกที่จะต้องดูแลรักษาให้คงสภาพที่ดี เพื่อจะได้ไม่ สูญเสียสิ่งที่มีคุณค่าของโลก ผู้เขียนยังมีทรรศนะต่อปัญหาสภาพแวดล้อมที่ไม่ได้พัฒนาอย่างถูกต้อง ทำให้เกิดความเสียหายมากขึ้น และทรรศนะที่มีต่อพฤติกรรมและประวัติศาสตร์จากการมีประสบการณ์ในประเทศญี่ปุ่นว่า ก็สรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ แม้ว่าจะเป็น เหตุการณ์ที่กระทบต่อความรู้สึกของคนในชาติ ก็ควรจะปล่อยให้ผ่านไป ไม่ควรรื้อฟื้นจนก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างร้ายแรงอีก

๓.๖.๒ วรรณคดีเกี่ยวกับชีวิต

ในสารคดีเรื่อง *เล่นกับโลกไกลบ้าน* ผู้เขียนมีวรรณคดีเกี่ยวกับชีวิต สะท้อนผ่านเรื่องราวที่ได้กล่าวถึง นกนางนวลที่เมืองบริสตอล ซึ่ง ผู้เขียนไม่เคยพบในเมืองไทย จึงแสดงวรรณคดีที่มีต่อการดำเนินชีวิต ดังที่กล่าวว่า

นกนางนวลเป็นนกเจ้าประจำของเมือง แต่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่อยู่ที่นี่ดูไม่ได้สนใจอะไรเป็นพิเศษ อาจเห็นทุกวันจนเบื่อเกินไปแล้ว แต่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับประชากรชั่วคราวอย่างผมมี กมองสีขาวเด่นประดับเหลืองที่ปาก และทำนั่นด้วยสายตาสงสัยอยู่เรื่อย

มันจะทำอะไรต่อไปกันหนอ เดินย้ายไปย้ายมาแล้วก็บินไปจิกโน่นจิกนี่ แล้วจะทำอะไรต่อ

หรือว่าชาวเมืองเองเขาชมจนถอดใจกันไปแล้ว ว่าไม่มีอะไรใหม่เลยก็เป็นไปได้ ส่วนผมก็นั่งติดตาม ผลงานการแสดงแบบเรียล ลิตตี้โชว์ของนางนวลเสมอ บางวันนกนางนวลพาลูกที่ขนเป็นสีน้ำตาลลงมาวิ่งเล่นที่สนามเป็นฉากครอบครัว บางทีเหมือนนางนวลจะคุยกับนกแม่กพายลีดำ อันนี้มีตรรกภาพแบ่งบาน เป็นคู่สนทนาที่แปลกดีครับ ชาวกับดำ...

(เล่นกับโลกไกลบ้าน. ๒๕๔๘ : ๑๕)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทัศนคติต่อชีวิตมนุษย์ว่า สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวอาจจะเห็นจนเคยชินและถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ในสายตาของคนต่างถิ่นจะเห็นแตกต่าง และสังเกตเห็นว่า เป็นสิ่งแปลกประหลาด มีรายละเอียดที่เปรียบเทียบได้กับ ชีวิตของคนในบนโลกใบนี้ โดยที่คนแต่ละคนต่างคนต่างมีชีวิตปกติ เคยชินกับสภาพแวดล้อม ก็จะเป็นเช่นเดียวกับการทำความดี การมี ชีวิตที่สวยงาม ที่คนเราอาจจะมองข้ามไปหรือละเลยสิ่งที่พบเห็นไป ดังนั้นคนเราควรยอมรับซึ่งกันและกัน และตัวเราควรมั่นใจว่าถ้าได้ทำความดีแล้วย่อมได้รับผลตอบแทนจากความ ดีนั่นเอง ดังเช่นนกต่างพันธุ์กันยังมีมิตรภาพหรือการยอมรับซึ่งกันและกัน

ในสารคดีเรื่อง *ไปเป็นเจ้าชาย ... ในแคว้นศัตรู* ได้กล่าว ถึงทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังเช่น ในอดีต คนที่อยู่อาศัยใกล้กันจะผูกพันกันเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ดังความว่า

หลายต่อหลายอย่างซึ่งผมรักและคุ้นเคยในวัยเด็ก และตอนนี้หาไม่ได้แล้วในเมืองไทย ผมได้เจอเจออีกครั้งในมณฑลทะเลและเมียนมาร์ ราวว่าเป็นเหมือนถิ่นฐานบ้านเกิดของตัวเอง (นานหลายสิบปีก่อน) – ผู้คนในละแวกบ้านรักใคร่ผูกพันแบ่งข้าวแกงร่วมวงกินกันกลางลานดิน แวดล้อมด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาพุทธศาสนา วิตวาอารามแยกไม่ออกจากชีวิตประจำวัน วิถีเรียบง่าย แน่นนอนว่าตุลาล้าง ไม่เจริญเมื่อเทียบกับเมืองไทยพ .ศ. นี้ แต่ยิ่งเทียบก็ยิ่งเห็นแจ่มชัด ... เห็นความสวย ค ความงาม ความสุขของสภาพและวิถีแบบเดิม ๆ ชวนให้คิดว่าเมืองไทย คนไทย จะพัฒนามาถึงขนาดนี้ทำไม ในเมื่อมันทำให้เราสูญเสียความหมายเหล่านี้ไปมากมายระหว่างทาง

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๙๓)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้เขียนได้เดินทางไปประเทศพม่า มีประสบการณ์พบเห็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันของคนในชุมชน ผู้เขียน มีทัศนคติต่อชีวิตในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่สมัยก่อนคนเราผูกพันกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน ในขณะที่ ปัจจุบัน คนเราห่างเหินกัน ไม่ได้ดูแลช่วยเหลือ กัน ผู้เขียน จึงมีทัศนคติว่า การพัฒนาประเทศควรหาวิธีการรักษาสังคมที่ดีและเหมาะสม โดยรักษาสังคมแบบดั้งเดิมเพื่อรักษาความสามัคคีของประชาชน ความสวยงามและความสุขของมนุษย์ตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

นอกจากนี้ ในระหว่างการฝึก กีฬาซิงลงที่ประเทศพม่า มีการคาดหวังว่า ผู้เล่น ทุกคนจะสามารถเล่นซิงได้ครบถ้วนสมบูรณ์ หากเล่นไม่ได้ ก็ถอนตัวออกมาโดยไม่ต้องกังวลหรือเสียใจที่เล่นไม่ได้ ทำให้ผู้เขียนมีทัศนคติว่า การทำอะไรก็ตาม ถ้าทำอย่างเต็มที่ตามกำลังความสามารถหรือพยายามทำให้ดีที่สุดก่อน ก็ไม่ต้องกังวลว่าจะทำได้สำเร็จหรือไม่ ดังความว่า

ผมพบว่านี่เป็นหลักการที่ออกจะแหวกแนว...ตั้งเป้าหมายไว้สูงสุดตั้งแต่แรก
ไม่ได้จึงค่อยถอย หรืออูจ่อเต็นไม่เชื่อในวิถีค่อยเป็นค่อยไป สะยาของหมออธิบายเพิ่ม
ว่า ทุกคนควรเริ่มต้นโดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับข้อจำกัดใด ๆ ก้ ่อนจะรับรู้ศักยภาพ
แท้จริงของตน ถึงตอนนั้นผมชอบใจนัก นี่เป็นปรัชญาน่าคิดน่าสนใจ เขาเป็นครูที่น่า
นิยมไม่น้อย

(ไปเป็นเจ้าชาย...ในแคว้นศัตรู. ๒๕๕๓ : ๑๑๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า จากประสบการณ์ที่ได้ฝึกการเล่นซิงลง ผู้เขียนได้มีทัศนคติต่อชีวิตว่า ไม่ว่าจะคนเราจะทำอะไรก็ตาม สิ่งแรกที่ต้องนึกถึงไม่ใช่ข้อจำกัดทั้งหลายที่ทำให้หมดกำลังใจ และคิดล่วงหน้าว่าตัวเองทำไม่ได้ เราต้องตั้งเป้าหมายไว้สูงสุด เพื่อให้เสร็จสมบูรณ์ และทำอย่างดีที่สุด หากพยายามทำเต็มที่แล้วแม้ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ก็ค่อยลดเป้าหมายให้เหมาะกับตนเอง เป็นทัศนคติต่อการปรับตัว ซึ่งจะลดความกดดันและความเสียใจที่ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ แต่ถ้าได้ทำอย่างเต็มที่แล้วและยังไม่สำเร็จ ก็ควรจะปรับลดเป้าหมายให้เหมาะกับตัวเอง ก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ต่อไป

ในสารคดีเรื่อง เนปาล จักรवालกลางอ้อมกอด ผู้เขียนได้เล่าถึงประสบการณ์การหลงทางที่ประเทศเนปาล คือการเดินทางโดยรถมอเตอร์ไซด์ เขาต้องหยุดรถ เพื่อตรวจสอบว่า ไปผิดทางหรือไม่ ปรากฏว่าเขาหลงทาง แต่ก็ได้สิ่งตอบแทนเป็นประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เขียนได้เห็นทิวทัศน์ที่สวยงาม จับตา และทำให้รู้สึกหลงรักเนปาล ผู้เขียนจึงมีทัศนคติว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นมีเหตุผล และมีคุณค่าต่อตัวเรา ขึ้นอยู่กับเราจะมองปัญหานี้ในแง่มุมใด ดังความว่า

แต่ไหนแต่ไรมาไม่เคยเชื่อว่า เมื่อเราทำอะไรไปสักอย่างหนึ่งแล้วจะไม่ได้รับ
อะไรตอบแทนกลับมาเลย เพราะแม้แต่การเดินทางเราก็ยังได้ประสบการณ์อยู่ดี
ขึ้นอยู่กับเราจะมองโลกที่เห็นอย่างที่มีนัยเป็นไป หรือว่าเราพยายามมองโลกอย่างที่เร
อยากให้มีนัยเป็นต่างหาก

หลายครั้งหลายหนยามเดินทางไกล เรื่องราวระหว่างทางมีความสำคัญ
น่าสนใจ และประทับใจในใจเสียยิ่งกว่าจุดหมายปลายทางเสียอีก ถ้าเราเฝ้าคอยแต่
จะรอให้ถึงปลายทางอย่างใจจดจ่อโดยไม่สนใจเรื่องอื่นใด เราก็จะมองไม่เห็นดอกไม้

ที่เป่งบานอยู่ระหว่างทาง และเมื่อเราทำอะไรไปอย่างเต็มที่โดยไม่ได้คาดหวังว่าจะได้
สิ่งใดตอบแทน ทว่าผลลัพธ์ที่ได้กลับมานั้นอาจงดงามล้ำค่ากว่าสิ่งใด

...นี่ถึงคำพูดที่รุ่นพี่ซึ่งสนิทกันมากคนหนึ่งมักกล่าวเตือนสติ อยู่เสมอ ๆ ว่า
“ไม่มีการกระทำใดหรือคำแนะนำใดในโลกนี้ที่ไร้ประโยชน์ เพราะแม้แต่นาฬิกาที่
หยุดเดินทางนั้นก็ยังบอกเวลาทุกวันละสองครั้งเลย...”

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๓๗)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตจากประสบการณ์การเดินทาง
แม้ว่าจะเดินทางผิดหรือหลงทาง แต่ก็ได้พบเห็นสิ่งใหม่ ๆ เป็นประสบการณ์ที่ดี ไม่ได้ทำให้เสียเวลาไป
โดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นผู้เขียนจึงมีทัศนคติว่า ไม่ว่าจะได้พบกับเรื่องอะไรก็ตาม อย่าคิดว่าตัวเอง
โชคร้าย และไม่ควรดูแต่ด้านที่ไม่ดีของสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะทุกอย่างที่เกิดขึ้นมีเหตุผลและถ้ามองอย่าง
รอบด้าน ก็จะพบว่ามีความหมายอยู่เสมอ จะทำให้รู้สึกว่าการเดินทางเป็นข้อคิดที่ ปัญหาที่เกิดขึ้น อยู่
ที่ตัวเราเองว่าจะมองปัญหาในมุมมองใด

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เสนอทัศนคติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในด้านอื่น ๆ เช่น การใช้เวลา
อย่างมีคุณค่า จากการได้ดูภาพยนตร์เป็นเรื่องราวของเด็กคนหนึ่งชื่อ “แจ๊ค” เขามีร่างกายที่เติบโต
มากกว่าอายุ ดังความว่า

...บางคนบอกว่า “ชีวิตนี้ช่างยืนยาว ” แต่บางคนกลับบอกว่า “ชีวิตนี้ช่าง
แสนสั้น ” หนึ่งในนั้นคือศาสตราจารย์ศิลปะ พีระศรี ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปะของ
เมืองไทย ด้วยท่านมักย้ำอยู่เสมอ ๆ ว่า ชีวิตคนเรานั้นสั้นนัก ฉะนั้นควรจะเร่ง
สร้างสรรค์หรือทำสิ่งต่าง ๆ ก่อนจะไม่มีโอกาสได้ทำ

...แจ๊คจึงใช้แต่ละวินาทีที่เหลืออยู่อย่างมีคุณค่า เช่น ฝึกลีลาที่สร้างความสดใส
ให้กับโลกที่ตนได้อาศัยอยู่ เช่นเดียวกับดาวหางที่ทำให้ดาวทุกดวงต้องหันมามอง

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๖๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตว่า ชีวิตมนุษย์นั้นแสนสั้น เราจึงควร
ใช้เวลาเท่าที่มีอยู่ สร้างประโยชน์แก่โลกใบนี้ เหมือนตัวละครในภาพยนตร์ที่ใช้ชีวิตเหมือนกับผีเสื้อที่มี
ชีวิตในช่วงเวลาสั้น แต่กลับสร้างคุณประโยชน์และความงดงามแก่โลกที่ตนได้อาศัยอยู่

นอกจากนี้ แล้ว ผู้เขียนยังมีทัศนคติต่อชีวิตในด้านการยอมรับซึ่งกันและกัน จาก
ประสบการณ์การเข้าไปชมโบราณสถาน แต่ไปในเวลาเย็นมากแล้ว ผู้เขียนจึงไม่ได้ซื้อบัตร และต่อรอง
กับผู้เฝ้าทางเข้าออกว่า จะซื้อบัตรมาดูใหม่ในวันรุ่งขึ้น และขอเข้าไปชมบางส่วนก่อน ผู้เฝ้า
ทางเข้าออกรักษากฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดไม่อนุญาตให้เข้าชม ผู้เขียนจึงเลี่ยงไปเข้าทางอื่น แต่ก็พบ
กับคนเฝ้าทางเข้าออกคนเดิม ผู้เขียนจึงยอมซื้อบัตรและรู้สึกโกรธ เมื่อกลับที่พักได้พบทวนเรื่องราว
และมีทัศนคติต่อชีวิต ดังความว่า

มาถึงที่พัก รู้สึกผิดที่ดูวามและมักมีอารมณ์ร้อนอยู่ เสมอ ควรเอาใจเขามาใส่
ใจเราบ้าง เขาถูกสั่งให้ดูแลทางเข้าออก เขาก็ต้องทำหน้าที่ของเขาให้ดีที่สุด แต่อีกใจ
หนึ่งก็คิดว่า เขาควรฟังเราและให้เกียรติว่าเราจะรักษาคำพูดที่จะซื้อตั๋วในวันรุ่งขึ้น
ด้วยเช่นกัน

เหตุการณ์วันนี้ชวนให้คิดอะไรหลายอย่าง
บางเหตุการณ์นั้นไม่มีใครผิดใครถูก
แค่หากทั้งสองฝ่ายให้เกียรติและฟังเหตุผลซึ่งกันและกันแล้วช่วยกันหาวิธี
แก้ปัญหา

เรื่องไร้สาระและความขุ่นใจคงไม่เกิดขึ้น

(เนปาล จักรวาลกลางอ้อมกอดของขุนเขา. ๒๕๕๐ : ๑๒๗)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตว่า ถ้าคนเราเข้าใจกัน และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ก็จะไม่เกิดความขัดแย้งกันจนรู้สึกโกรธดังเช่นผู้เขียน ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นบน โลกใบนี้ ต่างคนทำหน้าที่แตกต่างกัน มีวิธีแก้ปัญหาแตกต่างกัน จึงควรเคารพซึ่งกันและกัน จะทำให้ชีวิตมีสงบสุขทั้งสองฝ่าย โลกและชีวิตก็จะมี ความสวยงามและเป็นสุขยิ่งกว่าเดิม

ในสารคดีเรื่อง *ญี่ปุ่นหลากมุม* ผู้เขียนสังเกตเห็นว่า ชาวญี่ปุ่นชอบแต่งตัว แม้แต่เด็กหญิงที่อายุน้อย ยังเป็นนักเรียน ระดับมัธยมปลาย ก็เริ่มแต่งหน้ากันแล้ว ผู้เขียนมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับเรื่องนี้ ดังความว่า

คนญี่ปุ่นแต่งตัวเก่ง เด็กผู้หญิงบางคนแต่งหน้าตั้งแต่อยู่มัธยมปลาย
หนักหน่อยก็เริ่มตั้งแต่มัธยมต้น พอพ้นประตูโรงเรียน ล้วงกระเป๋า หยิบเครื่องสำอาง
ขึ้นมาแต่งหน้าเฉิดฉาย ผมเคยถามเพื่อนว่า ทำไมเด็กผู้หญิงญี่ปุ่นจึงแต่งหน้าแต่งตา
กันเก่งจัง เพื่อนสาวบอกว่า ลังคมญี่ปุ่นมีแนวคิดที่ว่า ถ้าจะออกไปพบปะผู้คนต้อง
แต่งหน้า เพราะการไม่แต่งหน้า แบทหน้าโทรม ๆ ออกไปพูดคุยกับคนข้างนอกนั้น
ถือว่าเสียมารยาท ฟังเหตุผลแล้ว ผมรู้สึกว่ามันไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับเด็กมัธยมเท่าไร และ
อดคิดไม่ได้ว่า เด็กมัธยมปลายกับการแต่งหน้าขัดความรู้สึกอย่างไร บอกไม่ถูก ถ้าโต
เป็นผู้ใหญ่แล้วคงไม่มีใครว่า แต่ถ้ายังเป็นเด็ก ความน่ารักสมัยวัยที่มีอยู่แล้ว แต่คงเป็น
เพราะไม่มีความมั่นใจ จึงต้องใช้เครื่องสำอางช่วย

(ญี่ปุ่นหลากมุม. ๒๕๔๘ : ๒๓๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า จากปรากฏการณ์ ทางสังคมในประเทศญี่ปุ่น ที่เด็กผู้หญิงมีค่านิยมแต่งหน้ากันตั้งแต่ยังเป็นเด็กนักเรียน ผู้เขียนมีทัศนคติว่า แม้ว่าคนญี่ปุ่นจะมีค่านิยมว่า การแต่งหน้าเป็นวิธีที่แสดงมารยาทในการพบปะกับคนอื่น แต่เด็กที่ยังอายุน้อย ยังไม่ได้เป็นผู้ใหญ่ มีความสวยงามตามวัยอยู่แล้ว จึง ควรรักษา ใบหน้า และมีความมั่นใจในตัวเอง โดย ไม่จำเป็นต้อง ใช้เครื่องสำอาง เหมือนกับผู้ใหญ่

นอกจาก นี้ ผู้เขียนยังมีทัศนคติเกี่ยวกับ คนหนุ่มสาวชาวญี่ปุ่นที่มี ความสนิทสนม เกินขอบเขตในสถานที่สาธารณะ ดังความว่า

การสังเกตพฤติกรรมของผู้คนบนรถไฟเป็นเรื่องน่าสนใจ หนุ่มสาวบางคน
ขึ้นมาเป็นคู่ ยืนโอบกัน ไม่เกรงใจสายตาคนบนรถไฟ ผมเห็นเข้าอดคิดไม่ได้ว่าลางธกร
แล้วจะเลยเถิดไปถึงไหนเนี่ย แนวคิดดั้งเดิมของญี่ปุ่นที่ไม่สนับสนุนให้แสดงความรู้สึก
ของตัวเองในที่สาธารณะอาจกำลังเลือนรางไป เพราะมีคู่หนุ่มสาวออกันให้เห็นตาม

สถานีรถไฟและบนรถไฟเป็นประจำ ผมคิดว่าความสนุกบางอย่าง เกือบไว้รู้กันสองคน
อาจเข้าท่ากว่า

(ญี่ปุ่นหลากมม. ๒๕๔๘ : ๒๔๔)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทรรศนะเกี่ยวกับ ชีวิตว่า เวลาที่เปลี่ยนไป คตินิยมย่อมจะ
เปลี่ยนไปด้วย ดังเช่นการแสดงพฤติกรรมทางเพศในที่สาธารณะ โดยเฉพาะการแสดงความรัก ของคน
หนุ่มสาว ผู้เขียนกล่าวว่าแนวคิดดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นเป็นพวกอนุรักษนิยมมาก จะไม่แสดงความสนิท
สนมในที่เปิดเผย เมื่อสังคมเปลี่ยนไป และได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก ทำให้เกิดความ
เปลี่ยนแปลงทางความคิดและพฤติกรรมของชาวญี่ปุ่น กลายเป็นค่านิยมที่จะแสดงออกโดยไม่สนใจ
คนอื่นว่าจะคิดอย่างไร ดังเช่นการโดยกอดของคู่รักในที่สาธารณะโดยไม่อายคนอื่น ๆ

ในสารคดีเรื่อง *ต้นทางจากมะละแหม่ง* ผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงวิธีขึ้นไปบูชาพระธาตุ นอกจากนั่ง
รถและเดินเท้าแล้วคนที่ขึ้นไปไม่ได้ก็สามารถใช้บริการคานหามได้ด้วย ผู้เขียนมีทรรศนะต่อเรื่องนี้ ดัง
ความว่า

วิทอเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนยังไม่มีถนนให้รถให้วิ่งขึ้นมาอย่างนี้ ปู่ย่าตายาย
ของเขาเดินเท้าขึ้นมาทั้งนั้น เดี่ยวนี้แม้รถยนต์จะขึ้นไปจนถึงลานพระธาตุแล้ว แต่
ปู่ย่าตายายรวมทั้งพ่อแม่ของเขาก็ยังเลือกที่จะเดินเท้าขึ้นมามากกว่า เงินนั้นพอมิ แต่
พวกเขาเชื่อว่าการเดินเท้าขึ้นไปบูชาพระธาตุจะได้บุญมากกว่า นอกจากเราเลือกนั่ง
รถและเดินเท้าแล้ว สามารถใช้บริการคานหามได้ด้วย ที่นั่งเป็น ก้าวไม้ธรรมดาแบบ
บ้านเรานี่เอง ตัดขาให้เตี้ยลง ไม่ไผ่ยาวประมาณ ๒ เมตรคู่หนึ่ง ผูกติดกับขาเก้าอี้ ใช้
คนหาม ๔ คน แต่ค่าจ้างคานหามเที่ยวละเท่าไร ผมไม่ได้ถาม เท่าที่สังเกตดู
ก็มีคนใช้บริการบ้างพอสมควร ส่วนใหญ่เป็นฝรั่งแก่ ๆ ส่วนผมคิดว่า แม้เขาจะหามให้
นั่งฟรี ๆ ก็ขอปฏิเสธ เพราะแลดูจะเสียเหลี่ยมอย่างมาก ในเมื่อเรายังหนุ่มแน่น
ขาแข้งยังดี ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยแต่อย่างใด แต่ลึก ๆ จริง ๆ แล้วผมรู้สึกสงสารคนหาม
มากกว่า มันดูเป็นการกดขี่แรงงานกันด้วยฐานะและโอกาสทางสังคมอย่างไรบอกไม่
ถูก ดูเขาหามแล้วเหนื่อยแทน คน หามทุกคนถอดเสื้อออก เห็นผิวหนังเนื้อตัวดำ
เกรียม กล้ามเนื้อเป็นมัด ๆ แบบกล้ามเนื้อเพราะงานหนัก ไม่ใช่กล้ามเนื้อแบบ
นักกีฬาเพาะกายในโรงยิม เขาไม่สร้างตัวเดียว รังชายไปเหน็บไว้ข้างหลังแบบ
โจงกระเบน ออกแรงวิ่งขึ้นเขา ทำเหมือนตัวเปล่า ทั้งที่มีฝรั่งตัวโต ๆ อยู่บนหลังทั้ง
คน

(ต้นทางจากมะละแหม่ง. ๒๕๔๙ : ๑๗๒)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนมีทรรศนะต่อการใช้บริการคานหามเพื่อขึ้นไปบูชาพระธาตุ
ตามที่ผู้เขียนได้พบเห็นว่า มนุษย์มีฐานะและสถานภาพแตกต่างกันไปแต่ละคน ทำให้มีหน้าที่และการ
ดำรงชีวิตที่ต่างกัน ดังเช่นคนแบกหามกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ ผู้เขียนมีทรรศนะ
อีกด้านหนึ่งว่า ถ้ามนุษย์ยังร่างกายแข็งแรง ควรพึ่งตัวเอง ไม่ควรกดขี่หรือใช้แรงงานคนอื่น ดังที่
ผู้เขียนกล่าวว่าเขายังหนุ่มแข็งแรง จึงไม่ยอมใช้บริการคานหาม ซึ่งเขาคิดว่าเป็นการ กดขี่แรงงาน
คนอื่น

สรุปได้ว่า ทรรศนะที่ผู้เขียนมีต่อการดำเนินชีวิตเป็นความคิดเห็นของผู้เขียนที่ได้จากประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นข้อคิดให้แก่ผู้อ่าน ให้นึกถึงตัวเองและสิ่งที่เกิดขึ้นในรอบตัว โดยมีทรรศนะ ได้แก่ ๑) การตั้งเป้าหมายไว้สูงสุด เพื่อกระตุ้นตัวเองให้ทำงาน หากทำไม่ได้ จึง ปรับลดระดับลงให้เหมาะสมกับตนเอง ๒) เรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมด มีเหตุมีผล และมีคุณค่า มีประโยชน์ อยู่ที่เราจะมองในมุมไหน ๓) ชีวิตคนเราสั้น ควรใช้เวลาอย่างมีคุณค่า สร้างประโยชน์แก่โลกและคนอื่น ๔) สิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา ไม่มีใครผิดใครถูก ทุกคนมองปัญหาจากมุมมองที่ แตกต่างกัน เราควรเข้าใจซึ่งกันและกัน และหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดที่ไม่จำเป็น ๕) คนเราอาจมองไม่เห็นความสวยงามของ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ได้ เพราะพบได้ทุกวันจนเคยชิน จึงไม่เห็นข้อดีของเขา แต่ใน สายตาของคนอื่น คนอื่นอาจ อิจฉาเราก็ได้ ชีวิตของคนในบ้นโลกใบนี้ ต่างคนต่างชีวิตแบบ เราอยู่ในชีวิตที่สวยงามอยู่แล้ว แต่ ยังไม่รู้ตัวเท่านั้นเอง ๖) คนเราควรทำสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมและทำสิ่งที่ถูกต้อง ตามอายุ โดยเฉพาะเมื่อเรา ยังเป็นเด็กก็ต้อง รักษาธรรมชาติ ที่บริสุทธิ์ผุดผ่องอย่างไร้เดียงสา มีความเชื่อมั่นใน ตนเอง ๗) คู่รัก หนุ่มสาวควรควบคุมตัวเองในที่สาธารณะ และ ๘) ไม่ควรดูถูกคนอื่นที่มีฐานะที่แตกต่างกัน โดยสรุป จะพบว่าผู้เขียนสารคดีแต่ละเรื่องมีการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ในสถานที่ที่ท่องเที่ยว หรือได้เดินทางไป เป็นประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เขียนมีทรรศนะและถ่ายทอดทรรศนะในเนื้อหาสารคดีได้อย่างน่าสนใจ